

Hondenbeten in perspektief

**Een evaluatie van de RAD en
aanbevelingen voor het terugdringen van bijtincidenten**

**Rapport van de Commissie van Wijzen
ingesteld door de minister van LNV**

8 mei 2008

Inleiding	1
Opdracht van de commissie	2
Evaluatie van de RAD	3
Daalt het aantal pitbull terriërs?	3
Daalt het aantal slachtoffers van bijtincidenten?	3
De uitvoeringspraktijk van de RAD	4
Kan het aantal bijtincidenten worden verminderd?	6
Aantal bijtincidenten	6
Toedracht van de incidenten	7
Betrokken rassen/typen.....	8
Risico en risicobeleving.....	10
De betekenis van de MAG-test.....	11
Een gerichte aanpak van bijtincidenten	13
Bijtincidenten in de privésfeer.....	13
Bijtincidenten in de openbare ruimte	13
Bijtincidenten met honden als slachtoffer	14
De verantwoordelijkheid van eigenaren en rasverenigingen.....	15
Waar staat Nederland in Europa?	16
Conclusies en advies	18
Samenvatting adviezen	21
Dankbetuiging	22
Literatuur	23
Bijlage: feiten en cijfers	

Inleiding

De Regeling Agressieve Dieren (RAD)^a werd van kracht in 1993 nadat kort na elkaar drie kinderen werden doodgebeten door honden van het type pitbull terriër. De RAD houdt in dat het verboden is om honden van het type pitbull terriër te houden. Pitbull terriërs die op het moment van het van kracht worden van de regeling in Nederland verbleven moesten onvruchtbaar worden gemaakt. In de openbare ruimte moesten zij een muilkorf dragen en kort worden aangelijnd.

De RAD had tot doel honden van het type pitbull terriër te laten uitsterven om langs deze weg het aantal ernstige bijtincidenten terug te dringen. De regeling is nu 15 jaar van kracht en geeft in toenemende mate aanleiding tot discussie. Vanuit de tweede kamer wordt aangedrongen op het intrekken van de regeling. De minister van LNV acht het gewenst dat de RAD wordt geëvalueerd voordat hierover een besluit wordt genomen. Hiervoor heeft zij een commissie van wijzen benoemd. De minister heeft de commissie niet alleen gevraagd om de RAD te evalueren, maar ook om advies uit te brengen over de manier waarop het risico op hondenbeten kan worden verkleind en over de rol die de MAG-test (Maatschappelijk Aanvaardbaar Gedrag) hierbij kan spelen. De commissie heeft de opdracht (in overleg met de minister) toegespitst op bijtincidenten waarvan mensen het slachtoffer zijn. Bijtincidenten waarbij honden andere honden bijten komen slechts zijdelings aan de orde.

Bij het samenstellen van dit rapport heeft de commissie geput uit verschillende bronnen. Zij heeft de Animal Sciences Group (ASG) van Wageningen UR gevraagd om onderzoek te doen naar relevante aspecten van bijtincidenten in de gegevensbestanden van het Centraal Bureau voor de Statistiek, de gezondheidszorginstellingen, de landelijke politiekorpsen, het arrondissementsparket Rotterdam en de Nederlandse dagbladen. Op verzoek van de commissie en de ASG heeft TNS NIPO een onderzoek uitgevoerd onder een representatieve steekproef uit de Nederlandse bevolking. Daarnaast heeft de commissie de wetenschappelijke literatuur geraadpleegd en gesprekken gevoerd met diverse deskundigen en belanghebbenden.

Dit heeft een rapport opgeleverd dat uit twee delen bestaat. Het eerste deel (Hondenbeten in perspectief) bevat de conclusies en aanbevelingen van de commissie van wijzen. Het tweede deel (Feiten en cijfers) beschrijft de resultaten van het onderzoek dat op verzoek van de commissie werd uitgevoerd door de ASG. Wij hopen dat dit rapport een bijdrage zal leveren aan een evenwichtige afweging tussen veiligheid en dierenwelzijn en aan het verminderen van het aantal bijtincidenten.

Prof. dr. Paul H.A. Frissen
Prof. dr. ir. Arie H. Havelaar
Prof. dr. Freek J. van Sluijs (voorzitter)

---

^a De RAD is gebaseerd op artikel 73 van de Gezondheid en Welzijnswet voor Dieren. Dit artikel luidt als volgt:
1. Het is verboden dieren, behorende tot door Onze Minister aangewezen soorten of categorieën van dieren te fokken, in Nederland te brengen, te koop aan te bieden of te verkopen. 2. Het is verboden dieren behorende tot ingevolge het eerste lid aangewezen soorten of categorieën van dieren voorhanden te hebben. 3. Ingevolge het eerste lid worden slechts aangewezen soorten of categorieën, waarvan de dieren een gevaar kunnen opleveren voor de veiligheid van mens of dier. Honden van het type pitbull terriër zijn de enige categorie dieren die door de minister is aangewezen.

Opdracht van de commissie

De letterlijke tekst van de opdracht luidde als volgt:

1. Een evaluatie van de Regeling Agressieve Dieren, gebruik makend van de beschikbare gegevens, aangevuld met de ervaringen van deskundigen waarin de ontwikkeling van het aantal honden van het Pitbull Terriërtype en de incidenten die zij veroorzaken zo goed mogelijk worden aangeduid.
2. Risicobeoordeling waarbij de risico's op een beet van een Pitbull terriër type en van andere hondentypen of rassen nader worden bekeken. Tevens dient het risico van ernstige hondenbeten met blijvend letsel nader te worden onderzocht.
3. Een advies wordt gevraagd op welke wijze het risico van hondenbeten verkleind kan worden, zowel in huis als op straat.
4. Een advies of de test van het Maatschappelijk Aanvaardbaar Gedrag van honden (MAG-test) een rol kan spelen en zo ja op welke manier.

Evaluatie van de RAD

Daalt het aantal pitbull terriërs?

Er zijn geen betrouwbare gegevens over het aantal in Nederland aanwezige honden van het type pitbull terriër. Dat is niet verwonderlijk gezien de illegale status van deze honden. Het aantal honden dat in beslag wordt genomen en door de Dienst Regelingen van LNV wordt bewaard is wel goed bijgehouden, maar pas sinds 2000 wordt consequent aangegeven of het gaat om inbeslagname op grond van de RAD of om andere redenen (bijv. verwaarlozing, mishandeling of bijtincidenten). In de periode van 1 januari 2000 tot medio 2007 werden een kleine 2000 honden van het type pitbull terriër in beslag genomen (1.937). Naast dit 'strafrechtelijke' traject werden ook honden in beslag genomen via een 'bestuursrechtelijk' traject. Dit aantal is beduidend kleiner (in de periode 2003 tot 2007 in totaal 90). Het verschil tussen beide trajecten wordt verderop uitgelegd.

Het aantal inbeslagnames stijgt de laatste jaren gestaag. Het is niet duidelijk of dit wordt veroorzaakt door een strengere naleving van de wet, een betere administratie of een stijging van het aantal pitbull terriërs in Nederland. Maar een ding is wel duidelijk:

De RAD heeft niet geleid tot het beoogde uitsterven van pitbull terriërs in Nederland.

Daalt het aantal slachtoffers van bijtincidenten?

Om een beeld te krijgen van het aantal mensen dat in Nederland door een hond wordt gebeten en de ernst van de verwondingen die zij hierbij oplopen heeft de commissie de ASG verzocht gegevens te verzamelen over de aantallen dodelijke slachtoffers, ziekenhuisopnames en behandelingen bij huisartsen of afdelingen voor spoedeisende hulp (SEH). De gegevens over dodelijke slachtoffers zijn ontleend aan de doodsoorzakenstatistiek van het CBS. De gegevens over behandelingen bij Spoedeisende Hulp komen uit de registratie van de Stichting Consument en Veiligheid (SCV). Zij zijn afkomstig uit twee gegevensbestanden. In de periode 1983-1996 gebruikte de SCV het Privé Ongevallen Registratiesysteem (PORS), vanaf 1997 het Letsel Informatie Systeem (LIS). In het PORS werden hondenbeten niet apart geregistreerd, maar door gebruik te maken van aanvullende gegevens als 'contact met hond' en 'gebeten' konden toch bijtgevallen worden teruggevonden. In het LIS worden bijtewonden wel apart geregistreerd. Het aantal ziekenhuisopnames is eveneens afkomstig van de SCV, die hiervoor put uit de Landelijke Medische Registratie (LMR) van Prismant. De gegevens over bezoek aan een huisarts na een bijtincident zijn afkomstig van het Landelijk Informatie Netwerk Huisartsenzorg (LINH). Het beeld dat hieruit naar voren komt is enigszins vertekend omdat alle bijtincidenten worden geregistreerd onder één code. Hieronder vallen dus niet alleen hondenbeten, maar ook beten door andere diersoorten en door mensen. Deze gegevens zijn gebruikt onder de aanname dat het merendeel van de verwondingen hondenbeten betreft en dat de verhouding tussen de verschillende categorieën in de loop van de tijd in grote lijnen gelijk blijft.

Uit de verzamelde gegevens komt het volgende beeld naar voren:

Het aantal dodelijke slachtoffers is door de jaren heen constant. Gemiddeld overleden er in de periode 1982-2006 in Nederland 1,2 mensen per jaar aan de gevolgen van een hondenbeet. De spreiding bedroeg 0-2 slachtoffers per jaar. Het van kracht worden van de RAD heeft geen invloed gehad op deze cijfers: het aantal dodelijke slachtoffers dat jaarlijks was te betreuren in de 10 jaar voorafgaand aan het van kracht worden van de RAD verschilt niet wezenlijk van dat in de 10 jaar erna.

Jaarlijks werden gemiddeld 230 slachtoffers van bijtincidenten opgenomen in een ziekenhuis. Het aantal opnames wisselt nogal (van 190 tot 310 per jaar), maar hierin is geen trend zichtbaar. De registratie loopt van 1986 tot 2005 en ook hier heeft het van kracht worden van de RAD niet geleid tot een daling van het aantal geregistreerde gebeurtenissen.

Wel is er een daling van het aantal behandelingen van hondenbeten in spoedeisende hulp afdelingen. Dat liep terug van gemiddeld 16.000 behandelingen per jaar in de periode 1987-1991 tot gemiddeld 6.900 per jaar in de periode 2002-2006. Het aantal bezoeken aan huisartsen lijkt te zijn gestegen van ca. 15.000 per jaar in 1998 tot ca. 50.000 per jaar in 2006, maar deze gegevens zijn afkomstig uit verschillende registratiesystemen en daardoor niet goed met elkaar te vergelijken. Het is niet bekend in hoeverre er in deze registraties dubbeltellingen voorkomen van slachtoffers die zowel een huisarts bezochten als een afdeling voor spoedeisende hulp. De aantallen slachtoffers in beide categorieën kunnen dus niet bij elkaar worden opgeteld. Door deze onzekerheden kan niet worden vastgesteld of de RAD hierop van invloed is geweest.

Hoewel de cijfers de werkelijkheid niet volledig weergeven zijn zij voldoende betrouwbaar om te kunnen concluderen dat de RAD niet heeft geresulteerd in een vermindering van het aantal ernstige bijtincidenten met dodelijke afloop of verwondingen die opname in een ziekenhuis nodig maakten. Dergelijke incidenten zijn na de invoering van de RAD in aantal gelijk gebleven. Het aantal behandelingen in afdelingen voor spoedeisende hulp is gedaald, maar dat bij huisartsen lijkt gestegen. Dit laatste is echte moeilijk met zekerheid te zeggen omdat de oude gegevens afkomstig zijn uit een gegevensbestand waarin verwondingen door bijtincidenten niet als zodanig zijn geregistreerd.

De uitvoeringspraktijk van de RAD

Het in beslag nemen van pitbull terriërs gebeurt op twee manieren: via een strafrechtelijk en via een bestuursrechtelijk traject. Het strafrechtelijke traject wordt verreweg het meeste gevolgd; het bestuursrechtelijke traject wordt alleen gebruikt in de provincie Groningen en de gemeente Assen.

In het *strafrechtelijke* traject wordt een als pitbull terriër aangemerkte hond in beslag genomen door de politie, de inspectie van LNV (AID) of de inspectie van de Dierenbescherming (LID). Deze instanties dragen de hond over aan de Dienst Regelingen (DR), een uitvoerende instantie van het ministerie van LNV. DR meldt bij het Openbaar Ministerie (OM) dat de hond in bewaring is genomen. De eigenaar van de in beslag genomen hond krijgt de mogelijkheid om afstand te doen van de hond. Als de eigenaar hiervan gebruik maakt wordt de hond door een deskundige van de AID 'geschouwd'. Is de schouwer van mening dat de betreffende hond inderdaad een pitbull terriër is dan wordt het dier gedood. Is het geen pitbull terriër dan wordt de hond herplaatst. Als de eigenaar geen afstand doet blijft het meestal niet bij één schouw. De hond wordt dan eerst geschouwd door een deskundige van de AID. Als die tot de conclusie komt dat het dier geen pitbull terriër is wordt de hond teruggegeven aan de eigenaar. Als het wel een pitbull terriër is wordt het dier vastgehouden. De eigenaar heeft nu de mogelijkheid om een klaagschrift in te dienen tegen het resultaat van de schouw. Hierna volgt een tweede schouw door een deskundige van de AID en/of een door de eigenaar ingeschakelde onafhankelijke schouwer. Meestal wordt deze laatste mogelijkheid ook benut en dan zijn er dus drie schouwrapporten over dezelfde hond. Het is vervolgens aan de rechter om deze rapporten te beoordelen op inhoud en expertise van de schouwer en om een uitspraak te doen.

In het *bestuursrechtelijke* traject wordt de hond in beslag genomen door de politie en overgedragen aan de burgemeester. Deze deelt de eigenaar mee dat hij spoedeisende bestuursdwang wil toepassen. De burgemeester laat de hond schouwen door een deskundige van de AID. Als deze deskundige tot de conclusie komt dat de hond inderdaad een pitbull terriër is wordt de eigenaar verzocht om afstand te doen van de hond. Als de eigenaar met dit verzoek akkoord gaat wordt de hond op last van de burgemeester gedood. Als de eigenaar geen afstand doet kan hij of zij een contra-expertise laten uitvoeren. De burgemeester adviseert om dit te laten doen door één van de drie door het ministerie van LNV aangewezen pitbulldeskundigen. Na een bezwaarperiode (waarin de eigenaar desgewenst zijn visie kenbaar kan maken) ontvangt de eigenaar (afhankelijk van de uitkomst van de contra-expertise) het besluit dat de hond binnen 6 weken zal worden gedood. De eigenaar kan hiertegen een bezwaarschrift indienen bij de voorzieningenrechter en vragen om een nieuwe schouw, maar dergelijke verzoeken worden meestal afgewezen.

Het belangrijkste verschil tussen beide trajecten is de tijd die de procedure kost. In de periode 2000-2006 was de gemiddelde doorlooptijd van het strafrechtelijke traject 101 dagen met een standaardafwijking van 114 dagen. De langste doorlooptijd was 777 dagen, het kortste traject werd binnen een dag afgehandeld. In het bestuursrechtelijke traject was de gemiddelde doorlooptijd in de periode 2003-2006 bij de gemeente Groningen 33 dagen met een standaardafwijking van 49 dagen. De langste doorlooptijd was 185 dagen, de kortste een dag. Het eindresultaat van beide trajecten toont weinig verschillen: in het strafrechtelijke traject werden 1.315 van 1.611^b in beslag genomen honden gedood (82%), in het bestuursrechtelijke traject waren dit 69 van 76 honden (91%). De belangrijkste oorzaak voor het verschil in doorlooptijd is het grotere aantal mogelijkheden om bezwaar te maken in het strafrechtelijke traject. De eigenaar kan een klaagschrift indienen bij de Raadkamer van de Rechtbank. Daarnaast kan hij tijdens de zitting alsnog vragen om een nieuwe contra-expertise. Bij de bestuursrechtelijke aanpak is er slechts één contra-expertise. Hierna kan weliswaar een bezwaarschrift worden ingediend bij de voorzieningenrechter, maar die wijst dit meestal af.

De lange doorlooptijden zijn nadelig voor de honden, die hierdoor lang in een kennel moeten verblijven, en voor de eigenaren, die lange tijd in onzekerheid verkeren of hun hond zal worden gedood of teruggegeven. Maar ze zijn ook nadelig voor de overheid, die niet alleen de kosten van de rechterlijke procedures, de schouwrapporten van de AID en het bewaren van de in beslag genomen honden betaalt^c, maar daarnaast ook nog aanzienlijke aanvullende uitgaven doet om de inrichtingen waar de honden in bewaring worden gehouden te beveiligen. Dit laatste is nodig omdat de beheerders van deze inrichtingen regelmatig worden bedreigd.

De trage uitvoering van de RAD hangt samen met het rasgebonden karakter van de regeling. De overheid heeft bepaald dat honden tot een ras behoren als zij zijn ingeschreven in een stamboek dat wordt erkend door de Fédération Cynologique Internationale (FCI). In theorie maakt dit het mogelijk om door middel van een controle van het stamboek vast te stellen of een hond behoort tot een in de regeling genoemd ras. Maar het inschrijven in een stamboek gebeurt op vrijwillige basis en men kan zich dus op eenvoudige wijze aan rasgebonden regelingen onttrekken door honden niet te laten inschrijven in een stamboek. Voor pitbullterriër-pitbull terriërs is dit overigens niet aan de orde, want dit 'ras' wordt niet erkend door FCI. Om toch met een rasgebonden regeling te kunnen werken is de RAD niet van toepassing op een 'ras', maar op een 'type'. Een type is een beschrijving van een aantal uiterlijke kenmerken die

---

^b Dit aantal is lager dan het op de vorige pagina genoemde totaal van 1.937 honden omdat zaken uit 2007 en andere zaken waarvan de uitkomst (nog) niet bekend is buiten beschouwing zijn gelaten.

^c De kosten voor het in bewaring houden bedragen 10-15 € per dier per dag.

voldoende uniek is om de honden waarop de regeling van toepassing is te kunnen onderscheiden van alle andere honden waarop de regeling niet van toepassing is. De meeste kenmerken in de omschrijving van het 'pitbull terriër type' zijn subjectief (bijv. 'straalt kracht uit', 'atletisch, maar niet zeer slank', 'brede kaaktakken', enz.). Het is dan ook niet verwonderlijk dat verschillende 'schouwers' bij dezelfde hond tot een tegengesteld oordeel kunnen komen. Voor de rechter is het daarna niet eenvoudig om op objectieve wijze vast te stellen welk subjectief oordeel juist is. Dit gebrek aan duidelijkheid is een van de grootste problemen bij de uitvoering van de RAD.

Een tweede opvallend aspect is het verschil in aanpak tussen verschillende delen van het land. Dit betreft niet alleen het verschil tussen de strafrechtelijke en de bestuursrechtelijke aanpak. Ook binnen de strafrechtelijke aanpak is er een grote variatie. Dit betreft met name het aantal contra-expertises en de weging hiervan door de rechter. Deze ongelijkheid heeft bijgedragen aan het verder toenemen van negatieve gevoelens over de RAD.

De RAD wordt in verschillende delen van het land op uiteenlopende manier gehandhaafd. Het strafrechtelijke traject kent veel langere doorlooptijden dan het bestuursrechtelijke. Dit wordt vooral veroorzaakt door het grotere aantal contra-expertises in het strafrechtelijke traject. De classificatie van typen honden (wel of geen pitbull terriër) berust grotendeels op subjectieve criteria. Hierdoor wordt er door verschillende deskundigen nogal eens een tegengesteld oordeel gegeven over dezelfde hond. De rechter kan deze oordelen moeilijk tegen elkaar afwegen.

Kan het aantal bijtincidenten worden verminderd?

Voordat deze vraag kan worden beantwoord moet eerst duidelijk zijn welke factoren bijdragen aan het ontstaan van bijtincidenten. Tevens moet worden vastgesteld hoe groot het probleem is, want de middelen die worden ingezet moeten natuurlijk wel in verhouding staan tot de ernst van het probleem. Om deze vragen te kunnen beantwoorden heeft de commissie relevante feiten verzameld over diverse soorten bijtincidenten. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen ernstige en minder ernstige incidenten. Tot de eerste categorie worden gerekend incidenten met dodelijke afloop en incidenten waarbij de verwondingen dusdanig ernstig zijn dat opname in een ziekenhuis noodzakelijk is. Van de ernstige incidenten is met behulp van bestaande gegevensbestanden een goed beeld te krijgen. Voor de minder ernstige incidenten is dit in veel mindere mate het geval en daarom heeft de commissie naar dit aspect nieuw onderzoek laten doen. In de hierna volgende hoofdstukken wordt achtereenvolgens aandacht besteed aan het aantal bijtincidenten, de toedracht van de incidenten en de mate waarin bepaalde hondenrassen of typen zijn betrokken bij deze problematiek. Tevens wordt ingegaan op mogelijke verschillen tussen het objectief gemeten risico en de manier waarop het risico door de burgers wordt beleefd.

Aantal bijtincidenten

Om inzicht te krijgen in het totale aantal bijtincidenten in Nederland heeft de commissie de ASG gevraagd om een publieksonderzoek te laten uitvoeren door TNS NIPO. Uit dit onderzoek kan worden afgeleid dat jaarlijks ongeveer 150.000 Nederlanders door een hond worden gebeten. Het merendeel (66%) van deze bijtincidenten is niet ernstig en vereist geen medische behandeling. Ongeveer een derde van de slachtoffers (ca 50.000) laat zich behandelen door een huisarts of bezoekt een afdeling spoedeisende hulp. Dit aantal komt overeen met de cijfers van de zorginstellingen, wat suggereert dat het publieksonderzoek de werkelijkheid goed benadert.

Kinderen zijn onder de dodelijke slachtoffers oververtegenwoordigd. In de periode 1982 tot 2007 was 20% van de dodelijke slachtoffers jonger dan 5 jaar, terwijl deze leeftijdsgroep slechts 6,5% van de bevolking uitmaakt. De aard van de verwondingen en het ziekteverloop bij kinderen verschilt van dat bij volwassenen. Het publieksonderzoek van TNS NIPO geeft aan dat kinderen vooral worden gebeten in het gezicht, terwijl volwassenen vaker worden gebeten in armen en benen. Dit komt overeen met publicaties uit andere landen (Verenigde Staten¹, Canada², Oostenrijk³, Italië⁴). De informatie uit processen verbaal en krantenberichten over sterfgevallen in Nederland geeft aan dat jonge dodelijke slachtoffers meestal kort na het bijtincident overlijden aan de directe gevolgen van de verwondingen. Sterfgevallen bij volwassenen doen zich vaak voor in een later stadium en worden waarschijnlijk vooral veroorzaakt door infecties.

Bij herstelde slachtoffers kunnen wonden leiden tot blijvende verminking. Ook kan er psychische schade ontstaan. In een Belgisch onderzoek werd vastgesteld dat 12 van 22 kinderen die door een hond waren gebeten langer dan een maand leden aan posttraumatische stress stoornissen.⁵

Het aantal bijtincidenten lijkt met 150.000 per jaar op het eerste gezicht misschien groot, maar hiervan bestaat twee derde uit minder ernstige incidenten die geen medische zorg vereisen. Ernstige incidenten die uitlopen op opname in een ziekenhuis (230 per jaar) of overlijden (1-2 per jaar) doen zich slechts zelden voor. Kinderen worden vaker gebeten dan volwassenen. Bijtincidenten kunnen psychische schade veroorzaken in de vorm van posttraumatische stress stoornissen.

Toedracht van de incidenten

Het bijeenbrengen van gedetailleerde informatie over de 29 sterfgevallen door hondenbeten die in de afgelopen 25 jaar hebben plaatsgevonden is maar ten dele gelukt. Via politiedossiers en het digitale krantenarchief Lexis-Nexis konden door de ASG gegevens worden achterhaald van 14 bijtincidenten met dodelijke afloop. In acht gevallen betrof het jonge kinderen; van al deze incidenten kon gedetailleerde informatie worden gevonden. De overige 21 slachtoffers waren volwassenen, waarvan slechts in 6 gevallen gedetailleerde informatie kon worden achterhaald. Deze opvallende discrepantie kan worden toegeschreven aan twee factoren: het tijdstip van overlijden (kinderen overlijden meestal kort na het bijtincident, volwassenen pas na enige tijd) en de belangstelling van de media (bijtincidenten waarbij kinderen overlijden krijgen relatief veel aandacht).

Van de dodelijke slachtoffers werd 64% (9 van 14) gebeten door een hond uit het eigen huishouden en in 8 van de 9 gevallen gebeurde dit in of rond het eigen huis. Bij de helft van de bijtincidenten met minderjarigen was geen volwassene aanwezig. Dit beeld komt overeen met wat er in de wetenschappelijke literatuur over bijtincidenten is geschreven. Kinderen worden vooral gebeten door honden die zij kennen^{3,6-10} en de meeste bijtincidenten spelen zich af in het eigen huis of in de directe omgeving^{8,11-13}. Uit Belgisch onderzoek naar de toedracht van bijtincidenten bleek verder dat twee derde van de bijtincidenten (67%) door het slachtoffer werd uitgelokt.⁵ Kinderen kunnen normaal hondengedrag niet goed interpreteren en beseffen niet welk risico zij lopen wanneer zij met honden omgaan.

Naast deze bijtincidenten in de eigen vertrouwde omgeving worden mensen ook gebeten in de openbare ruimte. Hierbij zijn meestal honden betrokken die het slachtoffer niet kent. Het onderzoek van TNS NIPO geeft aan dat dit ca. 30% van de bijtincidenten betreft. Volwassenen

zijn vaker slachtoffer van dit soort incidenten dan kinderen. Er is weinig onderzoek gedaan naar deze categorie bijtincidenten en de wetenschappelijke literatuur biedt hierover geen bruikbare informatie. Wel wordt er bij ernstige incidenten met 'vreemde' honden vaak aangifte gedaan bij de politie. De processen verbaal die hierbij worden opgemaakt worden opgeslagen in de landelijke databank 'Blueview'. Uit dit gegevensbestand kan worden afgeleid dat ruim de helft van de bijtincidenten door onbekende honden niet door het slachtoffer werd uitgelokt.

De meeste bijtincidenten doen zich voor in de huiselijke kring en betreffen de eigen of een bekende hond. Kinderen zijn vaker slachtoffer dan volwassenen en lokken incidenten dikwijls onbewust uit omdat zij normaal hondengedrag niet goed kunnen interpreteren. Bij bijtincidenten in de openbare ruimte zijn juist vaker volwassenen betrokken. Uitlokking (bewust of onbewust) door het slachtoffer is hier minder vaak aan de orde.

Betrokken rassen/types

Bij veel bijtincidenten wordt het ras of type hond dat heeft gebeten niet geregistreerd. Bovendien is het niet altijd zeker of het ras van de bijtende hond juist is geëvalueerd. Het is daardoor moeilijk om een compleet overzicht te krijgen van de rassen die bij bijtincidenten zijn betrokken.

Van 12 bijtincidenten met dodelijke afloop is het ras of type van de daders bekend. In drie gevallen betrof het honden van het type pitbull terriër, in 2 gevallen Rottweilers (in een van deze gevallen werd het slachtoffer aangevallen door twee Rottweilers). De overige 7 incidenten werden veroorzaakt door 7 verschillende rassen/types: Belgische herder, bouvier des Flandres, Jack Russell terriër, mastino Napoletano, sint-bernard, Siberische husky, en een bastaard.

Een belangrijke plaats waar gegevens zijn vastgelegd over bijtincidenten zijn de dossiers van de politie. De ASG heeft twee bronnen geraadpleegd: de landelijke databank van de politiekorpsen 'Blueview' en de strafdossiers van het arrondissementsparket Rotterdam. Uit het bestand van 'Blueview' werden 404 bijtincidenten nader onderzocht waarbij 385 honden waren betrokken. Deze gevallen hebben betrekking op de periode 2001-2008. Van 250 honden was het ras bekend, bij 72 honden was dit niet het geval. De overige 63 honden waren kruisingen. De lijst wordt aangevoerd door de pitbullterriër, die verantwoordelijk was voor 80 van de 385 incidenten (21%). Andere vaak genoemde rassen waren de American Staffordshire terriër, de Rottweiler, de Amerikaanse bulldog, de Bordeaux dog, de Dobermann, de Belgische herder, de witte herder en de bouvier. Een vreemde eend in de bijt is de Anatolische (Turkse) herder, die weinig voorkomt maar relatief is oververtegenwoordigd.

Bij het arrondissementsparket Rotterdam konden 37 dossiers van bijtincidenten met mensen als slachtoffer worden gevonden waarbij het ras/type van de bijtende hond was vastgelegd. De zaken hebben betrekking op de periode 2000-2006 en betreffen in totaal 41 honden. Meer dan de helft van de bijtincidenten (26 gevallen = 63%) komt voor rekening van honden van het type pitbull terriër. Andere rassen volgen op (grote) afstand: 3 Belgische herders, 4 bastarden en verder een reeks rassen die telkens met een enkele hond zijn vertegenwoordigd.

Zowel voor de dossiers van 'Blueview' als voor die van het parket Rotterdam geldt dat het merendeel van de incidenten zich voordeed in de openbare ruimte en dat het slachtoffer de bijtende hond niet kende. Ongeveer de helft van de slachtoffers werd gebeten zonder dat zij zich met de hond bemoeiden. 'Blueview' geeft aan dat de bijtende hond in 18% van de geval-

len werd opgehitst; in de dossiers van het parket Rotterdam was dit het geval bij 16% van de gevallen.

De ernst van de letsels verschilde in beide registraties. In de Rotterdamse zaken liep meer dan de helft (55%) van de 37 slachtoffers ernstige verwondingen op, in de 'Blueview' zaken was dit het geval bij 93 van de 404 gevallen (23%). Zowel bij de 'Blueview' zaken als bij de Rotterdamse dossiers waren de verwondingen die werden toegebracht door pitbull terriërs niet ernstiger dan de verwondingen door ander rassen/typen.

Een derde bron van gegevens over betrokkenheid van hondenrassen/typen bij bijtincidenten is het publieksonderzoek van TNS NIPO. In dit onderzoek werden zowel gegevens verzameld over het hondenbezit als over bijtincidenten. Uit deze gegevens werd berekend welke rassen bovengemiddeld vaak bijten. De lijst wordt aangevoerd door de Weimarse staande hond en de Airedale terriër. De pitbull terriër komt in dit overzicht niet voor omdat het geen door de FCI erkend ras is, maar de nauw verwante American Staffordshire terriër wordt wel genoemd. Dit ras staat op de 8^e plaats, direct achter de Rottweiler. Andere rassen/typen die significant vaker betrokken zijn bij bijtincidenten dan op grond van hun geschatte voorkomen in Nederland mag worden verondersteld zijn de bull terriër, de Leonberger, de Dalmatiër, de Dobermann, de border terriër, de Duitse en de Belgische herder, de bouvier en de Jack Russell terriër.

Uit deze bronnen komen sterk verschillende verdelingen van rassen naar voren. Op het eerste gezicht is dit verwarrend, maar de overzichten betreffen verschillende soorten incidenten. De dodelijke ongevallen zijn bijna allemaal incidenten in de privéomgeving met kinderen als slachtoffer. De strafzaken betreffen hoofdzakelijke incidenten in de openbare ruimte waarbij vooral volwassenen werden gebeten. Het publieksonderzoek betreft weer de privé omgeving, maar hier leidt het merendeel van de gemelde incidenten slechts tot lichte verwondingen die geen medische zorg vereisen.

Een vierde bron is de wetenschappelijke literatuur, maar publicaties over de betrokkenheid van specifieke rassen bij bijtincidenten zijn schaars. In Berlijn werd een onderzoek uitgevoerd dat qua opzet vergelijkbaar is met het publieksonderzoek van TNS NIPO. Ook hier werd de betrokkenheid bij bijtincidenten van diverse rassen door de onderzoekers in verband gebracht met het totale aantal honden van deze rassen. Een belangrijk verschil met het NIPO onderzoek is dat de gegevens over bijtincidenten afkomstig waren van de overheid. Het betreft hier waarschijnlijk vooral incidenten in de openbare ruimte. De drie rassen die in Berlijn het meest waren betrokken bij bijtincidenten waren de mastiff, de pitbull terriër en de American Staffordshire terriër.¹¹ Ook de Rottweiler, herdershonden en de Dobermann waren relatief vaak betrokken. Enigszins verbazend is de hoge score van de keeshond in dit onderzoek, want dit ras wordt in geen enkel ander overzicht van bijtende honden genoemd.

Een Amerikaans onderzoek beschrijft 238 bijtincidenten met dodelijke afloop die zich afspeelden in de periode 1979 tot 1998. Bij deze incidenten waren minstens 25 rassen betrokken, maar pitbull terriërs en Rottweilers waren samen verantwoordelijk voor meer dan de helft van de sterfgevallen.¹⁴

Deze cijfers geven duidelijk aan dat bepaalde rassen/typen honden opvallend vaak zijn betrokken bij bijtincidenten, maar er kan niet uit worden afgeleid hoe groot de percentages 'bijters' en 'niet-bijters' zijn binnen deze rassen/typen. In de dossiers van het parket Rotterdam zijn hierover wel gegevens te vinden met betrekking tot de pitbull terriërs. Van de 347 zaken met betrekking tot art. 73 GWWD en/of 425 Strafrecht ging het in 37 zaken om hond-bijt-

mens incidenten, waarbij in 26 gevallen een hond van het type pitbull terriër was betrokken. Dit betekent dat pitbull terriërs verantwoordelijk waren voor 70% van de hond-bijt-mens incidenten, maar van het totaal aantal in beslag genomen pitbull terriërs was 'slechts' 7% betrokken bij een dergelijk incident. Dit is beduidend hoger dan het percentage pitbullachtigen dat in het onderzoek in Berlijn was betrokken bij bijtincidenten: voor pitbull terriërs was dit 1,74% van alle honden van dit ras en voor de nauw verwante Staffordshire bull terriër 1,68%.¹¹ Deze percentages waren vergelijkbaar met die van andere als 'gevaarlijke' beschouwde rassen/types zoals herdershonden (1,76%), Dobermanns (1,60%) en de Rottweilers (1,49%). Ter vergelijking enkele gegevens uit hetzelfde onderzoek over rassen die bekend staan als 'ongevaarlijk': van de golden retrievers was 0,34% betrokken bij bijtincidenten en van de Labrador retrievers 0,53%.¹¹

Pitbull terriërs zijn relatief vaak betrokken zijn bij bijtincidenten in de openbare ruimte. Dit geldt ook voor andere rassen zoals de American Staffordshire terriër, de Rottweiler, de Amerikaanse bulldog, de Bordeaux dog, de Dobermann, de Belgische en de Zwitserse witte herdershond en de bouvier, zij het in mindere mate. Ondanks de opvallende betrokkenheid van pitbull terriërs bij bijtincidenten lijkt toch slechts een beperkt deel van deze honden zich hieraan schuldig te maken. Er zijn geen aanwijzingen dat de verwondingen die worden toegebracht door pitbull terriërs ernstiger zijn dan letsels die worden veroorzaakt door andere rassen.

Risico en risicobeleving

Wanneer het aantal ernstige verwondingen door hondenbeten wordt vergeleken met andere ongevallen in de privésfeer of bij de vrijetijdsbesteding blijkt dat het risico zowel in absolute als in relatieve zin klein is. Hondenbeten zijn jaarlijks verantwoordelijk voor 1,2 sterfgevallen, 230 opnames in een ziekenhuis en 7000 behandelingen bij een afdeling voor spoedeisende hulp. Het beoefenen van sport resulteert in 11 doden per jaar en 160.000 behandelingen bij afdelingen voor spoedeisende hulp; doe het zelf activiteiten zijn verantwoordelijk voor 23,5 sterfgevallen per jaar en 30.000 behandelingen bij een spoedeisende hulp.

In een op feiten gebaseerde benadering wordt het risico van een gebeurtenis gemeten aan de hand van de door de gebeurtenis jaarlijks toegevoegde kans op overlijden van een individu.¹⁵ Voor de gebeurtenis 'overlijden door hondenbeet' is deze kans ongeveer 1 op 13 miljoen. Dat is zeer klein, maar de berekende objectieve kans op overlijden is slechts een van de vele aspecten die bepalen hoe de burger een risico beleeft.

Subjectieve aspecten zoals gevoelens van angst of bedreiging zijn evenzeer van belang. Kinderen kunnen door bijtincidenten psychische schade oplopen in de vorm van posttraumatische stressstoornissen en zowel kinderen als volwassenen kunnen zich in de openbare ruimte door honden bedreigd voelen. In dit verband is het relevant om ook aandacht te besteden aan sociale context waarin de incidenten zich afspelen en aan de eigenaren van de in beslag genomen of bijtende honden.

Het aantal inbeslagnames is niet gelijkmatig over het land verdeeld. In de periode 2000-2006 deden de meeste zaken zich voor in de arrondissementen Rotterdam (politieregio Rotterdam-Rijnmond: 388), Den Haag (politieregio Hollands midden/Haaglanden: 128) en Maastricht (politieregio Limburg Zuid: 117). Wanneer verder wordt ingezoomd op de regio met het grootste aantal zaken (Rotterdam-Rijnmond) blijkt dat de strafzaken op grond van artikel 73 GWWD niet regelmatig over de regio zijn verdeeld: de wijken Charlois, Delfshaven en Hoogvliet hebben relatief meer strafzaken dan gemiddeld, terwijl de wijken Prins Alexander

en Hillegersberg-Schiebroek onder het gemiddelde liggen. Deze gegevens maken duidelijk dat overtredingen van de RAD zich vooral voordoen in wijken met veel overlastproblematiek en een relatief lage sociaaleconomische status.

De aanleiding tot inbeslagname van pitbull terriërs op grond van artikel 73 GWWD is divers en varieert van meldingen van bijtincidenten, agressiviteit of overlast door honden tot 'bijvangst' bij aanhouding wegens andere strafbare feiten. Bij 109 dossiers uit de regio Rotterdam-Rijnmond werd door de ASG onderzoek gedaan naar de achtergrond van de eigenaren. De dossiers werden aselekt getrokken uit vier stapels die elk een andere aanleiding voor inbeslagname vertegenwoordigden. Van de 109 getrokken dossiers betroffen er 32 uitsluitend een overtreding van de RAD. Bij 25 zaken was er tevens sprake van een ander strafbaar feit (bijv. het bezitten van een hennepkwekerij), 27 hadden betrekking op een bijtincident en 25 op agressiviteit of overlast. Meer dan de helft van de eigenaren van de bij deze incidenten betrokken honden (58%) bleek een strafblad te hebben dat varieerde van rijden zonder rijbewijs tot mishandeling en/of doodslag. Deze bevindingen komen overeen met die van Amerikaans onderzoek, waarin werd vastgesteld dat eigenaren van gevaarlijke ('vicious') honden significant vaker waren veroordeeld voor criminele activiteiten dan eigenaren van niet-gevaarlijke honden.¹⁶

Het is begrijpelijk dat de combinatie van een 'gevaarlijke' hond en een eigenaar met een criminele achtergrond als extra bedreigend wordt ervaren. Wanneer zich een ernstig bijtincident voordoet krijgt dit zo veel aandacht van de media dat er een reële kans is dat dit beeld landelijk wordt verspreid. Dit draagt bij aan het ontstaan van gevoelens van angst en bedreiging die niet in verhouding staan tot het objectief berekende risico.

Het objectief berekende risico slachtoffer te worden van een ernstig bijtincident is klein. De kans om ernstige verwondingen op te lopen bij doe-het-zelven of sporten is veel groter, maar toch lijken hondenbeten als bedreigender te worden ervaren. Dit hangt waarschijnlijk samen met het onvrijwillige karakter van bijtincidenten en met het zich bedreigd voelen in de openbare ruimte. Daarnaast beïnvloedt publiciteit over dodelijke ongevallen met kinderen de maatschappelijke perceptie van onveiligheid. Eventuele maatregelen moeten niet alleen zijn gericht op het terugdringen van bijtincidenten, maar ook op het daaraan gerelateerde gevoel van onveiligheid bij de burgers.

De betekenis van de MAG-test

De MAG-test (Maatschappelijk Aanvaardbaar Gedrag) bestaat uit een serie afzonderlijke gedragstesten die in wisselende combinaties worden afgenomen. De oorspronkelijke test werd in 1997 geïntroduceerd en bestond uit 43 subtesten, die in een binnenruimte moesten worden afgenomen. De complete test nam ongeveer 45 minuten in beslag en dat maakte het onmogelijk om de test toe te passen bij grote groepen honden. Op verzoek van de Raad van Beheer op Kynologisch Gebied in Nederland werd een verkorte versie ontwikkeld die uit slechts 16 subtesten bestaat en buiten wordt afgenomen. De Raad van Beheer wil deze test gebruiken om te voorspellen of bepaalde honden zullen bijten, wat de mogelijkheid biedt om honden die bij deze test als agressief worden aangemerkt uit te sluiten van de fokkerij. De voorspellende waarde van de test is onderzocht bij 220 honden door het bijtgedrag van de geteste honden gedurende een jaar te volgen. De onderzoekers concluderen dat 'de test wordt geacht om op een statistisch significante manier het optreden van toekomstig agressief bijten van onbekenden door honden in een niet-territoriale context te voorspellen gedurende een jaar na de test met een nauwkeurigheid van 81%'.¹⁷

De MAG-test kan worden beschouwd als een diagnostische test voor de afwijking 'agressief bijten'. De waarde van een diagnostische test wordt beoordeeld aan de hand van twee kenmerken: de gevoeligheid en de specificiteit. De gevoeligheid geeft aan hoe goed de afwijking wordt herkend, de specificiteit hoe nauwkeurig de diagnose is. Of anders gezegd: hoe vaak de diagnose ten onrechte wordt gesteld.

In het hiervoor geciteerde onderzoek van Planta et al.¹⁷ is de gevoeligheid 69% en de specificiteit 84%. Interessanter dan de gevoeligheid en de specificiteit zijn de positieve en negatieve voorspellende waarde. In de onderzochte groep honden is de positief voorspellende waarde (de voorspelling dat een hond zal bijten) 46% en de negatief voorspellende waarde (de voorspelling dat een hond niet zal bijten) 93%. Deze resultaten zijn echter afhankelijk van de mate waarin bijtgedrag voorkomt in de onderzochte populatie. In de onderzochte groep waren (waarschijnlijk bewust) honden opgenomen die bijtgedrag vertoonden. In een ongeselecteerde groep honden zal bijtgedrag waarschijnlijk minder vaak voorkomen. In dat geval daalt de positief voorspellende waarde en stijgt de negatief voorspellende waarde. De MAG-test is dus conservatief in die zin dat er bij het weinig voorkomen van bijtgedrag een (forse) overschatting zal zijn van het aantal honden dat als bijtgevaarlijk wordt beschouwd. Dit maakt de MAG-test vooral geschikt om te worden ingezet als een instrument bij het weren van honden met een verhoogd risico op bijten uit een fokpopulatie waar agressief gedrag een probleem is.

Het inzetten van de test om vast te stellen of een als gevaarlijk aangemerkte hond zal bijten ligt moeilijker. De positief voorspellende waarde is vrij laag en dat betekent dat er een vrij grote kans is dat de onderzochte hond ten onrechte als agressief zal worden aangemerkt. Aanvullend onderzoek door een gedragsdeskundige is in dergelijke gevallen nodig om tot een oordeel te komen. Dit soort onderzoek wordt al uitgevoerd bij honden die in beslag zijn genomen na een bijtincident en niet behoren tot het type pitbull terriër. Het dient om vast te stellen of het bijtincident het gevolg is van abnormaal agressief gedrag van de hond of van een tekortschietende begeleiding door de eigenaar. In het eerste geval is euthanasie de enige oplossing, in het tweede kan herhaling van het bijten ook worden voorkomen door de hond te plaatsen bij een nieuwe eigenaar die het dier beter in de hand kan houden.

Het gedragskundig onderzoek heeft een aantal subjectieve elementen. Dit houdt het gevaar in dat het bij de rechter een zelfde verwarring zal veroorzaken als het schouwen van honden. Een verdere ontwikkeling van de MAG-test kan helpen om dit te voorkomen. Hierbij verdienen twee aspecten aandacht: het vergroten van de voorspellende waarde en het opnemen van meer kenmerken van agressief gedrag. De huidige test besteedt bijvoorbeeld geen aandacht aan de kracht waarmee wordt gebeten en het vertonen van dreiggedrag, aspecten die in het gedragskundig onderzoek een belangrijke rol spelen bij het schatten van het bijtrisico.

De MAG-test is een bruikbaar hulpmiddel bij het selecteren van dieren voor de fokkerij van rassen waar agressie een probleem is. De test is niet geschikt om als enig instrument te worden gebruikt voor het beoordelen van individuele gevallen. Hiervoor is de voorspellende waarde te laag en de kans dat een hond ten onrechte als bijtgevaarlijk wordt aangemerkt te groot. In dergelijke gevallen is aanvullend onderzoek door een gedragsdeskundige nodig om te kunnen vaststellen of de betreffende hond abnormaal agressief is.

Een gerichte aanpak van bijtincidenten

Bijtincidenten in de privésfeer

Het grootste deel van de bijtincidenten doet zich voor in de privésfeer. Hiervoor kunnen verschillende oorzaken worden aangewezen: het onvoldoende op de hoogte zijn van normaal gedrag van honden, het niet goed kunnen inspelen op dit gedrag, het zonder toezicht in een ruimte achterlaten van kinderen en honden, het niet onderkennen van gevaarlijke situaties, onvoldoende kennis van de mate waarin het gekozen ras geschikt is voor de privésituatie, enz. Goede en makkelijk bereikbare voorlichting is het krachtigste wapen dat kan worden ingezet tegen deze achterstand aan informatie. De overheid heeft hieraan recent een flinke bijdrage geleverd door het in oktober 2007 opgerichte Landelijk Informatie Centrum voor Gezelschapsdieren (LICG) financieel te ondersteunen. Een van de initiatieven die het LICG heeft genomen is het in Nederland uitbrengen van het 'Blauwe hond project'. Dit van oorsprong Belgisch-Engelse project is er op gericht om kinderen van 3 tot 6 jaar en hun (groot)ouders te leren hoe ze veilig met hun hond kunnen omgaan in de thuissituatie. Dergelijke initiatieven moeten worden voortgezet en waar mogelijk uitgebreid.

Goede en makkelijk bereikbare voorlichting is het beste middel om bijtincidenten in de privésfeer terug te dringen.

Bijtincidenten in de openbare ruimte

Bijtincidenten in de openbare ruimte maken weliswaar slechts een derde deel uit van het totale aantal bijtincidenten, maar ze dragen in belangrijke mate bij aan een gevoel van onveiligheid bij de burger dan de beten in de privésfeer. De RAD is ingesteld om met name dit soort bijtincidenten terug te dringen, maar dat doel lijkt niet bereikt. De pitbull terriërs zijn in Nederland niet uitgestorven en daarmee is het beoogde preventieve effect van de RAD niet tot stand gekomen. De RAD heeft bij politie en justitie een lage prioriteit (er wordt alleen reactief gehandhaafd), wat gezien het geringe aantal ernstige slachtoffers van bijtincidenten in de openbare ruimte is te begrijpen. De regeling is verder lastig uit te voeren vanwege de vele expertises en contra-expertises die voortkomen uit het rasgebonden karakter van de RAD.

Er zijn dus weinig redenen om de RAD te handhaven, maar de overheid moet wel de orde handhaven en het gevoel van veiligheid bij de burgers bevorderen. Dit kan het beste gebeuren door de aandacht niet primair te richten op de honden, maar op de combinatie van hond en eigenaar. De huidige wetgeving biedt hiervoor verscheidene mogelijkheden. In artikel 425 Strafrecht wordt aangegeven dat strafbaar is *'hij die een dier op een mens aanhitst of een onder zijn hoede staand dier, wanneer het een mens aanvalt, niet terughoudt'*, en *'hij die geen voldoende zorg draagt voor het onschadelijk houden van een onder zijn hoede staand gevaarlijk dier'*. De sancties bestaan uit geldboetes en gevangenisstraf.

Honden die een mens hebben gebeten worden in beslag genomen en door een gedragskundige onderzocht. Als ze 'bijtgevaarlijk' zijn worden ze gedood. Als ze dat niet zijn worden ze herplaatst bij een nieuwe eigenaar of teruggegeven aan de oorspronkelijke eigenaar. De keuze tussen deze twee mogelijkheden hangt af van de mate waarin de eigenaar in staat wordt geacht nieuwe bijtincidenten te voorkomen. Veroordeling op grond van artikel 425 Strafrecht is ook mogelijk als de hond (nog) niet heeft gebeten, maar wel door de eigenaar werd opgehitst. In een dergelijk geval wordt het zelfde traject doorlopen als na een bijtincident: in beslagname en onderzoek door een gedragskundige. Als het dier gevaarlijk is en niet kan worden gesocialiseerd wordt het gedood.

Daarnaast is er ook een mogelijkheid om bestuursrechtelijk op te treden. Gemeenten kunnen in een Algemene Plaatselijke Verordening (APV) regels uitvaardigen voor het houden van honden in de openbare ruimte. Burgers die zich niet aan deze regels houden kan worden opgedragen om de situatie in overeenstemming te brengen met de verordening. De sancties bestaan uit een boete of een dwangsom.

In uitzonderlijke gevallen kan de burgemeester een hond gevaarlijk verklaren en de eigenaar beperkingen opleggen. Als deze zich hier niet aan houdt kan de burgemeester de hond in beslag laten nemen op grond van artikel 172 lid 3 van de Gemeentewet (bijzondere bevoegdheid van de burgemeester bij verstoring van de openbare orde). Daarna kan een zelfde traject worden gevolgd als bij overtreding van artikel 425 Strafrecht.

Een aspect dat bij de beoordeling van het gevaar moet worden meegewogen is eerdere betrokkenheid bij een bijtincident. Om dit met zekerheid te kunnen vaststellen moeten honden die zijn betrokken bij een bijtincident verplicht worden geïdentificeerd en als 'bijter' geregistreerd.

Bijtincidenten in de openbare ruimte kunnen worden bestreden door in de APV strikte regels op te nemen voor het houden van honden en deze regels actief te handhaven in gebieden waar op dit terrein veel overlast wordt ervaren. Als zich een bijtincident heeft voorgedaan moet worden gehandhaafd op basis van artikel 425 Strafrecht. Honden die bij een bijtincident zijn betrokken maar niet worden gedood moeten op adequate wijze worden geïdentificeerd en als bijtgevaarlijk geregistreerd.

Bijtincidenten met honden als slachtoffer

De registratie van bijtincidenten met mensen als slachtoffer is weliswaar niet perfect, maar voldoende uitgebreid om een beeld te krijgen van de omvang en de aard van de problematiek. Dit geldt niet voor bijtincidenten waarvan honden het slachtoffer zijn. Er is geen doodsoorzaken statistiek voor honden en ook geen centrale registratie van behandelingen bij dierenartsen of opnames in dierenklinieken. De enige gegevens die over dit soort incidenten konden worden gevonden zijn aangiftes bij de politie. In het onderzoek dat de commissie heeft laten verrichten door de ASG werden 798 dossiers bestudeerd uit het bestand 'Blueview'. Hiervan betroffen 404 dossiers incidenten van het type 'hond bijt mens' en 235 van het type 'hond bijt hond'.

Als het aandeel van deze beide soorten incidenten in het totale aantal bijtincidenten wordt berekend blijkt dat de slachtoffers bij 63% van de aangegeven incidenten mensen zijn en bij 37% honden. In het bestand van het parket Rotterdam werden 41 dossiers gevonden met mensen als slachtoffer en 24 dossiers met honden. In deze laatste groep werden zes honden door hun aanvaller doodgebeten en liepen er vijf ernstige verwondingen op. Van de overige getroffen dieren zijn geen details bekend. Pitbull terriërs waren met 13 incidenten duidelijk oververtegenwoordigd en ook de nauw verwante American Staffordshire terriër kwam met 4 gevallen relatief vaak voor in de categorie hond bijt hond.

De verdeling tussen de groepen hond bijt mens en hond bijt hond in het bestand van het parket Rotterdam is identiek aan die van 'Blueview'. Deze cijfers wekken de indruk dat bijtincidenten tussen honden minder vaak voorkomen dan tussen honden en mensen. Het is de vraag of dit beeld juist is. De cijfers hebben alleen betrekking op incidenten waarvan aangifte is gedaan en

het is denkbaar dat bijtincidenten met menselijke slachtoffers hiertoe vaker aanleiding geven dan incidenten waarbij een hond het slachtoffer was.

Over de aard van de verwondingen die honden bij bijtincidenten oplopen is weinig bekend, maar ook hier is er een reële kans dat deze verschillen van die bij de mens. De meeste honden zijn kleiner dan mensen en dit plaatst de slachtoffers in een ongunstiger positie ten opzichte van de daders. De kans op ernstige verwondingen wordt hierdoor groter. De diergeneeskundige literatuur omvat verscheidene publicaties van patiënten met bijtewonden, waaronder ook grotere reeksen.¹⁸ Uit de beschrijvingen van deze gevallen blijkt dat vooral kleine honden slachtoffer worden van bijtincidenten en dat deze groep ook de ernstigste verwondingen oploopt.

Bijtincidenten waarbij honden ernstig worden gewond of gedood krijgen even goed aandacht van de media als incidenten met menselijke slachtoffers en dragen hierdoor bij aan een gevoel van onveiligheid bij de burgers. De door ons voorgestelde aanpak van bijtincidenten met menselijke slachtoffers richt zich primair op de eigenaren van bijtende honden en kan ook worden toegepast op bijtincidenten met honden als slachtoffer. Dit vereist een aanpassing van artikel 425 Strafrecht. Het eerste lid van dit artikel heeft uitsluitend betrekking op het bijten van mensen. De strekking van dit artikel zou moeten worden uitgebreid tot het bijten van andere dieren. Dit vergoot de mogelijkheden om op te treden tegen eigenaren van honden die door agressief gedrag schade hebben veroorzaakt maar geen mens hebben gebeten.

De strekking van artikel 425 Strafrecht moet worden uitgebreid van het uitsluiten bijten van mensen tot het bijten van andere dieren.

De verantwoordelijkheid van eigenaren en rasverenigingen

Uit de in dit rapport gepresenteerde gegevens blijkt duidelijk dat sommige hondenrassen, en met name honden van het type pitbull terriër, vaker dan andere rassen zijn betrokken bij bijtincidenten. Eigenaren die een dergelijk type hond aanschaffen dienen zich te realiseren dat zij daarmee een bijzondere verantwoordelijkheid aanvaarden. Deze verantwoordelijkheid kan zich bijvoorbeeld uiten in het volgen van gehoorzaamheidsstrainingen met de hond, het aanlijnen in de openbare ruimte, en het nemen van voldoende voorzorgen om uitbreken te voorkomen. Ontkennen van de hogere risico's getuigt van een gebrek aan verantwoordelijkheid. Rasverenigingen moeten actief voorlichting geven aan eigenaren van meer dan gemiddeld bijtgevaarlijke rassen en typen honden. Ook dienen zij zich in te spannen om abnormale agressie binnen het ras te bestrijden door een zorgvuldige selectie van ouderdieren in de fokkerij. De MAG-test kan hierbij als instrument worden gebruikt.

Eigenaren en verenigingen van rassen die vaak zijn betrokken bij bijtincidenten hebben een eigen verantwoordelijkheid voor het beperken van bijtincidenten. Zij dienen adequate maatregelen te nemen om de kans op bijten door hun eigen hond te beperken en om abnormale agressie binnen het ras terug te dringen.

Waar staat Nederland in Europa?

Voordat bestaande wetgeving wordt vervangen door nieuwe regels is het goed om eens rond te kijken hoe andere landen met dezelfde problematiek omgaan. De Commissie heeft de ASG gevraagd om te onderzoeken welke wetgeving in Europese landen wordt toegepast op 'gevaarlijke' honden. Ter vergelijking is ook gekeken naar de Verenigde Staten en Canada. Hierbij moet worden opgemerkt dat het onderzoek zich heeft beperkt tot de wetgeving. Het betreft dus niet de uitvoeringspraktijk en eventuele evaluaties door de betrokken overheden.

Uit het onderzoek komt naar voren dat er een grote verscheidenheid bestaat in de wetgeving op dit gebied. Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Spanje, Groot Brittannië, Ierland, Roemenië, Canada en enkele Amerikaanse staten kennen rasspecifieke wetgeving. Daarbij worden als gevaarlijk beschouwde hondensoorten/types op wisselende wijze ingedeeld in categorieën. Denemarken, Groot Brittannië en Ierland kennen één categorie, Frankrijk, Duitsland en Roemenië twee en Spanje hanteert drie categorieën. Honden van het type pitbull terriër, American Staffordshire terriër, bull terriër en Staffordshire bull terriër worden in vrijwel alle landen ingedeeld in de hoogste categorie. Maar ook hier speelt het probleem 'ras' of 'type': in Frankrijk worden honden behorend tot de genoemde rassen alleen ingedeeld in de categorie 'vechthonden' als ze geen stamboom hebben. Als ze wel zijn ingeschreven in een stamboek vallen ze in de lagere categorie 'bewakings- of verdedigingshonden'.

In Duitsland, Groot Brittannië en Ierland is het houden van in de wet genoemde rassen verboden, maar in al deze landen zijn hierop uitzonderingen mogelijk. De honden mogen dan onder voorwaarden worden gehouden. In Frankrijk, Spanje, en Roemenië betreft de wet alleen het houden onder voorwaarden. Deze voorwaarden kunnen zowel de eigenaar betreffen als de wijze waarop de hond wordt gehouden. Voorwaarden die aan de eigenaar worden gesteld zijn oa. een minimumleeftijd van 18 jaar, niet zijn veroordeeld voor een misdaad, niet eerder een hond hebben gehad die onder de betreffende wet in beslag is genomen, en een adequate aansprakelijkheidsverzekering om eventuele bijtschade te kunnen vergoeden (Frankrijk). Spanje gaat nog verder en eist bovendien door geautoriseerde centra afgegeven certificaten waarin wordt verklaard dat de eigenaar fysiek capabel en psychologisch geschikt is om een hond van een in de wet genoemd type te kunnen houden. De voorwaarden voor het houden betreffen oa. kort aanlijnen, muilkorven en het niet mogen betreden van openbare gebouwen en openbaar vervoer.

In de Verenigde Staten en Canada is er op dit terrein geen wetgeving op federaal niveau. Rasspecifieke wetgeving op plaatselijk niveau (counties) varieert van een compleet verbod op het houden van een bepaald type hond tot een verplichting tot het hebben van een aansprakelijkheidsverzekering. Een aantal staten (California, Colorado, Florida, Illinois, Maine, Minnesota, New Jersey, New York, Oklahoma, Pennsylvania, Texas en Virginia) heeft wetgeving die het lokale overheden verbiedt om rasspecifieke wetgeving in te voeren. In de staat Ohio loopt zelfs een procedure over de vraag of rasgebonden wetgeving strijdig is met de grondwet. Zowel op het niveau van de staten als op dat van de lokale overheden is er een tendens om wetgeving niet meer te richten op rassen, maar op het gedrag van individuele honden en hun eigenaren.

De meeste Europese landen (België, Finland, Italië, Letland, Luxemburg, Oostenrijk, Portugal, Slowakije, Tsjechië en Zwitserland) hebben geen rasspecifieke wetgeving. België legt sterk de nadruk op preventie door voorlichting en het verplicht uitreiken van opvoedingsrichtlijnen aan nieuwe hondeneigenaren. Het land heeft een verplichte I&R.

Denemarken kent naast rasgebonden wetgeving ook niet-rasgebonden regels. De pitbull terrier en de tosa Inu zijn er verboden, inclusief kruisingen van deze rassen. Maar ook honden die niet tot deze rassen behoren kunnen in beslag worden genomen als zij als gevaarlijk worden beschouwd. Zij moeten een gedragstest ondergaan, die wordt afgenomen door een door de overheid aangestelde dierenarts. Als deze vindt dat de hond gevaarlijk is wordt het dier gedood. Denemarken kent verder een verplichte I&R voor honden van 4 maanden en ouder.

Nederland heeft binnen Europa de meest vergaande én de smalste wetgeving: een totaal verbod op het houden van één enkel type hond zonder de mogelijkheid van uitzonderingen. Ras-specifieke wetgeving in andere landen betreft altijd verscheidene typen honden en is meestal gericht op het houden van bepaalde typen onder voorwaarden. In de meeste landen met een totaal verbod zijn hierop uitzonderingen mogelijk in de vorm van houden onder voorwaarden. Het merendeel van de Europese landen heeft geen rasgebonden wetgeving. In de Verenigde Staten is er een tendens om de wetgeving niet te richten op rassen, maar op het gedrag van individuele honden en hun eigenaren.

Conclusies en advies

Het aantal ernstige verwondingen door bijtincidenten (dwz met dodelijke afloop of ernstig letsel dat opname in een ziekenhuis vereist) is relatief gering vergeleken met soortgelijke verwondingen door activiteiten als doe-het-zelven en het beoefenen van sport. Daar staat tegenover dat het aantal lichte bijtincidenten aanzienlijk is en dat slachtoffers van zowel zware als lichte incidenten psychische schade kunnen oplopen in de vorm van posttraumatische stress stoornissen. Bijtincidenten mogen dus niet worden gebagatelliseerd.

De regeling Agressieve Dieren (RAD) is mede ingesteld om het aantal bijtincidenten terug te dringen, maar dat doel lijkt niet gehaald: het aantal ernstige bijtincidenten in de eerste 10 jaar na het van kracht worden van de RAD is even groot als dat in de 10 jaar voor het in werking treden van de regeling. De RAD heeft evenmin geleid tot het beoogde uitsterven van honden van het type pitbull terriër. De regeling is dus niet effectief gebleken.

Daarnaast zijn er problemen met de handhaafbaarheid en de proportionaliteit van de regeling. De handhaafbaarheid is alleen te garanderen bij een omvangrijke inzet van opsporingscapaciteit. De omvang van de problematiek is hiervoor niet groot genoeg. Veel van de huidige veroordelingen zijn dan ook geen gevolg van een actieve handhaving van de RAD, maar zijn te beschouwen als 'bijvangst' van de opsporing van andere strafbare feiten en van een actief beleid voor de bestrijding van overlast in de openbare ruimte. Daarnaast is de handhaafbaarheid problematisch omdat de regeling is gericht op een type hond dat niet volstrekt eenduidig kan worden gedefinieerd.

De proportionaliteit van de regeling is uit balans omdat de RAD is gericht op één enkel type hond, dat weliswaar relatief vaak is betrokken bij bijtincidenten, maar niet zodanig vaak dat het redelijk is om bepaalde andere types honden buiten deze regeling te houden. Bovendien is de regeling disproportioneel omdat het aantal ernstige bijtincidenten gering is in vergelijking met andere risico's die kunnen leiden tot ernstig letsel of een onnatuurlijke dood. En tenslotte is de regeling disproportioneel omdat deze is gericht op het laten uitsterven van een type hond waarvan het in bezit hebben als zodanig niet verwerpelijk is. Op basis van deze conclusies adviseren wij om de RAD in te trekken.

Maatregelen om bijtincidenten te voorkomen dienen zich in de eerste plaats te richten op de context waarin dergelijke incidenten zich meestal voordoen: in de eigen omgeving, met de eigen of bekende kinderen als slachtoffer en de eigen of een bekende hond als dader. Goede, betrouwbare, door de overheid gefaciliteerde voorlichting is het beste middel om hier het aantal slachtoffers te verminderen. Daarnaast vraagt ook de openbare ruimte om aandacht. Hier doen zich weliswaar minder bijtincidenten voor dan in de huiselijke kring, maar bijtincidenten in de openbare ruimte dragen bij aan gevoelens van onveiligheid en maken vaak deel uit van een bredere sociale problematiek die het beste integraal kan worden aangepakt.

Na een eventueel intrekken van de RAD moet de handhaving niet in de eerste plaats worden gericht op de honden, maar op de eigenaren van deze dieren. In de Algemene Plaatselijke Verordening legt de gemeente vast hoe honden in de openbare ruimte moeten worden gehouden. Bij overtreding van deze verordening wordt de eigenaar vervolgd. In uitzonderlijke gevallen kan de burgemeester een hond als gevaarlijk aanmerken en de eigenaar beperkingen opleggen. Als deze zich hier niet aan houdt kan de hond in beslag worden genomen. Het verdere traject is hetzelfde als na een bijtincident: de hond wordt onderzocht door een gedragskundige. Als de hond na onderzoek gevaarlijk wordt geacht wordt het dier gedood. Als het

ongevaarlijk is of resocialiseerbaar kan het worden herplaatst bij een andere eigenaar. Als het bijtincident een gevolg is van nalatigheid van de eigenaar of overtreden van de APV wordt de eigenaar vervolgd op basis van artikel 425 Strafrecht (ophitsen of onvoldoende terughouden van een gevaarlijk dier). Dit artikel kan ook worden toegepast als een hond wordt opgehitst tot gevaarlijk gedrag zonder dat er daadwerkelijk wordt gebeten.

Het eerste lid van artikel 425 Strafrecht is uitsluitend gericht op het ophitsen tegen of aanvallen van mensen. Het ernstig verwonden of doodbijten van honden in de openbare ruimte wordt echter evengoed schokkend en bedreigend gevonden. Wij pleiten er daarom voor om de strekking van artikel 425 Strafrecht uit te breiden tot het ophitsen tegen of bijten van andere dieren.

Identificatie- en registratie (I&R) van honden die een bijtincident hebben veroorzaakt kan een belangrijke steun zijn bij de handhaving omdat hiermee eenduidig kan worden vastgesteld of een hond eerder betrokken was bij een bijtincident. Wij adviseren om I&R voor deze categorie honden op korte termijn verplicht te stellen.

De MAG-test is niet geschikt om als enig instrument te worden gebruikt in individuele zaken. De voorspellende waarde is hiervoor te laag en de kans dat een hond ten onrechte wordt aangewezen als agressief dier te groot. De MAG-test kan wel worden gebruikt om binnen rassen waar agressief gedrag een probleem is dieren te selecteren die vanwege hun gedrag beter kunnen worden uitgesloten van de fokkerij. Maar ook hier geldt het bezwaar van de lage voorspellende waarde, hoewel deze beter wordt naarmate er in de onderzochte populatie meer agressief gedrag voorkomt. Dit neemt niet weg dat de MAG-test verder moet worden ontwikkeld tot een test met een grotere voorspellende waarde. Het gebruik van een dergelijke test kan er op de lange termijn toe bijdragen dat 'gevaarlijke rassen' minder gevaarlijk worden.

Een mogelijk alternatief voor de RAD is een regeling die het houden van als gevaarlijk beschouwde typen honden aan voorwaarden bindt. Dergelijke regelingen bestaan in sommige Europese landen (bijv. Frankrijk en Spanje). Ze zien er op papier meestal goed uit, maar hebben een aantal belangrijke nadelen. In de eerste plaats hebben ze het probleem waar elke rasgebonden regeling mee kampt: honden die niet in een stamboek zijn ingeschreven behoren niet tot een ras en vallen dus ook niet onder een rasgebonden regeling.

Om deze ontsnappingsmogelijkheid af te snijden worden rasgebonden regelingen van toepassing verklaard op een type in plaats van op een ras. Een type wordt omschreven aan de hand van een serie uiterlijke kenmerken. Of een individuele hond behoort tot een in de wet genoemd type zal regelmatig aanleiding geven tot conflicten. De uitvoeringspraktijk van de RAD heeft geleerd dat het schouwen de uitvoering van de regeling sterk kan vertragen en dat de rechter soms moeite heeft om de oordelen van de verschillende schouwers tegen elkaar af te wegen.

Een ander nadeel van regelingen die het houden van 'gevaarlijke' typen honden onder voorwaarden toestaat is dat dergelijke regelingen alleen effectief zijn als er voldoende capaciteit beschikbaar wordt gesteld voor de handhaving. Bij de relatief eenvoudige RAD is dit niet gebeurd en het valt niet te verwachten dat dit bij een meer genuanceerde (en gecompliceerde) regeling die meer typen honden omvat wel het geval zal zijn. Het alternatief levert dan slechts schijnzekerheid en de commissie is om deze reden geen voorstander van deze oplossing.

Ongeacht de gekozen aanpak is het gewenst om de ontwikkeling van bijtincidenten elke vijf jaar te evalueren. Om dit te vergemakkelijken moeten ernstige bijtincidenten op een uniforme wijze worden geregistreerd. Dit betreft zowel de politie als de gezondheidszorg. Zaken die moeten worden vastgelegd zijn oa. leeftijd en geslacht van het slachtoffer, ras/type hond dat heeft gebeten, plaats van het incident (op eigen terrein of in de openbare ruimte), relatie van het slachtoffer en de bijtende hond (bekend en onbekend), en de gevolgen van het incident (opname in een ziekenhuis, overlijden). Hiervoor moet in samenwerking met de betrokken instellingen een standaard vragenlijst worden ontwikkeld die bij elk bijtincident kan worden gebruikt.

Samenvatting adviezen

1. Intrekken van de RAD
2. Stimuleren en faciliteren van voorlichting over (de gevaren van) het houden van honden
3. Uitbreiden van de strekking van artikel 425 Stafrecht tot mensen én dieren
4. Opnemen van regels voor het houden van honden in APV's
5. Actieve handhaving van APV's in gebieden met veel overlast door agressieve honden
6. Verplichte I&R van honden die betrokken waren bij een bijtincident
7. Verdere ontwikkeling van de MAG-test naar een grotere positief voorspellende waarde

Dankbetuiging

Wij zijn de minister van LNV erkentelijk voor het ter beschikking stellen van middelen om door de ASG onderzoek te laten doen naar de aard en de omvang van het probleem 'bijtincidenten' in Nederland. Bij dit onderzoek zijn veel onbekende feiten boven water gekomen die het mogelijk maken om bijtincidenten in perspectief te zien. Wij zijn de onderzoekers Jessica Cornelissen en Hans Hopster dankbaar voor hun volharding en voor de heldere wijze waarop zij hun bevindingen hebben gepresenteerd.

Tijdens haar werkzaamheden heeft de commissie gesproken met de heer Gerard Kuiper van de UKCE, een organisatie die honden registreert die voldoen aan de in de RAD vastgelegde beschrijving van het type 'pitbull terriër'. Ook bezocht de commissie een kennel waar in beslag genomen pitbull terriërs verbleven in afwachting van een besluit over hun toekomst. De identiteit van de kennelhouders kunnen wij helaas niet onthullen, maar de gesprekken en het bezoek hebben ons inzicht in de problematiek verdiept.

In de loop van haar werkzaamheden heeft de commissie verder gesproken met verscheidene deskundigen op het gebied van de kynologie, de ethologie en de rechtshandhaving. In het bijzonder willen wij bedanken dr. Marjan van Hagen, hoofd van de Afdeling Gezondheid, Gedrag en Welzijn van de Raad van Beheer op Kynologisch Gebied, dr. Matthijs Schilder, etholoog bij de Universiteit Utrecht, mr. Eugénie de Bordes, docent dierenrecht aan de Universiteit Utrecht, Carel Coenen, secretaris van het arrondissementsparket Rotterdam, mr. Chris van Dam, waarnemend Hoofdofficier van Justitie in Haarlem, en Yvonne Lemmens, secretaris van het arrondissementsparket Den Haag en van de werkgroep dieren van het Landelijke Beslaghuis.

Literatuur

1. Feldman KA, Trent R, Jay MT (2004), Epidemiology of hospitalizations resulting from dog bites in California, 1991-1998, *Am.J.Public Health* 94: 1940-1941
2. Lang ME, Klassen T (2005), Dog bites in Canadian children: a five-year review of severity and emergency department management, *CJEM*. 7: 309-314
3. Schalamon J, Ainoedhofer H, Singer G, Petnehazy T, Mayr J, Kiss K, Hollwarth ME (2006), Analysis of dog bites in children who are younger than 17 years, *Pediatrics* 117: e374-e379
4. Ostanello F, Gherardi A, Caprioli A, La PL, Passini A, Prosperi S (2005), Incidence of injuries caused by dogs and cats treated in emergency departments in a major Italian city, *Emerg.Med.J.* 22: 260-262
5. De Keuster T, Lamoureux J, Kahn A (2006), Epidemiology of dog bites: a Belgian experience of canine behaviour and public health concerns, *Vet.J.* 172: 482-487
6. Benson LS, Edwards SL, Schiff AP, Williams CS, Visotsky JL (2006), Dog and cat bites to the hand: treatment and cost assessment, *J.Hand Surg.[Am.]* 31: 468-473
7. Kahn A, Bauche P, Lamoureux J (2003), Child victims of dog bites treated in emergency departments: a prospective survey, *Eur.J.Pediatr.* 162: 254-258
8. Mitchell RB, Nanez G, Wagner JD, Kelly J (2003), Dog bites of the scalp, face, and neck in children, *Laryngoscope* 113: 492-495
9. Bernardo LM, Gardner MJ, O'Connor J, Amon N (2000), Dog bites in children treated in a pediatric emergency department, *J.Soc.Pediatr.Nurs.* 5: 87-95
10. Gandhi RR, Liebman MA, Stafford BL, Stafford PW (1999), Dog bite injuries in children: a preliminary survey, *American Surgeon* 65: 863-864
11. Kuhne F, Struwe R (2006), Auffällig gewordene Hunden in Berlin im Vergleich zur Hundepopulation - Wege zur Reduzierung der Gefährlichkeit von Hunden, *Berl Munch.Tierarztl.Wochenschr.* 119: 445-455
12. Kahn A, Robert E, Piette D, De KT, Lamoureux J, Leveque A (2004), Prevalence of dog bites in children: a telephone survey, *Eur.J.Pediatr.* 163: 424
13. Bernardo LM, Gardner MJ, Rosenfield RL, Cohen B, Pitetti R (2002), A comparison of dog bite injuries in younger and older children treated in a pediatric emergency department, *Pediatr.Emerg.Care* 18: 247-249
14. Sacks JJ, Sinclair L, Gilchrist J, Golab GC, Lockwood R (2000), Breeds of dogs involved in fatal human attacks in the United States between 1979 and 1998, *Journal of the American Veterinary Medical Association* 217: 836-840
15. Anonymous. Nuchter omgaan met risico's. Hollander, A. E. M. de and Hanemaaijer, A. H. 251701047/2003, 1-52. 2003. Bilthoven, RIVM.
Ref Type: Report
16. Barnes JE, Boat BW, Putnam FW, Dates HF, Mahlman AR (2006), Ownership of high-risk ("vicious") dogs as a marker for deviant behaviors: implications for risk assessment, *J.Interpers.Violence* 21: 1616-1634
17. Planta JUD, De Meester RHWM (2007), Validity of the Socially Acceptable Behavior (SAB) test as a measure of aggression in dogs towards non-familiar humans, *Vlaams Diergeneeskundig Tijdschrift* 76: 359-368
18. Shamir MH, Leisner S, Klement E, Gonen E, Johnston DE (2002), Dog bite wounds in dogs and cats: a retrospective study of 196 cases, *J.Vet.Med.A Physiol Pathol.Clin.Med.* 49: 107-112

Animal Sciences Group

Kennispartner voor de toekomst

Rapport

Hondenbeten in perspectief; Bijlage feiten en cijfers

Jessica Cornelissen
Hans Hopster

april 2008

process for progress

ANIMAL SCIENCES GROUP
WAGENINGEN UR

Colofon

Uitgever

Animal Sciences Group van Wageningen UR
Postbus 65, 8200 AB Lelystad
Telefoon 0320 - 238238
Fax 0320 - 238050
E-mail Info.veehouderij.ASG@wur.nl
Internet <http://www.asg.wur.nl>

Redactie

Communication Services

Aansprakelijkheid

Animal Sciences Group aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Liability

Animal Sciences Group does not accept any liability for damages, if any, arising from the use of the results of this study or the application of the recommendations.

Losse nummers zijn te verkrijgen via de website.

De certificering volgens ISO 9001 door DNV onderstreept ons kwaliteitsniveau. Op al onze onderzoeksopdrachten zijn de Algemene Voorwaarden van de Animal Sciences Group van toepassing. Deze zijn gedeponereerd bij de Arrondissementsrechtbank Zwolle.

Abstract

Various characteristics of dog bites are analysed over a period of two years. In addition, police reports were studied to determine circumstances, causes, injuries, and dog breeds involved in serious dog bite incidents. Moreover, the number of confiscated Pitbull type dogs within the framework of the dangerous dogs act was analysed, as well as their destination and the duration of the criminal and public lawsuit.

Keywords: Dog bites, dangerous dogs act, bite index

Referaat

ISSN 1570 - 8616

Auteur(s) Jessica Cornelissen
Hans Hopster

Titel: Hondenbeten in perspectief; bijlage feiten en cijfers

Samenvatting

Kenmerken van bijtincidenten met honden en consequenties van de Regeling Agressieve Dieren zijn in kaart gebracht.

Trefwoorden: hondenbeten, bijtincidenten, regeling agressieve dieren, RAD

Voorwoord

Evaluatie van beleid is een lastige zaak. De samenleving waarin het effect van beleid moet worden vastgesteld, staat immers bloot aan veel invloeden, ook aan invloeden die niet direct gerelateerd zijn aan ingezet beleid. De opdracht van de Commissie van Wijzen om met onderzoek bij te dragen aan de evaluatie van de Regeling Agressieve Dieren, past goed in de missie van ons instituut. We zijn dan ook blij dat wij hiermee een bijdrage kunnen leveren aan de kwaliteit van het advies zoals dat door de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit aan de Commissie van Wijzen is gevraagd. Indien de vraag in dit rapport beperkt zou zijn geweest tot het vaststellen van het succes van een beleid, gericht op het uitsterven van honden van het type pitbull terriër, dan zou beperkt onderzoek naar het voorkomen van honden van dit type volstaan. Er zijn de laatste vijf jaar echter steeds meer honden van het type pitbull terriër in beslag genomen. Uitgestorven zijn ze dus niet. De commissie heeft de opdracht in haar wijsheid echter niet beperkt tot louter deze vraag.

Bijtincidenten met honden zijn onlosmakelijk verbonden met de aanwezigheid van zo'n 1.9 miljoen honden in ons dichtbevolkte land. De vraag hoe het risico op een bijtincident het best kan worden geminimaliseerd en de ernst van het letsel in voorkomende gevallen tot een minimum kan worden beperkt, vraagt om een diepgaande analyse van de aard en omvang van het probleem, van de omstandigheden waaronder dergelijke incidenten plaatsvinden en van het rasstype van honden die hierbij betrokken zijn. Om de relevante informatie boven water te krijgen is nieuw publieksonderzoek uitgevoerd en is een palet van uiteenlopende gegevensbronnen aangeboord om inzicht te krijgen in de hondenbetenproblematiek in Nederland. Om dit te kunnen doen was medewerking van een diversiteit aan 'bronneneigenaren' en betrokkenen, die onze onderzoekers hierbij behulpzaam waren, van cruciaal belang. Hartelijk dank aan eenieder die hieraan loyaal heeft meegewerkt (Bijlage 1).

De Regeling Agressieve Dieren is sinds de invoering in 1993 een bron geweest van maatschappelijke discussie, waarbij de emoties begrijpelijkerwijs zo nu en dan hoog op liepen. Met dit rapport denken wij bij te dragen aan een adequate en feitelijke onderbouwing van beleid en daarmee aan de vermaatschappelijking van onderzoek naar het welzijn van dieren. Eén van de kerntaken van onze organisatie.

Ir. P. Vriesekoop

Animal Sciences Group Wageningen Universiteit en Researchcentrum
Directeur Business Unit Veehouderij.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
2	Aanpak en leeswijzer	6
3	Dodelijke bijtincidenten	7
3.1	Methode.....	7
3.2	Resultaten dodelijke bijtincidenten.....	7
4	Registratie van hondenbeten bij gezondheidszorginstellingen	10
4.1	Huisartsbezoek	10
4.2	Behandeling op de Spoedeisende Hulpafdeling van het ziekenhuis	10
4.3	Opname in het ziekenhuis	11
5	Hondenbezit in Nederland	12
5.1	Methode Onderzoek Hondenbezit	12
5.2	Resultaten Onderzoek Hondenbezit.....	12
5.3	Inschrijvingen van enkele rassen bij de Raad van Beheer.....	12
6	Onderzoek Hondenbeten	15
6.1	Methode.....	15
6.2	Statistiek.....	16
6.3	Incidentie van hondenbeten in Nederland	16
6.4	Kenmerken van hondenbeten in Nederland	17
6.5	Bijtende rastypen volgens Onderzoek Hondenbeten.....	21
7	Pilot Openbaar Ministerie Rotterdam	23
7.1	Methode.....	23
7.2	Geografische spreiding strafzaken artikel 73 GWWD	23
7.3	Eigenaren van honden van het type pitbull terriër	25
7.4	Details bijtincidenten pilot Rotterdam	25
8	Blueview	27
8.1	Methode.....	27
8.2	Statistiek.....	28
8.3	Resultaten onderzoek Blueview	28
8.4	Bijtende rastypen volgens Blueview.....	31
9	Inbeslagnames van honden van het type pitbull terriër	32
9.1	Huidige wetgeving	32
9.1.1	Strafrecht.....	32
9.1.2	Bestuursrecht.....	35
9.2	Inbeslagname van honden van het type pitbull terriër	36
9.2.1	Inbeslagnames onder het strafrecht.....	36
9.2.2	Inbeslagnames onder het bestuursrecht.....	37
9.2.3	Spreiding van inbeslagname van honden van het type pitbull terriër in Nederland	38
10	Wetgeving in andere landen	39
10.1	Landen met rasspecifieke maatregelen	39
10.1.1	Canada	39
10.1.2	Denemarken	39
10.1.3	Duitsland.....	40

10.1.4	Frankrijk	41
10.1.5	Groot Brittannië (m.u.v. Noord-Ierland)	42
10.1.6	Ierland	42
10.1.7	Roemenie	42
10.1.8	Spanje	43
10.1.9	Verenigde Staten	44
10.2	Landen zonder rasspecifieke maatregelen	45
10.2.1	België	45
10.2.2	Zwitserland	45
11	Conclusies	47
	Dodelijke hondenbeten	47
	Niet dodelijke hondenbeten	47
	Omstandigheden, letselschade en rastypen	47
	Honden van het type pitbull terriër	48
	Details bijtincidenten politiedossiers	48
	Inbeslagnames van honden van het type pitbull terriër	48
	Wetgeving in andere landen	48
	Bijlagen	49

1 Inleiding

De minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) heeft op 17 oktober 2007 een Commissie van Wijzen ingesteld met als opdracht de Regeling Agressieve Dieren (RAD) te evalueren en een advies uit te brengen over eventuele alternatieven. In haar brief (DL 2007/2768) geeft de minister de Commissie de ruimte om buiten de eigen expertise en ervaringen, aanvullend onderzoek te laten verrichten. De Animal Sciences Group (ASG) van Wageningen Universiteit en Researchcentrum (WUR) heeft in opdracht van de Commissie en ten laste van LNV dit onderzoek uitgevoerd. In dit rapport zijn de resultaten van het onderzoek integraal weergegeven.

Sinds 1993 is de RAD (zie Bijlage 2) van kracht op grond waarvan honden van het type pitbull terriër verboden zijn vanwege potentieel agressief gedrag. Het doel van de instelling van de RAD is tweeledig:

1. Voorkomen dat in Nederland meer honden van dit type zouden komen dan er toen waren (uitsterf beleid)
2. Voorkomen dat bestaande honden van het type pitbull terriër in het openbaar schade zouden aanrichten aan mens en dier.

De pitbull terriër is in Nederland geen erkend ras. Honden behoren tot dit type als ze in belangrijke mate voldoen aan een aantal karakteristieken of uiterlijke kenmerken (zie Bijlage 2). Indien een hond van het type pitbull terriër wordt aangetroffen zal hij in beslag genomen worden en, na beoordeling door experts om vast te stellen of het inderdaad een hond van het type pitbull terriër betreft, uiteindelijk worden gedood.

De handhaving van de RAD roept in de samenleving enerzijds veel weerstand op, aan de andere kant bestaat er de zorg over de veiligheid van de burger. De vraag die in dit spanningsveld is ontstaan is in welke mate de RAD doelmatig is. Voor een juiste beoordeling hiervan is feitelijk inzicht in de situatie van groot belang.

Ter ondersteuning van de evaluatie heeft de Commissie van Wijzen de ASG gevraagd de volgende gegevens te verzamelen en te categoriseren. Specifiek is gevraagd om informatie over onderstaande drie onderdelen:

A. Hondenbeten in Nederland

- De incidentie van hondenbeten
  - Huisartsconsulten
  - Spoedeisende hulp
  - Ziekenhuisopnamen
  - Sterfgevallen
- Gegevens over de slachtoffers (in ieder geval van de sterfgevallen)
  - Leeftijd en geslacht
  - In welk lichaamsdeel gebeten
  - Behandeling
  - Afloop
- Gegevens over de omstandigheden (in ieder geval van de sterfgevallen)
  - Locatie
  - Aanleiding
- Gegevens over de rassen van de honden (in ieder geval van de sterfgevallen)
- Vergelijking van de problematiek van hondenbeten in Nederland ten opzichte van andere gevaarlijke of potentieel levensbedreigende situatie

B. Effectiviteit van de RAD

- Aantal in beslag genomen honden van het type pitbull terriër (vanaf 1993)
- Bestemming en doorlooptijd van in beslag genomen honden van het type pitbull terriër (vanaf 1993)
- Werking van het bestuursrecht en strafrecht op het gebied van de RAD

C. Wetgeving met betrekking tot het niet of onder voorwaarden mogen houden van rassen in een aantal andere landen

- Het voorkomen van rasbeperkende wetgeving
- Een beschrijving van die wetgeving

2 Aanpak en leeswijzer

De primaire aanpak in dit onderzoek is desk research waarbij bestaande informatie over hondenbeten, inbeslagnames en wetgeving uit diverse bronnen op een overzichtelijke wijze bijeen is gebracht. Daarnaast is nieuwe informatie verkregen uit publieksonderzoek.

Het in kaart brengen van de incidentie van hondenbeten in Nederland en het inventariseren van enkele details daarvan (onderdeel A), is gedaan met behulp van een diversiteit aan bronnen (Tabel 1). Sommige bronnen geven enkel inzicht in aantallen, zonder daarbij informatie te geven over de details, terwijl andere bronnen juist detailinformatie bevatten. Als het gaat om aantallen bijtincidenten die medisch behandeld worden of die leiden tot het overlijden van het slachtoffer is een aantal databases geraadpleegd. In Bijlage 3 is de samenstelling van deze databases en de structuur van de zorginstellingen uiteengezet.

Voor onderdeel B (Hoofdstuk 9) is gebruik gemaakt van de database van de uitvoeringsorganisatie van LNV Dienst Regelingen (DR), van documentatie van een aantal gemeenten en van de strafdossiers van het Openbaar Ministerie (OM). Daarnaast zijn gesprekken gevoerd met betrokkenen. Voor onderdeel C is via de landbouwwattachés direct gecommuniceerd met beleidsmedewerkers van de verschillende landen (Hoofdstuk 10).

Tabel 1: Overzicht van de gebruikte gegevensbronnen naar aantallen bijtincidenten, gevolgen, omstandigheden en details over slachtoffers en daders (honden)

<u>Bijtincidenten</u>	Aantallen	Details slachtoffer	Omstandigheden	Details hond
Totaal	Publieksonderzoek 'Hondenbeten' (Hs. 6) en 'Hondenbezit' (Hs. 5)			
	CBS: doodsoorzakenstatistiek (Hs. 3)			
Overlijden		Blueview: (Hs. 3) - Processen verbaal - Mutatieverslagen		
		LexisNexis (Hs. 3)		
Niet overlijden, wel medische behandeling	Publieksonderzoek 'Hondenbeten' (Hs. 6) en 'Hondenbezit' (Hs. 5)			
	NIVEL:LINH (Hs. 4)		Blueview : (Hs. 8) - Processen verbaal - Mutatieverslagen	
	SCV:LMR & CMR (Hs. 4)			
	SCV: PORS&LIS (Hs. 4)		Openbaar Ministerie: strafdossiers (Hs. 7)	
Niet overlijden, geen medische behandeling	Publieksonderzoek 'Hondenbeten' (Hs. 6) en 'Hondenbezit' (Hs. 5)			
			Blueview : (Hs. 8) - Processen verbaal - Mutatieverslagen	
			Openbaar Ministerie: strafdossiers (Hs. 7)	

3 Dodelijke bijtincidenten

3.1 Methode

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) houdt voor sterfgevallen van inwoners van Nederland de oorzaak van het overlijden bij. Deze doodsoorzakenstatistiek geeft daardoor inzicht in het aantal mensen dat in een bepaald jaar door een bepaalde oorzaak overlijdt. Verder is uitsluitend het geslacht en de leeftijd van de overledene bekend.

Details over de dodelijke bijtincidenten zijn via een tweetal wegen verkregen:

1) Na machtiging van de procureur generaal is door medewerkers van het Regionaal Informatie Knooppunt van de regiopolitie Flevoland uit de landelijke databank Blueview van de politiekorpsen een digitaal bestand gemaakt van processen verbaal en mutatieverslagen die gaan over dodelijke hond-bijt-mens incidenten. Blueview maakt het mogelijk om alle politiedossiers van de afgelopen vijf jaar te doorzoeken. Zoeken in Blueview werkt op een vergelijkbare manier als zoekmachines op het internet; er wordt op vrije tekst gezocht met een zelf op te stellen zoekterm. Dit houdt in dat de volledige inhoud van de politiedossiers op woorden wordt doorzocht.

Voor de selectie van politiedossiers met een dodelijk hond-bijt-mens incident is de volgende zoekterm gebruikt:

```
[hond AND (bijt OR beten OR gebeten OR bijtende) AND ("niet-natuurlijke dood" OR "niet natuurlijke dood" OR "niet-natuurlijk overlijden" OR "niet natuurlijk overlijden") NOT "gebeten hond" NOT "0 een pv niet natuurlijke dood"]
```

Het totaal aan gevonden dossiers is als pdf-bestand voor de onderzoekers beschikbaar gesteld, na ondertekening van een geheimhoudingsverklaring. De dossiers zijn vervolgens handmatig doorzocht op detailinformatie. Dit onderzoek vond plaats in het hoofdbureau van de politie Lelystad.

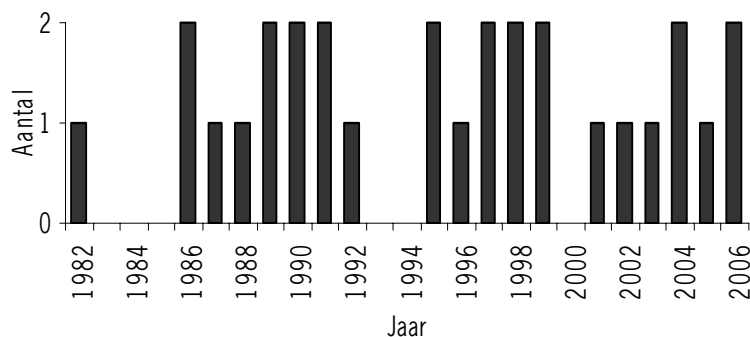
2) Er is gebruik gemaakt van het digitale krantenarchief van LexisNexis Academic NL, waarin vrijwel alle Nederlandstalige dagbladen en de belangrijkste persbureaus zijn opgenomen. Uit dit archief zijn nieuwsberichten uit landelijke en regionale dagbladen verzameld waarin melding is gemaakt van een bijtincident met een menselijk slachtoffer door middel van de volgende zoektermen:

```
[bijtincident AND overleden]  
[bijtincident AND dood]  
[hondenbeet OR hondebeet AND dood]  
[hondenbeet OR hondebeet AND overleden]  
[doodgebeten AND hond]
```

De hiermee gevonden krantenberichten over dodelijke bijtincidenten zijn vervolgens ter verificatie ook via Blueview opgezocht.

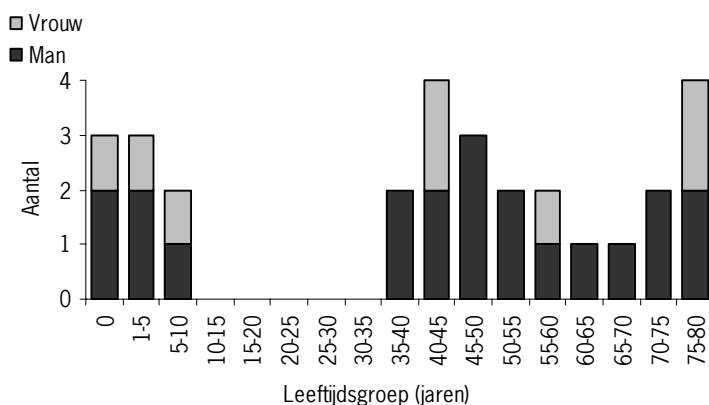
3.2 Resultaten dodelijke bijtincidenten

In Figuur 1 is een overzicht gegeven van het aantal hond-bijt-mens incidenten met dodelijke afloop in de periode 1982 t/m 2006 (CBS, doodsoorzakenstatistiek). Het aantal mensen dat jaarlijks overlijdt als gevolg van een aanval of beet van een hond varieert van nul tot twee. Dit is een klein deel van het totaal aantal sterfgevallen met een niet-natuurlijke doodsoorzaak (in 2006 0,04 %). Het aantal sterfgevallen als gevolg van een beet van een hond is nagenoeg gelijk aan het aantal dodelijke slachtoffers van een blikseminslag. Een overzicht van gegevens van andere doodsoorzaken die ter vergelijking kunnen worden gebruikt, is weergegeven in Bijlage 4.

Figuur 1: Hond-bijt-mens incidenten met dodelijke afloop, 1982 t/m 2006 (CBS, doodsoorzakenstatistiek)

Van de 29 dodelijke slachtoffers is bijna driekwart (21 personen) man. Verder hebben er geen dodelijke incidenten met slachtoffers van 10 t/m 35 jaar plaatsgevonden. Jeugdige slachtoffers komen relatief vaak voor: zes van de 29 slachtoffers (ruim 20 %) van de slachtoffers is jonger dan vijf jaar, terwijl deze leeftijdsgroep 6 tot 6,5 % van de totale bevolking betreft (CBS, bevolkingscijfers; Figuur 2). De invoering van de RAD in 1993 lijkt geen invloed te hebben gehad op het aantal dodelijke slachtoffers als gevolg van een hondenbeet. Er waren elf sterfgevallen in de 10 jaren vóór de invoering (1983 t/m 1992) en twaalf van 1994 t/m 2003 (het jaar 1993 is niet meegerekend).

Figuur 2: Hond-bijt-mens incidenten met dodelijke afloop, 1982 t/m 2006, verdeling naar leeftijd (CBS, doodsoorzakenstatistiek)

Via Blueview en LexisNexis konden van 14 dodelijke bijtincidenten details worden achterhaald. Negen van de 14 incidenten zijn in beide systemen aangetroffen. Acht incidenten betreffen een jeugdig slachtoffer. Van de 14 dodelijke bijtincidenten waarvan details bekend zijn, zijn negen slachtoffers (64 %) doodgebeten door een hond uit het eigen huishouden, in acht van deze negen gevallen gebeurde dit in of rondom het eigen huis. Op één slachtoffer na zijn alle 14 achterhaalde dodelijke bijtincidenten veroorzaakt door de eigen hond of door een hond van een voor het slachtoffer bekend persoon. Eén van de slachtoffers, een volwassene, is doodgebeten door een hond van een onbekend persoon¹.

De jonge slachtoffers zijn allen als direct gevolg van de verwondingen van de beet overleden. Van vier van de zes volwassen slachtoffers is bekend dat deze later zijn overleden als gevolg van een aan de beet overgehouden infectie. In de helft van de gevallen met een jong slachtoffer was ten tijde van het incident geen volwassene in de directe omgeving van het slachtoffer aanwezig.

¹ Met Blueview zijn twee mannelijke slachtoffers van 57 en 59 jaar en een vrouwelijk slachtoffer van 53 jaar gevonden. Volgens de statistieken zouden er echter geen vrouwelijke slachtoffers van 50 t/m 55 jaar zijn geweest en één mannelijk en één vrouwelijk slachtoffer van 55 t/m 60 jaar. Verder is van één vrouwelijk slachtoffer van 76 jaar onduidelijk of de hondenbeet daadwerkelijk de doodsoorzaak is geweest. Er kon niet achterhaald worden hoe dit sterfgeval geregistreerd is bij het CBS.

Hieronder is een korte omschrijving gegeven van de dodelijke bijtincidenten die via LexisNexis en Blueview zijn achterhaald.

- 1990 Meisje (3 jaar) heeft ruzie met leeftijdsgenootje in diens huis. De hond van het vriendje, een hond van het type pitbull terriër, bijt het meisje. Ze loopt ernstig hoofdletsel op en overlijdt in het ziekenhuis.
- 1990 Jongetje (bijna 2 jaar) wordt door de eigen hond, een hond van het type pitbull terriër, doodgebeten. Het incident gebeurt thuis, terwijl moeder en drie andere kinderen elders in huis zijn. Aanleiding onbekend.
- 1991 Baby (2 maanden) wordt door de sint-bernard van het gezin in de kindervagen doodgebeten. Aanleiding onbekend.
- 1992 Jongen (6 jaar) is bij zijn oma op bezoek. Terwijl hij in de tuin met haar hond, een hond van het type pitbull terriër, speelt valt de hond het kind plotseling aan. De jongen loopt ernstig hoofdletsel op en overlijdt in het ziekenhuis.
- 1997 Zes weken oude baby, voor het eerst thuis uit het ziekenhuis, zit bij de moeder op schoot en wordt plotseling door de Rottweiler van het gezin aangevallen. De baby loopt ernstig letsel op en overlijdt later die avond in het ziekenhuis.
- 1998 Drie meisjes worden tijdens het spelen op straat door drie ontsnapte mastino Napoletano's aangevallen. Het slachtoffer (5 jaar) heeft vermoedelijk de achterdeur van de woning van de hondeneigenaar geopend. Het slachtoffer overlijdt op weg naar het ziekenhuis. Aanleiding onbekend.
- 1999 Twee Rottweilers bijten op eigen erf hun baas (36 jaar) dood. Vermoedelijk nadat de man tijdens een epileptische aanval een van de honden had geraakt.
- 2003 Jongetje (3 jaar) wordt door de Mechelse herder van het gezin in zijn eigen huis doodgebeten. Aanleiding onbekend.
- 2003 Vrouw (76 jaar) probeert haar hondje van een aanval van een Rottweiler te redden en wordt hierbij door de Rottweiler gebeten. Ze overlijdt een dag later in het ziekenhuis. De lijkschouwend arts oordeelt dat het slachtoffer overleden is als gevolg van de impact van de gebeurtenis.
- 2005 Vrouw (53 jaar) wordt gebeten door de bouvier van haar vriend. Er is sprake van terugkerend huiselijk geweld waarbij de man diens hond tegen de vrouw ophitst. De vrouw overlijdt enkele dagen later in het ziekenhuis aan een infectie die ze aan de beet heeft overgehouden.
- 2005 Alcoholistische man (57 jaar) wordt gebeten door een bastaardhond en overlijdt 15 dagen later in het ziekenhuis aan een opgelopen infectie. De milt van de man was eerder verwijderd als gevolg van een ongeluk. Aanleiding bijtincident onbekend.
- 2006 Baby van 8 dagen wordt door de Siberische husky van het gezin in de wieg doodgebeten. De hond heeft zelf 's nachts de deur van de babykamer geopend. Aanleiding onbekend.
- 2006 Man (71 jaar) overlijdt 3 dagen na gebeten te zijn door de hond van zijn zoon. Rastype hond en aanleiding onbekend.
- 2006 Alcoholistische man (59 jaar) overlijdt een maand na een beet van een Jack Russell terriër. Aanleiding onbekend.

Het rastype van de honden, die verantwoordelijk zijn voor de dodelijke bijtincidenten, varieert (Tabel 2). Onder 'rastype' worden zuivere rashonden verstaan, maar ook qua uiterlijk het meest op dat ras gelijkende kruisingen, de zogenaamde look-alikes. In drie van de gevallen werd de hond herkend als een hond van het type pitbull terriër. Hier zijn alleen krantenberichten van gevonden, er zijn geen processen verbaal achterhaald waarin het type is bevestigd.

Tabel 2: De rastypen van de honden die betrokken zijn bij dodelijke hond-bijt-mens incidenten in de periode 1982 t/m 2006. 14 van de 29 dodelijke bijtincidenten konden worden getraceerd (Blueview, LexisNexis)

Rastype	Kind ¹	Volwassene ²	Totaal
Pitbull terriër	3	0	3
Rottweiler	1	2 ³	3
Belgische herder	1	0	1
Bouvier	0	1	1
Jack Russell terriër	0	1	1
Mastino Napoletano	1	0	1
Sint-bernard	1	0	1
Siberische husky	1	0	1
Bastaard	0	1	1
Onbekend	0	1	1
Totaal	8	6	14

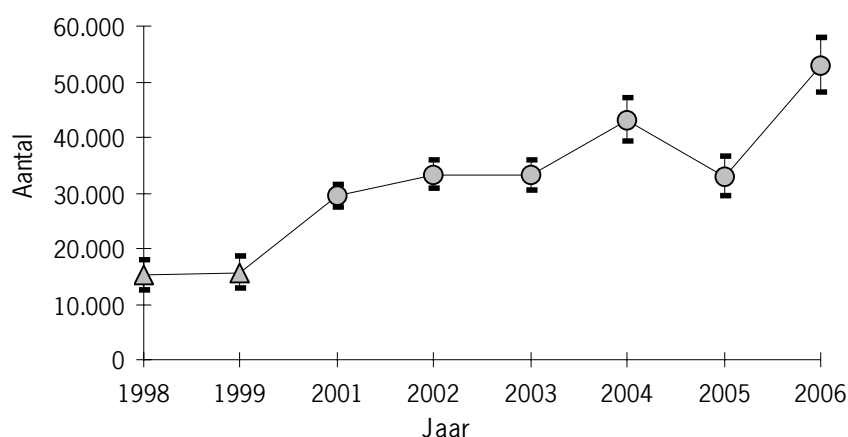
¹: t/m 15 jaar; ²: 16 jaar en ouder; ³: twee Rottweilers betrokken bij bijtincident met eigenaar; vrouw van 76 overleden door impact van het bijtincident.

4 Registratie van hondenbeten bij gezondheidszorginstellingen

In dit hoofdstuk volgt de registratie van mensen die zich bij verschillende aanbieders van gezondheidszorg in Nederland, zoals huisarts of Spoedeisende Hulp, hebben laten behandelen naar aanleiding van een hondenbeet. De zorgaanbiedende instellingen hebben hiervoor hun eigen methoden en hun eigen databases. De wijze waarop de verschillende instellingen hun gegevens verzamelen en vastleggen is weergegeven in Bijlage 3. De gegevens zijn door de beheerders van de databases vrijgegeven voor dit onderzoek.

4.1 Huisartsbezoek

Het aantal patiënten dat zich in 2006 bij de huisarts liet behandelen voor een hondenbeet is naar schatting ruim 50.000 (NIVEL, LINH (2001-2006); CBS, bevolkingscijfers), zie Figuur 3. Het aantal patiënten dat bij de huisarts behandeld is voor een hondenbeet is volgens de Continue Morbiditeits Registratie (CMR) peilstations een stuk lager dan volgens de gegevens uit het Landelijke Informatie Netwerk Huisartsenzorg (LINH). Deze discrepantie zou veroorzaakt kunnen worden door een verschillende registratiemethode, maar dit is uit de gegevens niet op te maken. Over de periode 2001 t/m 2006 (alleen registratie door LINH) is het aantal behandelingen gestegen.

Figuur 3: Het aantal patiënten dat zich jaarlijks bij de huisarts laat behandelen voor een hondenbeet (NIVEL, LINH (2001-2006) en CMR (1998, 1999); CBS: bevolkingscijfers)

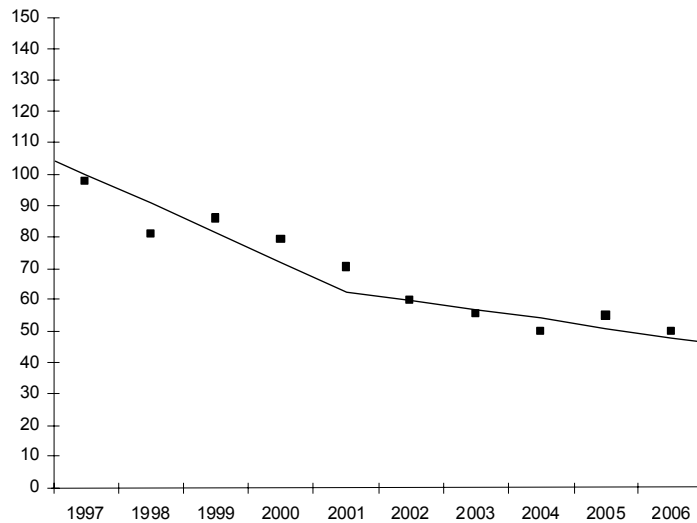
In Bijlage 5 is het aantal patiënten dat zich bij de huisarts laat behandelen voor een hondenbeet, per jaar en verdeeld naar leeftijd en geslacht, weergegeven. Ook is de relatieve incidentie (per 10.000 ingeschreven patiënten) van bij de huisarts behandelde hondenbeten per leeftijdsgroep weergegeven voor de jaren 2001 t/m 2006 afzonderlijk. Deze gegevens zijn afkomstig uit het LINH van het NIVEL.

4.2 Behandeling op de Spoedeisende Hulpafdeling van het ziekenhuis

Het aantal mensen dat zich van 2001 t/m 2005 bij een Spoedeisende Hulp (SEH) afdeling liet behandelen voor een hondenbeet is gemiddeld 7.300 per jaar. Het aantal SEH-behandelingen voor een hondenbeet is afgenomen van 16.000 gemiddeld per jaar in de periode 1987-1991 tot 6.900 gemiddeld per jaar in de periode 2002-2006. Het betreft hier resultaten uit twee registratiesystemen. Van 1986 t/m 1996 werd er gebruik gemaakt van het Privé Ongevallen Registratie Systeem (PORS) en vanaf 1996 is het Letsel Informatie Systeem (LIS) in gebruik.

Het aantal SEH-behandelingen voor een hondenbeet beslaat ongeveer 1,5 % van het totaal aantal SEH-behandelingen met letsel door een privéongeval. Ter vergelijking: in dezelfde periode meldden zich gemiddeld per jaar 160.000 mensen met een sportblessure en hebben 30.000 personen zich voor letsel, opgedaan tijdens doe-het-zelven of tuinieren, laten behandelen. Het aantal verkeersslachtoffers dat op een SEH behandeld werd, was in deze periode 130.000 (Consument en Veiligheid, LIS).

Consument en Veiligheid berekent de trend in het aantal SEH-behandelingen per vijfjaarsperiode. Er is sinds 1987, met uitzondering van de periode 1992 t/m 1996, telkens een significante daling te zien in het aantal SEH-behandelingen vanwege een hondenbeet. Voor de laatste vijfjaarsperiode van 2002 t/m 2006 was deze daling 27 % (Consument en Veiligheid, persoonlijke communicatie; Consument en Veiligheid, LIS 1997-2006) (Figuur 4).

Figuur 4: Trendanalyse van het aantal patiënten dat zich op een Spoedeisende Hulpafdeling laat behandelen voor een hondenbeet. Index: januari 1997=100. (Consument en Veiligheid, LIS, 1997-2006)

De volledige set gegevens van Consument en Veiligheid, inclusief de verdeling naar leeftijd en geslacht, is opgenomen in Bijlage 6.

4.3 Opname in het ziekenhuis

Het aantal ziekenhuisopnamen na een hondenbeet is, net als bij de behandeling op een SEH, lager dan het aantal ziekenhuisopnamen als gevolg van sporten en doe-het-zelven; er werden in de periode 2001 t/m 2005 naar schatting 230 personen per jaar in het ziekenhuis opgenomen naar aanleiding van een hondenbeet. Ter vergelijking: jaarlijks werden respectievelijk 12.000 en 1.500 personen opgenomen met een sportblessure en als gevolg van verwondingen door klussen in huis. Het aantal ziekenhuisopnamen na een verkeersongeval ligt hoger; er werden jaarlijks gemiddeld 21.000 mensen opgenomen. Het aantal ziekenhuisopnamen na een hondenbeet over de periode 1986 t/m 2005 varieert van 190 tot 310 gevallen per jaar. De toename in ziekenhuisopnamen in deze periode is niet significant (Consument en Veiligheid, persoonlijke communicatie; Consument en Veiligheid, LMR).

De verdeling naar leeftijd en geslacht van de patiënten die in het ziekenhuis zijn opgenomen na een hondenbeet is weergegeven in Bijlage 7.

5 Hondenbezit in Nederland

5.1 Methode Onderzoek Hondenbezit

In januari en februari van 2008 is een publieksonderzoek uitgevoerd door TNS NIPO naar het bezit van honden in Nederland, in deze rapportage *Onderzoek Hondenbezit* genoemd. TNS NIPO maakt gebruik van haar TNS NIPObase. De enquête is afgenomen met de Computer Assisted Self Interview (CASI) methode. Voor een beschrijving van de werkwijze van TNS NIPO verwijzen we naar Bijlage 8. Voor de vragenlijst verwijzen we naar Bijlage 9.

In de TNS NIPObase zijn een aantal basisgegevens van de ingeschreven huishoudens en personen vastgelegd, waaronder hondenbezit. Voor het Onderzoek Hondenbezit zijn enkel die huishoudens benaderd waarvan bekend was dat ze één of meer honden bezitten.

5.2 Resultaten Onderzoek Hondenbezit

TNS NIPO heeft vastgesteld dat 20 % van de Nederlandse huishoudens één of meer honden bezit.

In totaal zijn 10.014 huishoudens benaderd, hiervan hebben 7.682 huishoudens geantwoord (respons 77 %). Het aantal huishoudens dat daadwerkelijk één of meer honden bezat ten tijde van het onderzoek is 6.139 (80 %).

Uit het Onderzoek Hondenbezit blijkt dat er zich in de 6.139 hondenbezittende huishoudens in totaal 7.926 honden bevonden, waarmee het gemiddeld aantal honden per hondenbezittend huishouden 1,29 is. Wanneer deze gegevens worden vermenigvuldigd met het totaal aantal huishoudens in Nederland, 7.190.543 particuliere huishoudens op 1 januari 2007 (CBS, bevolkingscijfers), dan komt het totaal aantal honden in Nederland naar schatting op 1,9 miljoen.

72 % van het aantal respondenten in het Onderzoek Hondenbezit geeft aan dat hun hond kan worden gerekend tot een bepaald rastype, terwijl respectievelijk 18 % en 10 % een kruising of een bastaard is. 52 % van de respondenten met een rashond geeft aan dat hun hond een stamboom van de Raad van Beheer op Kynologisch Gebied (RvB) bezit. De RvB registreert rashonden in Nederland en is aangesloten bij de Fédération Cynologique Internationale (FCI), een overkoepelende internationale organisatie. Uit het Onderzoek Hondenbezit volgt dat er in Nederland naar schatting 700.000 rashonden zijn met een stamboom.

In totaal zijn er 184 door de RvB erkende hondenrassen genoemd. Deze zijn weergegeven in Bijlage 10.

5.3 Inschrijvingen van enkele rassen bij de Raad van Beheer

De RvB bezit alleen gegevens over rashonden. Volgens hun schattingen gaat het om 800.000 tot 900.000 rashonden, verdeeld over circa 300 rassen, op een totaal van 1,7 miljoen honden in ons land². In Tabel 3 zijn de tien hondenrassen die in de periode 1993 t/m 2006 het meest zijn ingeschreven weergegeven. De Labrador retriever is het meest populair met bijna 60.000 nieuwe inschrijvingen over deze periode. Deze tien rassen beslaan bijna 40 % van het totaal aantal bij de RvB ingeschreven rashonden in de periode 1993 t/m 2006.

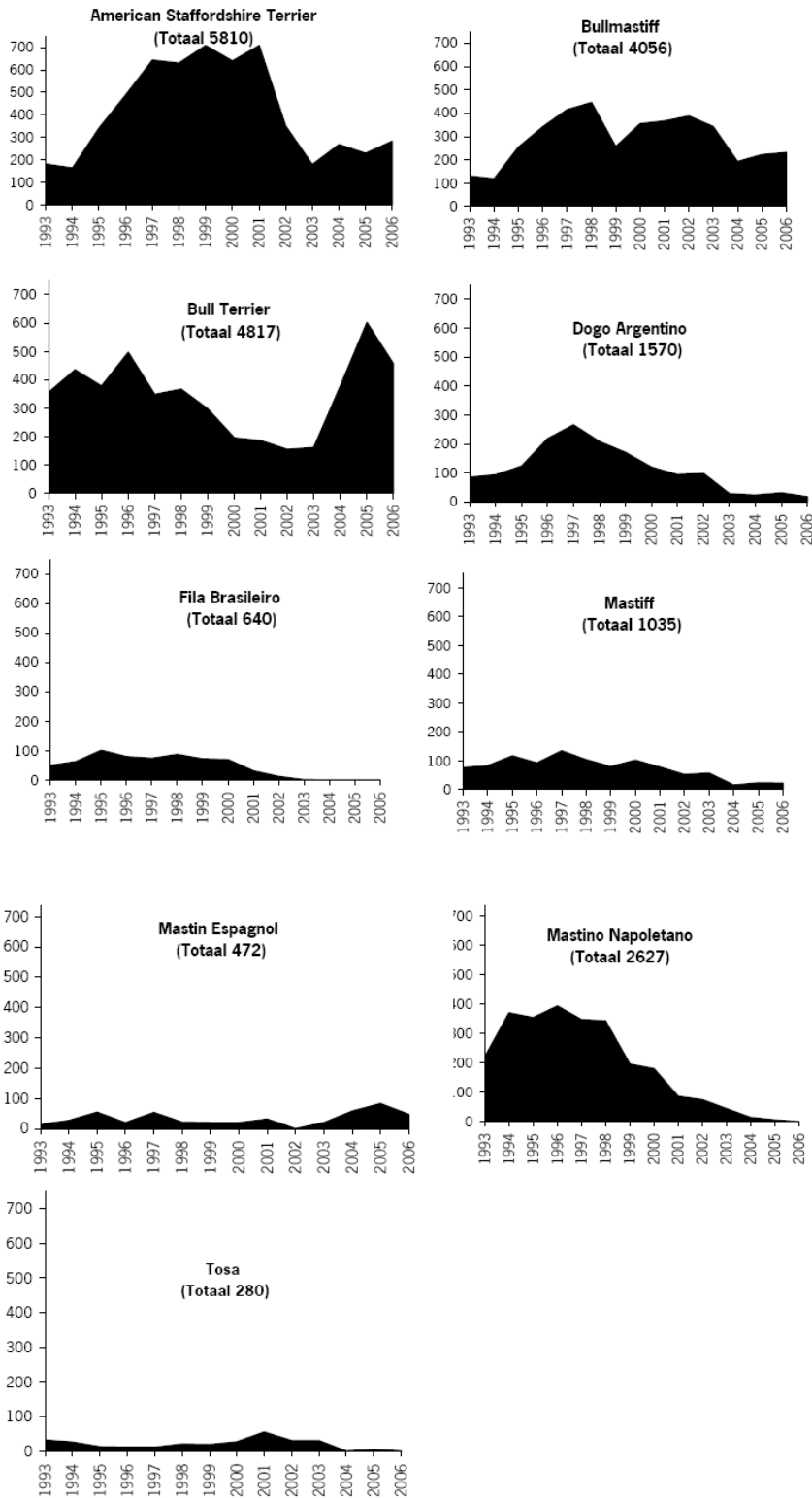
---

² <http://www.raadvanbeheer.nl>

Tabel 3: Hoogste aantal nieuw ingeschreven honden naar ras bij de Raad van Beheer, 1993 t/m 2006 (RvB)

Ras	# inschrijvingen 1993 t/m 2006
Labrador retriever	59.574
Duitse herder	55.664
Golden retriever	47.011
Berner sennenhond	28.503
Rottweiler	24.173
Bouvier	23.790
Boxer	23.537
West-highland white terriër	15.971
Cavalier king Charles spaniel	15.148
Jack Russell terriër	14.945

Voor negen rassen is op verzoek van de Commissie van Wijzen nagegaan hoeveel nieuwe inschrijvingen er per jaar in de periode 1993 t/m 2006 zijn geweest (Figuur 5). Deze rassen worden genoemd in de wetgeving van verscheidene landen waar rasgebonden regels wordt toegepast (hoofdstuk 10.1). Met uitzondering van de bull terriër is het aantal nieuwe inschrijvingen voor de aangegeven rassen de laatste jaren gedaald.

Figuur 5: Nieuwe inschrijvingen van rashonden bij de RvB, 1993 t/m 2006 (Raad van Beheer). De totalen per ras zijn in de figuren vermeld.

6 Onderzoek Hondenbeten

6.1 Methode

In november en december 2007 is een publieksonderzoek uitgevoerd door TNS NIPO, in deze rapportage *Onderzoek Hondenbeten* genoemd, onder mensen die in de voorafgaande 24 maanden zijn gebeten door een hond. Het Onderzoek Hondenbeten is opgedeeld in twee fasen: een eerste screening van een steekproef van de Nederlandse bevolking bestaande uit 141.058 personen en een vervolgonderzoek onder alle respondenten die in de screening aangaven dat er in hun huishouden in genoemde periode een bijtincident heeft plaatsgevonden (1.120 respondenten). Samen met het publieksonderzoek Hondenbezit (zie paragraaf 5.2) geeft dit onderzoek inzicht in de relatieve bijdrage van honden van verschillende rasyten aan de hondenbetenproblematiek in Nederland.

In de screening is gevraagd of de respondent of iemand in zijn/haar huishouden de afgelopen 24 maanden is gebeten door een hond en wanneer het incident is voorgevallen. Het vervolgonderzoek is vervolgens gericht aan het slachtoffer. Bij een slachtoffer jonger dan 14 jaar heeft een volwassen lid van het huishouden de vragenlijst ingevuld namens hem of haar. De vragen in het vervolgonderzoek gaan over hondenbezit van het slachtoffer; relatie van het slachtoffer met de hond; kenmerken van de hond; locatie van het voorval; het lichaamsdeel dat getroffen is; aanleiding van het voorval; ernst en behandeling van de beet. Hiermee kan een indicatie van de omvang en ernst van hondenbeten worden gegeven. Daarnaast kan een aantal omstandigheden of kenmerken van bijtincidenten worden geïdentificeerd.

TNS NIPO maakte gebruik van haar TNS NIPObase. De enquête is afgenomen met de Computer Assisted Self Interview (CASI) methode en voor ijking en weging van steekproeven uit de Nederlandse bevolking is de Gouden Standaard gebruikt, alsmede gegevens van het CBS. Een beschrijving van de werkwijze van TNS NIPO is weergegeven in Bijlage 8, de vragenlijsten zijn weergegeven in Bijlagen 11 en 12.

In de screening hebben 85.539 van de 141.058 mensen gereageerd (61 %). In het vervolgonderzoek reageerden 1.087 van 1.120 benaderde personen (97 %).

De resultaten van het Onderzoek Hondenbeten geven inzicht in de volgende kenmerken (met bijbehorende *respons*) van het bijtincident:

- De leeftijd van het slachtoffer
  - *Kind*: t/m 15 jaar
  - *Volwassene*: 16 jaar of ouder
- Het geslacht van het slachtoffer
  - *Man*
  - *Vrouw*
- De relatie van het slachtoffer met de hond (of, van wie de hond die beet was)
  - *Eigen*: de hond is van het slachtoffer zelf of van iemand in diens huishouden
  - *Bekende*: de hond is van een voor het slachtoffer bekend persoon
  - *Onbekende*: de hond is van een voor het slachtoffer onbekend persoon of de hond had geen eigenaar
  - *Niet-eigen*: betreft de groep 'bekende' en 'onbekende' samen
- De locatie van het bijtincident
  - *Niet-openbare ruimte*: plekken die het eigen terrein zijn van een persoon (bv. huis, tuin). Dit kan tevens het territorium van de hond zijn.
  - *Openbare ruimte*: plekken die voor eenieder toegankelijk zijn (bv. parken, speelterreinen, winkels, liften of galerijen van gebouwen).
- Het gedrag van de hond, zoals de respondent dat interpreteert
  - *Gericht zonder waarschuwen*: de hond viel volgens de respondent gericht aan en gaf daarbij geen zichtbare waarschuwing
  - *Gericht na waarschuwen*: de hond viel volgens de respondent gericht aan en gaf daarbij eerst een zichtbare waarschuwing
  - *Spelenderwijs*: de hond viel volgens de respondent spelenderwijs of per ongeluk aan of de hond beet uit reflex of als schrikreactie
- De ernst van de beet
  - *Gering*: geen beschadiging van de huid, de kleding is beschadigd of er is een blauwe plek of tandafdruk te zien
  - *Matig*: oppervlakkige beschadiging van de huid resulterend in een oppervlakkige wond
  - *Ernstig*: ernstige beschadiging van de huid resulterend in een diepe wond of weefselverlies

- De behandeling die het slachtoffer na de beet heeft gezocht
  - *Niet medisch behandeld*: het slachtoffer heeft geen medische behandeling gezocht omdat dit *onnodig* was of omdat het slachtoffer de wond *zelf behandeld* heeft
  - *Wel medisch behandeld*: het slachtoffer is *kortdurend* behandeld (bij de huisarts, de Centrale Huisartsenpost, SEH of de polikliniek van een ziekenhuis) of het slachtoffer moest in het ziekenhuis worden opgenomen (*ziekenhuisopname*)
- De aanleiding van het bijtincident volgens het slachtoffer
  - *Interactie*: het slachtoffer bemoeide zich op enige wijze met de hond die beet.³
  - *Geen interactie*: het slachtoffer bemoeide zich niet met de hond.⁴
  - *Opgehitst*: de hond werd door zijn baas opgehitst tegen het slachtoffer of de hond beet het slachtoffer terwijl die in gevecht was met zijn baas.⁵
- Lichaamsdeel: het lichaamsdeel waar het slachtoffer gebeten is
  - *Hoofd*: hoofd, gezicht en nek en hals regio
  - *Romp*: buik, rug, billen, schouders of borst
  - *Onderste extremiteiten*: onderbeen, bovenbeen, voeten, tenen of knieën
  - *Bovenste extremiteiten*: bovenarm, onderarm, handen of vingers
- Ras: rastype van de hond volgens de respondent. Het betreft hier zowel raszuivere honden, als qua uiterlijk het meest op dat ras gelijkende kruising, de zogenaamde look-alikes.
  - Door de RvB erkende *rassen*
  - *Bastaard*: wanneer de respondent de hond niet bij een bepaald rastype kan indelen, maar van mening is dat de hond een kruising of een bastaard is
  - *Onduidelijk*: wanneer de respondent het rastype van de hond niet weet of wanneer de respondent een rasnaam geeft die niet door de RvB erkend wordt

6.2 Statistiek

In het verwerken van de resultaten op basis van de steekproef uit het Onderzoek Hondenbeten wordt gebruik gemaakt van de door TNS NIPO meegeleverde weegfactor. Deze weegfactor corrigeert voor de eigenschappen geslacht, leeftijd, opleiding, gezinsgrootte en regio. Na weging van de antwoorden is de dataset representatief voor de Nederlandse bevolking als het gaat om deze eigenschappen.

De Pearson Chi-kwadraat toets is gebruikt om te toetsen of verschillen tussen de uitkomsten van variabelen significant zijn. Alle berekeningen zijn uitgevoerd met het statistische software programma SPSS 15.0 voor Windows. Er wordt een significant verband tussen de variabelen verondersteld wanneer de P-waarde kleiner is dan 0,01. Bij het toetsen worden enkel de relevante antwoordgroepen met elkaar vergeleken. De waarden 'weet ik niet', 'antwoord onduidelijk' of 'onbekend' worden niet in de Chi-kwadraat toets meegenomen, tenzij ze een groot deel van de respons uitmaken. Dit betekent dat de eindtotalen per toets kunnen verschillen.

6.3 Incidentie van hondenbeten in Nederland

In de screening van het Onderzoek Hondenbeten geven 1.420 van de 85.539 respondenten aan in de voorgaande 24 maanden minimaal één keer te zijn gebeten door een hond of een lid in het huishouden te hebben die in de voorgaande 24 maanden in ieder geval eenmaal is gebeten door een hond. Echter, wanneer de resultaten voor een periode van één jaar (november 2006 t/m oktober 2007) worden geëxtrapoleerd, levert dit een jaarlijkse incidentie van hondenbeten op van circa 150.000. Omdat deze incidentie berekend is op basis van het aantal mensen dat minimaal één keer door hond is gebeten, is dit een conservatieve schatting van het totaal aantal hondenbeten.

³ Hiertoe behoren de antwoorden 2, 3, 4, 7, 8, 9, 10, 11, 12 en 15 op vraag 140 van het vervolgonderzoek (Bijlage 12). De open antwoorden zijn bij deze respons ingedeeld als het slachtoffer zich vanuit diens perspectief met de hond bemoeide. Hier is dus niet gekeken of de hond het gedrag van het slachtoffer al dan niet provocerend zou kunnen vinden.

⁴ Hiertoe behoren de antwoorden 5, 6, 13, 14 en 16 op vraag 140 van het vervolgonderzoek (Bijlage 12). De open antwoorden zijn bij deze respons ingedeeld als het slachtoffer zich vanuit diens perspectief niet met de hond bemoeide. Hier is dus niet gekeken of de hond het gedrag van het slachtoffer al dan niet provocerend zou kunnen vinden.

⁵ Dit antwoord is vaak gegeven bij antwoord 17 op vraag 140 van het vervolgonderzoek (Bijlage 12) en daarom als aparte categorie opgenomen.

6.4 Kenmerken van hondenbeten in Nederland

Aan het vervolgonderzoek hebben 897 respondenten meegedaan. Dit zijn allemaal slachtoffers van bijtincidenten met honden. Van de slachtoffers (49 % man en 51 % vrouw) is 6 % jonger dan 4 jaar, 14 % is 5 t/m 15 jaar oud en 80 % is 16 jaar of ouder. In de behandeling van de resultaten is doorgaans de verdeling gemaakt tussen kinderen (0 t/m 15 jaar) en volwassenen (16 jaar en ouder).

Een aantal variabelen is met elkaar vergeleken op significante verschillen door middel van de Pearson Chi-kwadraat toets. Voor de kenmerken locatie, ernst en lichaamsdeel is bijvoorbeeld onderzocht of er significante verschillen waren tussen kinderen en volwassenen. Een overzicht van de significante verschillen is weergegeven in Tabel 4. Deze verschillen worden behandeld in deze paragraaf.

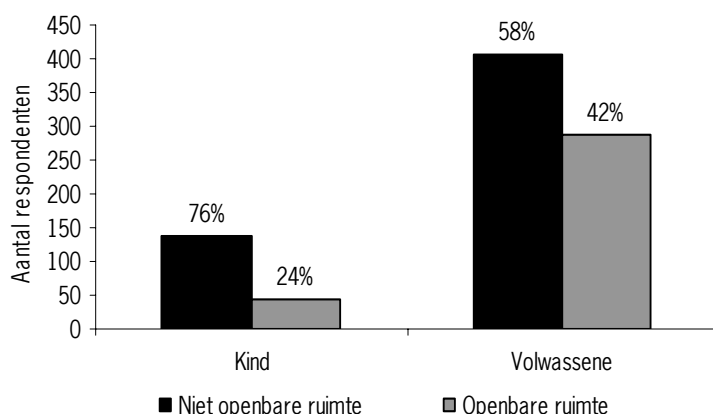
Tabel 4: Pearson Chi-kwadraat toets tussen verschillende kenmerken (Onderzoek Hondenbeten)

Kenmerken		P-waarde	df	N	Figuur
Leeftijd	Locatie	< 0,001	1	875	6
Leeftijd*	Lichaamsdeel	< 0,001	6	879	7
Leeftijd	Ernst	0,002	2	896	8
Leeftijd	Behandeling	0,112	3	892	-
Leeftijd	Relatie	0,378	1	896	-
Leeftijd	Aanleiding	0,604	1	850	-
Locatie	Behandeling	0,025	6	893	-
Locatie	Ernst	0,037	4	896	-
Gedrag	Relatie	< 0,001	2	840	9
Gedrag	Ernst	< 0,001	4	839	10
Ernst	Behandeling	<0,001	15	877	11

* Leeftijd is verdeeld in 3 categorieën: 0 t/m 4 jaar; 5 t/m 15 jaar en 16 jaar en ouder

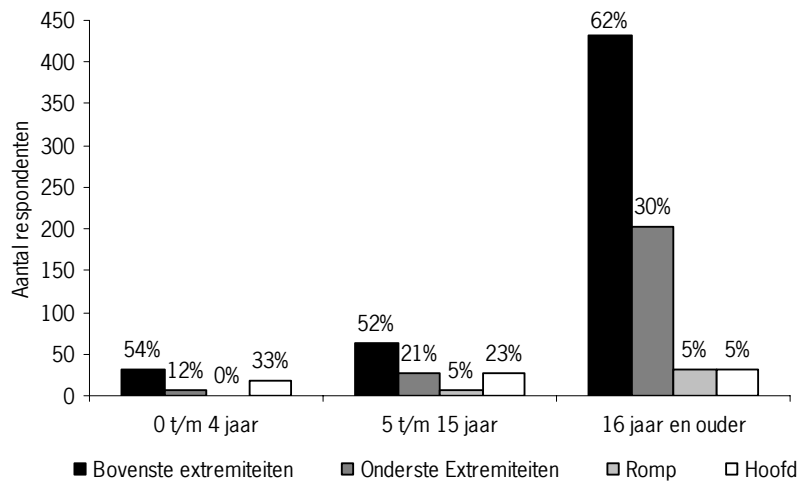
29 % van de respondenten wordt gebeten door een hond die wel van zichzelf of van iemand uit zijn of haar huishouden is, een even groot deel wordt gebeten door een hond die van een onbekend persoon is. Het merendeel (71 %) van de respondenten wordt gebeten door een hond die niet van zichzelf of van iemand uit zijn of haar huishouden is (honden van een bekende of onbekende). Twee respondenten gaven aan niet te weten wat hun relatie met de hond is. Er is geen verschil tussen kinderen en volwassenen als het gaat om de relatie tot de hond ($P = 0,378$).

Het grootste deel van de bijtincidenten vindt plaats in de niet-openbare ruimte (61 %), 37 % vindt plaats in de openbare ruimte en van 2 % van de bijtincidenten is de locatie van het bijtincident onbekend. Kinderen worden relatief minder vaak gebeten in de openbare ruimte (24 %) ten opzichte van volwassenen (42 %) ($P < 0,001$; Figuur 6).

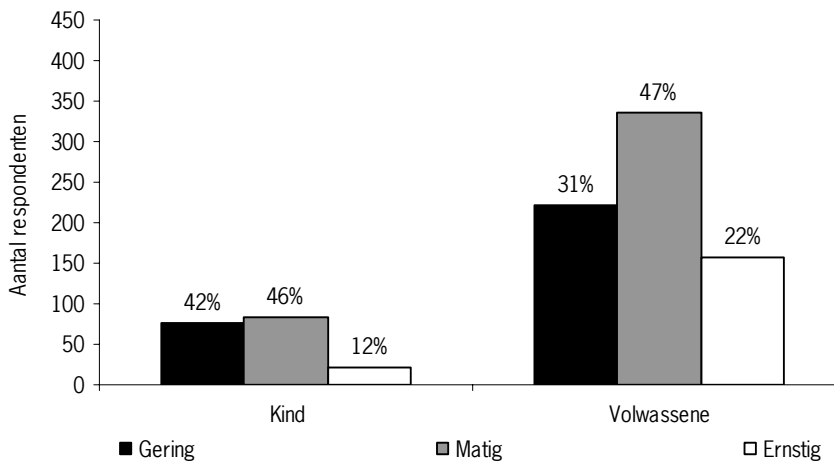
Figuur 6: Locatie van het bijtincident in relatie tot de leeftijd van het slachtoffer (Onderzoek Hondenbeten)

Een groot deel van de slachtoffers geeft aan gebeten te zijn in de bovenste (59 %) en onderste (26 %) extremiteiten. 9 % van de slachtoffers wordt gebeten in het hoofd en 4 % in de romp. Van 2 % van de respondenten is de plaats op het lichaam waar de hond gebeten heeft onduidelijk of onbekend. Kinderen worden relatief vaker in het hoofd gebeten (33 % bij kinderen jonger dan 4 jaar en 23 % bij kinderen van 5 t/m 15 jaar) dan volwassenen (5 %) ($P < 0,001$; Figuur 7).

Figuur 7: De plaats op het lichaam waar de slachtoffers gebeten zijn in relatie tot de leeftijd (Onderzoek Hondenbeten)

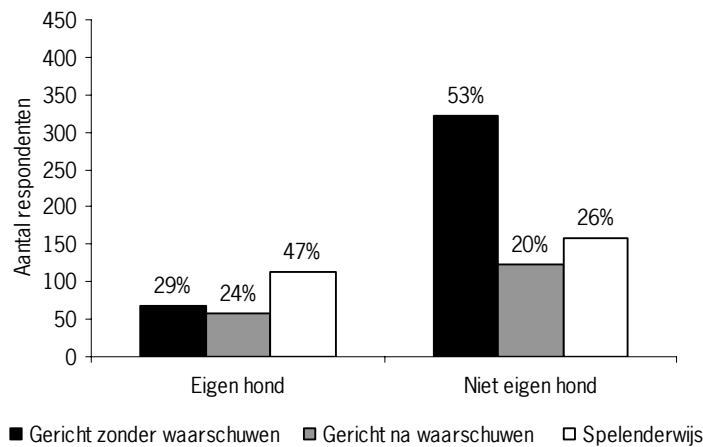
Een vijfde (20 %) van de respondenten geeft aan ernstig verwond te zijn door de hondenbeet. Bijna de helft (47 %) houdt matige verwondingen aan de hondenbeet over. Een derde (33 %) zegt geen beschadiging van de huid te hebben opgelopen en van twee respondenten is de verwonding onbekend. Er is een significant verschil tussen kinderen en volwassenen met betrekking tot de ernst van de verwonding ($P = 0,002$; Figuur 8). Dit verschil komt tot uiting in het aantal volwassenen dat ernstig (22 %) en gering (31 %) verwond is ten opzichte van kinderen (respectievelijk 12 % en 42 %).

Figuur 8: De ernst van de verwonding in relatie tot de leeftijd van het slachtoffer (Onderzoek Hondenbeten)

Bijna een derde (30 %) van de respondenten gaf aan dat de hond hen spelenderwijs of per ongeluk beet of dat de hond beet uit reflex of een reactie van schrik. 43 % van de respondenten zegt dat de hond hen gericht aanviel zonder waarschuwen en 20 % zegt dat de hond hen gericht aanviel na waarschuwen. Van 59 (6 %) respondenten is de relatie of het gedrag van de hond niet bekend. Er bestaat een verband tussen de relatie van het slachtoffer tot de hond en het gedrag van de hond ($P < 0,001$; Figuur 9). Eigen honden bijten relatief vaker spelenderwijs dan niet eigen honden, deze bijten volgens de slachtoffers juist vaker gericht en zonder waarschuwing. Het kan zijn dat slachtoffers de waarschuwingssignalen van een vreemde hond over het hoofd zien of niet als zodanig herkennen.

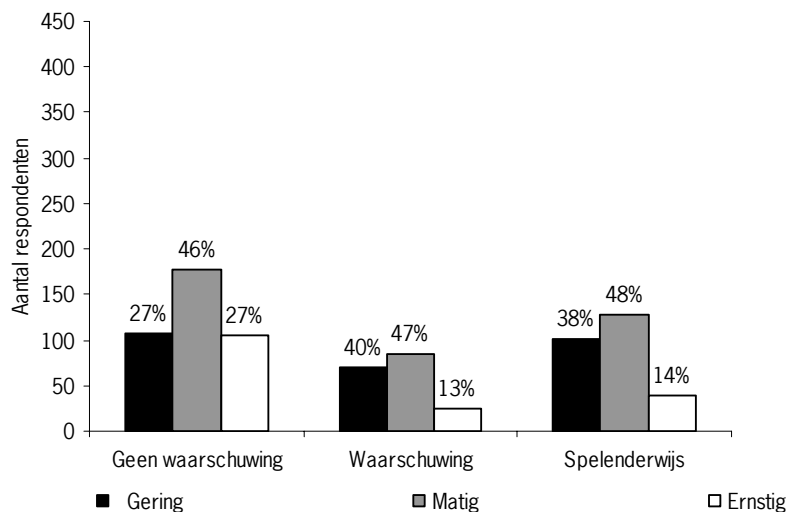
Dat mensen die door hun eigen hond gebeten zijn vaker aangeven dat dit spelenderwijs gebeurt dan mensen die door een vreemde hond gebeten zijn, zou verklaard kunnen worden door het feit dat mensen vaker met hun eigen hond spelen dat met een vreemde hond. De eigen hond kan bijvoorbeeld het speeltje missen en per ongeluk in de arm van de persoon bijten. Ook kan het spelen omslaan in waarschuwen, maar wordt dit nog als spel gezien door de persoon.

Figuur 9: Het verband tussen het gedrag van de hond en de relatie van het slachtoffer tot de hond (Onderzoek Hondenbeten)

Wanneer respondenten gevraagd wordt naar de aanleiding van het bijtincident dan geeft het merendeel (57 %) aan zich bemoeid te hebben met de hond voordat deze beet. 38 % van de respondenten bemoeide zich niet met de hond en van 5 % is de aanleiding onbekend. Er is geen verband te zien tussen de leeftijd van het slachtoffer en de aangegeven aanleiding van het bijtincident ($P = 0,604$).

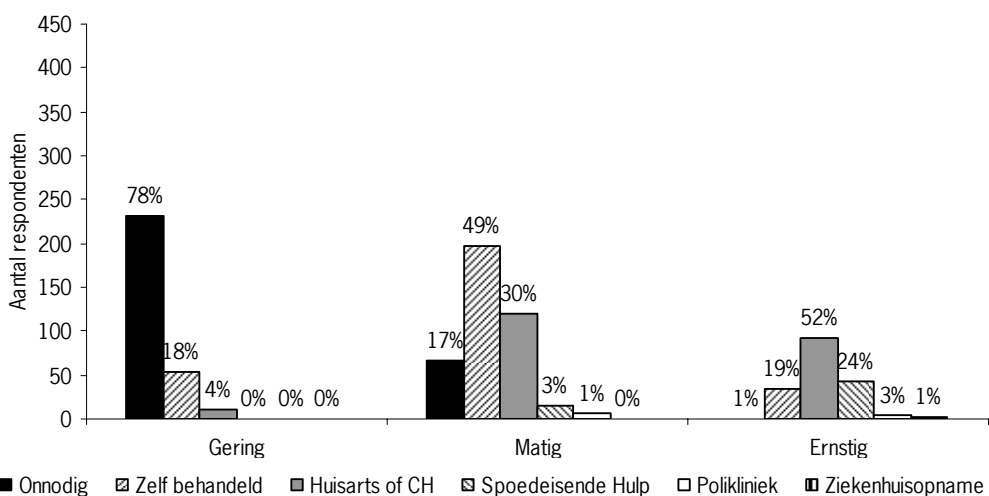
De ernst van de verwonding en het gedrag van de hond houden verband met elkaar ($P < 0,001$; Figuur 10). Bijtincidenten door honden die zonder waarschuwen aanvallen resulteren relatief vaker in ernstige verwondingen. Bijna de helft (48 %) van de bijtincidenten met honden die volgens het slachtoffer spelenderwijs of per ongeluk beten, resulteren desalniettemin in matige verwondingen. Ernstige verwondingen worden in dat geval in 14 % van de bijtincidenten gemeld. Zelfs wanneer een hond niet met opzet bijt, kan dit in veel gevallen dus leiden tot matige tot zelfs ernstige verwondingen.

Figuur 10: De ernst van de verwonding in relatie tot het gedrag van de hond (Onderzoek Hondenbeten)

Circa een derde (34 %) van de mensen die gebeten zijn door een hond zeggen medische behandeling te hebben gezocht na het bijtincident. Het grootste deel hiervan (99 %) betreft kortdurende medische behandeling, bijvoorbeeld door de huisarts of op een SEH, minder dan 1 % moest worden opgenomen in het ziekenhuis. Er is geen significant verschil tussen kinderen en volwassenen als het gaat om behandeling ($P = 0,112$)

De ernst van de hondenbeet en de behandeling na de beet hebben logischerwijs een verband met elkaar ($P < 0,001$; Figuur 11). Het aantal mensen dat zegt dat behandeling niet nodig was neemt af naarmate de verwonding ernstiger is. Zelf behandelen is het grootst onder de groep mensen die aangeeft matig verwond te zijn door de beet (49 %). De helft van het aantal mensen dat ernstig verwond zegt te zijn, geeft aan bij de huisarts of de Centrale Huisartsenpost te zijn geweest (52 %). Een bezoek aan de Spoedeisende Hulp of de polikliniek of opname in het ziekenhuis komt het vaakst voor bij respondenten die aangeven ernstige verwondingen te hebben opgelopen.

Figuur 11: De behandeling van de beet in relatie tot de ernst van de verwonding (Onderzoek Hondenbeten)

Op basis van de gegevens over behandeling over de periode november 2006 t/m oktober 2007 (herwogen op geslacht, leeftijd, opleiding, gezinsgrootte en regio) is een extrapolatie gedaan naar de totale Nederlandse bevolking (oktober 2007). In Tabel 5 is het resultaat uitgezet tegen gegevens van de verschillende aanbieders van zorg in het jaar 2006. De resultaten van het Onderzoek Hondenbeten zijn in dezelfde orde van grootte als de gegevens die de zorgaanbieders hebben aangaande hondenbeten.

Tabel 5: Extrapolatie van gegevens Onderzoek Hondenbeten over medische behandeling, vergeleken met gegevens van aanbieders van zorg (Onderzoek Hondenbeten; NIVEL, LINH (2001-2006); Consument en Veiligheid, LIS (2001-2005) en LMR)

Behandeling van hondenbeten	Extrapolatie	
	Onderzoek Hondenbeten	Gegevens zorgaanbieders
Behandeling door een huisarts	34.000	50.000 ¹
Behandeling op een SEH	6.800	7.300 ²
Opname in het ziekenhuis	345	230 ²

¹: 2006; ²: 2001 t/m 2005

6.5 Bijtende rastyten volgens Onderzoek Hondenbeten

In het Onderzoek Hondenbeten zijn 80 verschillende rastyten genoemd als bijter. Onder 'rastype' worden zuivere rashonden verstaan, maar ook qua uiterlijk het meest op dat ras gelijkende kruisingen, de zogenaamde look-alikes. Indien er enkel naar de absolute aantallen bijters wordt gekeken, ontstaat er een vertekend beeld. Het aantal exemplaren dat in Nederland van een rastype aanwezig is, bepaalt immers ook de kans op een bijtincident met een vertegenwoordiger van dat rastype. Om de Bijtindex van de verschillende rastyten te bepalen is daarom de omvang van de hondenpopulatie zoals die is geschat op basis van het Onderzoek Hondenbezit in acht genomen. Om te komen tot de Bijtindex van een rastype is de fractie van een bepaald rastype in de bijtende populatie gedeeld op de fractie van hetzelfde rastype in de hondenpopulatie. Als de aanname is dat alle rastyten even vaak bijten, dan zou de Bijtindex van alle hondenrastyten gelijk moeten zijn aan 1. Door middel van een Fisher's exact toets is nagegaan of de Bijtindex van een bepaald rastype significant verschilt van 1 ($P \leq 0,05$, zie voor statistische procedure Bijlage 14). In Tabel 6 zijn die hondenrassen weergegeven waarvoor de Bijtindex significant groter of kleiner is dan 1. Voor elf rassen blijkt deze significant hoger te zijn 1, en voor eveneens elf rassen is deze volgens het Onderzoek Hondenbeten significant lager dan 1.

Tabel 6: De bijtindex, berekend uit % Hondenbezit (Onderzoek Hondenbezit) en % Hondenbeten (Onderzoek Hondenbeten)

Rastype	Bijtindex Hondenbeten	% Hondenbezit	% Hondenbeten
Weimarse staande hond	6,1	0,1	0,7
Airedale terriër	5,2	0,2	0,9
Bull terriër	4,0	0,2	0,8
Leonbergse hond	3,9	0,2	0,6
Rottweiler	3,6	1,0	3,5
American Staffordshire terriër	3,5	0,2	0,7
Dalmatische hond	3,4	0,4	1,3
Dobermann	2,8	0,4	1,0
Border terriër	2,6	0,3	0,8
Duitse herdershond	2,0	2,4	4,8
Belgische herdershond	2,0	2,5	5,0
Bouvier	1,8	1,0	1,8
Jack Russell terriër	1,4	7,2	10,4
Golden retriever	0,6	4,8	2,9
Labrador retriever	0,5	6,3	2,9
Maltezer	0,5	3,8	1,7
Franse bulldog	0,4	0,7	0,3
Boxer	0,4	1,0	0,4
Schotse herdershond	0,3	1,1	0,4
Dwergschnauzer	0,3	0,7	0,2
Cavalier king Charles spaniel	0,2	1,6	0,3
Shetland sheepdog	0,2	0,5	0,1
Witte herdershond	0,1	0,4	0,0
Siberische husky	0,0	0,5	0,0

* Voor deze rassen geldt dat $p \leq 0,05$; dan bijten honden van dit rastype significant meer (Bijtindex groter dan 1) of minder (Bijtindex kleiner dan 1) dan op grond van eenzelfde bijtgraagheid (1,0) over hondenrastyten heen mag worden verwacht.

Van de negen rassen waarvan op verzoek van de Commissie van Wijzen de ontwikkeling van de nieuwe inschrijvingen bij de RvB is weergegeven, kwamen alleen de American Staffordshire terriër, de bull terriër en de bullmastiff, zij het in zeer geringe mate, in het Onderzoek Hondenbeten voor.

Vrijwel alle (93 %) respondenten hebben de vraag over het rastype van de hond die gebeten heeft beantwoord terwijl ze de meegeleverde poster voor zich hadden liggen. In de enquête is de respondenten gevraagd hoe zeker ze zijn van hun antwoord op deze vraag. Van de 876 antwoorden waarvoor deze vraag relevant was, geeft 75 % aan heel zeker te zijn van hun antwoord, 21 % geeft aan vrij zeker te zijn. Er waren vijf respondenten heel onzeker over het rastype dat ze noemden. Twee hiervan gaven de Rottweiler aan als bijter, de beagle, Newfoundlander en een kruising zijn hier eenmaal genoemd. Van de 31 respondenten die vrij onzeker waren over het rastype dat ze noemden, geven 22 respondenten aan door een kruising of bastaard te zijn gebeten, twee respondenten zeiden door een cane Corso te zijn gebeten. De American Staffordshire terriër, Cavalier king Charles spaniel, stabyhoun, Weimarse staande hond, Yorkshire terriër en Jack Russell terriër zijn eenmaal genoemd als bijter, terwijl de respondent aangaf vrij onzeker te zijn van het antwoord. Verder was er nog een respondent die vrij onzeker was over zijn of haar antwoord en waarvan het rastype dat genoemd werd als bijter onduidelijk is.

Er is ook gevraagd of de respondenten de grootte van de hond aan konden geven. De antwoorden op de vraag over de grootte en de vraag over het rastype zijn gecontroleerd. Als een respondent bijvoorbeeld aangeeft door een Jack Russell terriër te zijn gebeten en vervolgens bij de vraag over de grootte aangeeft dat de hond die gebeten heeft groot is, komen de antwoorden niet overeen. Een Jack Russell terriër is namelijk een hondenrastype die in de groep 'klein' moet worden ingedeeld. Niet van alle hondenrastypen is na te gaan in welke groottegroep ze passen; een poedel kan bijvoorbeeld groot of klein zijn. Van die rastypen waarvoor het antwoord op de grootte wel gecontroleerd kan worden, blijken de antwoorden in 80 % van de gevallen met elkaar te kloppen.

7 Pilot Openbaar Ministerie Rotterdam

De strafdossiers van het Openbaar Ministerie van het arrondissementsparket Rotterdam, die naar aanleiding van een bijtincident zijn opgemaakt, zijn bestudeerd om hiermee inzicht te krijgen in details van bijtincidenten en de achtergrond van in beslag genomen honden van het type pitbull terriër. Deze regio is gekozen omdat bijna 30% van het totaal aantal in beslag genomen honden van vermoedelijk het type pitbull terriër, sinds de invoering van de RAD, in Rotterdam in beslag is genomen (Dienst Regelingen).

7.1 Methode

Op verzoek van de onderzoekers en na machtiging van de procureur-generaal is door medewerkers van het Openbaar Ministerie van het arrondissementsparket Rotterdam een aantal strafdossiers gelicht. Het betrof die dossiers waarin vervolgd is op basis van artikel 73 lid 1 of artikel 73 lid 2 van de Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren (GWWD) of op basis van artikel 425 lid 1 of artikel 425 lid 2 van het Strafrecht (SR) (voor de inhoud van deze wetsartikelen, zie Bijlage 2). Deze dossiers zijn door de onderzoekers ter plekke op inhoud onderzocht. Door de wijze van selecteren is het mogelijk dat een aantal relevante dossiers niet gevonden kon worden. Het betreft dan die dossiers waarin geen van de genoemde artikelen is vermeld. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn wanneer er een nog andere overtreding heeft plaatsgevonden.

Op basis van de dossierinformatie zijn de volgende drie zaken in kaart gebracht:

- 1) de geografische spreiding van het aantal RAD-strafzaken in de regio, op basis van de postcodes van de beschuldigten;
- 2) het verleden van de beschuldigten (eigenaar van de hond), op basis van bekendheid in het Justitieel Documentatie Systeem (JDS) van de Justitiële Informatiedienst. In JDS wordt van natuurlijke en rechtspersonen in Nederland bijgehouden op welke wijze ze met justitie in aanraking zijn geweest;
- 3) details van de bijtincidenten.

7.2 Geografische spreiding strafzaken artikel 73 GWWD

In de periode 2000 t/m 2007 zijn er in het arrondissementsparket Rotterdam 434 strafzaken geweest waarbij vervolgd werd op basis van artikel 73 GWWD (in 22 gevallen in combinatie met artikel 425 SR). Van deze strafzaken is de postcode van de beschuldigde opgevraagd. Van 34 zaken is de postcode van de beschuldigde onbekend en in 26 gevallen bleek de beschuldigde niet in de regio Rotterdam te wonen. De overige 374 postcodes zijn gecategoriseerd naar de gemeente in de regio Rotterdam. Voor de gemeente Rotterdam is vervolgens ook nog een opsplitsing gemaakt naar de wijk. Voor de onderverdeling in gemeenten of wijken naar postcodes is dezelfde indeling gebruikt als die het CBS hanteert bij het vaststellen van het inwonersaantal per gemeente of per wijk. Het absolute aantal RAD-strafzaken per gemeente of wijk is vervolgens gedeeld op het inwonersaantal om te komen tot het aantal RAD-strafzaken per 10.000 inwoners. Om te compenseren voor veranderende bevolkingsopbouw per gemeente of wijk over de periode 2000 t/m 2006 is het gemiddeld aantal inwoners genomen.

In de regio Rotterdam zijn op basis van artikel 73 GWWD gemiddeld 3 strafzaken per 10.000 inwoners. Wanneer deze strafzaken worden verdeeld naar gemeente, zien we dat er in de gemeente Rotterdam verhoudingsgewijs meer strafzaken op basis van artikel 73 GWWD zijn dan in andere gemeenten in de regio Rotterdam (Tabel 7).

Tabel 7: Geografische spreiding van strafzaken artikel 73 GWWD in de regio Rotterdam, verdeeld naar gemeente (OM, arrondissementsparket Rotterdam; CBS, bevolkingscijfers per postcode)

Strafzaken artikel 73 GWWD			
Gemeente in regio Rotterdam	Bevolking ¹	Absoluut ²	per 10.000 inwoners
Rotterdam	593.128	274	4,6
Spijkenisse	74.468	29	3,9
Schiedam	75.734	27	3,6
Hellevoetsluis	39.479	11	2,8
Middelharnis	17.347	3	1,7
Vlaardingen	73.368	12	1,6
Albrandswaard	19.220	3	1,6
Krimpen aan den IJssel	28.869	4	1,4
Barendrecht	36.305	4	1,1
Capelle aan den IJssel	65.202	5	0,8
Maassluis	32.588	2	0,6
Brielle	15.965	0	0,0
Westvoorne	14.131	0	0,0
Rozenburg	13.078	0	0,0
Bernisse	12.705	0	0,0
Ridderkerk	45.692	0	0,0
Lansingerland	43.615	0	0,0
Goedereede	11.468	0	0,0
Oostflakkee	10.151	0	0,0
Dirksland	8.262	0	0,0
Regio Rotterdam Totaal	1.230.774	374	3,0

¹: Gemiddeld bevolkingsaantal van 2000 t/m 2007 op basis van bevolkingsaantal op 1 januari van het betreffende jaar; ²: Aantal strafzaken waarbij vervolgd werd op artikel 73 GWWD over de periode 2000 t/m 2007 in het arrondissementsparket Rotterdam.

Binnen de gemeente Rotterdam is eveneens een onevenwichtige spreiding zichtbaar van de strafzaken op basis van artikel 73 GWWD. De wijken Charlois, Delfshaven en Hoogvliet hebben meer strafzaken dan gemiddeld, terwijl de wijken Prins Alexander en Hillegersberg-Schiebroek minder strafzaken dan gemiddeld hebben (Tabel 8)

Tabel 8: Geografische spreiding van strafzaken artikel 73 GWWD in de gemeente Rotterdam, verdeeld naar wijk (OM, arrondissementsparket Rotterdam; CBS, bevolkingscijfers per postcode)

Strafzaken artikel 73 GWWD			
Wijk in gemeente Rotterdam	Bevolking ¹	Absoluut ²	per 10.000 inwoners
Charlois	66.819	64	9,6
Delfshaven	71.699	51	7,1
Hoogvliet	35.721	25	7,0
Feijenoord	71.438	34	4,8
IJsselmonde	59.933	27	4,5
Noord	11.028	5	4,5
Kralingen-Crooswijk	91.535	36	3,9
Centrum	29.026	8	2,8
Overschie	16.629	4	2,4
Prins Alexander	85.749	14	1,6
Hillegersberg-Schiebroek	40.696	6	1,5
Overige postcodes	12.856	0	0,0
Gemeente Rotterdam Totaal	593.128	274	4,6

¹: Gemiddeld bevolkingsaantal van 2000 t/m 2007 op basis van bevolkingsaantal op 1 januari van het betreffende jaar; ²: Aantal strafzaken waarbij vervolgd werd op artikel 73 GWWD over de periode 2000 t/m 2007 in het arrondissementsparket Rotterdam.

7.3 Eigenaren van honden van het type pitbull terriër

Van 109 strafdossiers zijn een aantal kenmerken van de eigenaar van de in beslag genomen hond bestudeerd. Deze dossiers zijn op basis van de aanleiding van inbeslagname getrokken uit de volgende vier categorieën GWWD-73 en SR-425 strafzaken, waarbij binnen categorieën random is geselecteerd:

1. geen andere aanleiding dan het voorhanden hebben van een verboden dier (n=32);
2. aanleiding inbeslagname was een bijtincident (n=27);
3. aanleiding gerelateerd aan een melding van agressiviteit of overlast van de hond (n=25);
4. aanleiding gerelateerd aan een melding die betrekking had op de eigenaar van de hond (bijvoorbeeld het hebben van een hennepkwekerij) (n=25).

Van de 109 eigenaren van de in beslag genomen honden is 67 % man en heeft 82 % de Nederlandse nationaliteit. Bijna driekwart (73 %) van de eigenaren besloot geen afstandverklaring⁶ te tekenen.

Op basis van de registratie in JDS kan worden vastgesteld of een persoon al dan niet een strafblad bezit. Er is geen verdere specificatie van de inhoud van het strafblad opgenomen, allen het al dan niet bezitten van een strafblad is bekeken. Meer dan de helft van de eigenaren (58 %) blijkt een strafblad te hebben, variërend van rijden zonder rijbewijs tot mishandeling en/of doodslag.

7.4 Details bijtincidenten pilot Rotterdam

In de periode 2000 t/m 2006⁷ zijn er in het arrondissementsparket Rotterdam 321 strafzaken geweest waarbij vervolgd werd op grond van artikel 73 GWWD (in 19 gevallen in combinatie met artikel 425 SR) en 41 strafzaken waarbij vervolgd werd op grond van artikel 425 SR. Het totaal aantal strafdossiers dat is opgevraagd uit het archief voor deze periode komt hiermee op 362.

Van de 362 strafzaken (op grond van artikel 73 GWWD en/of artikel 425 SR) bleken 40 dossiers niet opgevraagd te kunnen worden. Met gebruik van Blueview zijn nog 25 processen verbaal van deze 40 ontbrekende zaken gevonden. Op deze wijze zijn nagenoeg alle (96 %) strafzaken met vervolging op basis van artikel 73 GWWD en/of artikel 425 SR in de periode 2000 t/m 2006 op inhoud bekeken. Hierbij zijn alleen die dossiers die over bijtincidenten gaan (zowel hond-bijtmens, hond-bijthond en hond-bijt-ander dier), te weten 60 dossiers, nader bestudeerd.

Van deze 60 zaken gaan 37 zaken over een hond-bijtmens incident, 20 zaken gaan over een hond-bijthond incident en 3 zaken over een hond-bijt-ander-dier incident.

Uit het strafdossier is het rastype van de bijters achterhaald. Van de 41 honden die betrokken waren bij een hond-bijtmens incident betrof het in 26 gevallen honden van het type pitbull terriër, 10 honden behoorden tot een ander rastype, bij vier honden ging het om een kruising en bij één hond was het rastype onbekend. In het geval een hond vermoedelijk tot het type pitbull terriër behoort, is gebruik gemaakt van de schouwrapporten en de uitspraak van de rechter. In andere gevallen is het rastype bepaald op basis van uitspraken van de verbalisanten en betrokkenen.

In Tabel 9 staat het rastype van de 70 honden die betrokken zijn geweest bij de 60 bijtincidenten. Meer dan de helft (59 %) van de honden die betrokken zijn geweest bij bijtincidenten zijn honden van het type pitbull terriër. De rastypen American Staffordshire terriër, Belgische herder, Rottweiler en Staffordshire bull terriër komen twee tot zes maal voor als bijter, de rastypen akita, Amerikaanse bulldog, Anatolische herder, Dobermann en Duitse herdershond komen eenmaal voor als bijter.

---

⁶ Na inbeslagname kan een eigenaar een verklaring ondertekenen waarin aangegeven staat dat de eigenaar afstand doet van de hond. Dat betekent dat de hond dan spoedig daarna wordt geëuthanaseerd en er meestal van strafvervolgning wordt afgezien.

⁷ Strafbzaken uit 2007 zijn niet meegenomen, omdat het merendeel nog niet afgehandeld is en de dossiers daardoor niet op te vragen zijn.

Tabel 9: Het rastype of type van de honden die betrokken zijn geweest bij bijtincidenten (Pilot Rotterdam).

Rastype	Soort incident			Totaal
	Hond bijt mens	Hond bijt hond	Hond bijt ander dier	
Pitbull terriër	26	13	3	42 (59%)
American Staffordshire terriër	1	4	1	6 (9%)
Belgische herder	3	2	0	5 (7%)
Rottweiler	1	0	1	2 (3%)
Staffordshire bull terriër	0	2	0	2 (3%)
Akita	1	0	0	1 (1%)
Amerikaanse bulldog	1	0	0	1 (1%)
Anatolische herder	1	0	0	1 (1%)
Dobermann	1	0	0	1 (1%)
Duitse herder	1	0	0	1 (1%)
Kruising of bastaard	4	0	0	4 (6%)
Rastype onduidelijk	1	3	0	4 (6%)
Totaal	41	24	5	70¹

¹: Het totaal aantal bijters is groter dan het totaal aantal bijtincidenten omdat er soms een aantal honden bij één incident betrokken zijn.

De 20 honden die door een andere hond werden gebeten (slachtoffers van hond-bijt-hond incidenten) zijn van uiteenlopende rastypen (bouvier, boxer, cavalier king Charles spaniel, dogo Argentino, golden retriever, keeshond, Maltezer, sharpei, Shetland sheepdog en dashond). Vijftien van de 20 hond-bijt-hond incidenten gebeurden in de openbare ruimte (in twee gevallen was de locatie onbekend), in 14 gevallen bemoeide de gebeten hond zich niet met zijn aanvaller (in vier gevallen was dit detail onbekend). Zes honden zijn door hun aanvaller doodgebeten, vijf hadden ernstige verwondingen en vier honden hadden oppervlakkige verwondingen (in drie gevallen was de ernst van de verwonding onduidelijk).

Onder de slachtoffers van hond-bijt-mens incidenten waren 12 kinderen in de leeftijd t/m 15 jaar en 23 volwassenen, 22 personen waren man en 13 personen waren vrouw. Van twee slachtoffers is de leeftijd en het geslacht niet bekend.

De hond die het slachtoffer beet was in 26 gevallen (70 %) een voor het slachtoffer onbekende hond. In drie gevallen (1 %) betrof het de eigen hond of de hond van het eigen huishouden. In de overige gevallen ging het om een niet-eigen bekende hond. Het merendeel (87 %) van de incidenten vond plaats in de openbare ruimte, hierbij waren alle honden van een voor het slachtoffer onbekende eigenaar betrokken. In ongeveer de helft (51 %) van de incidenten beet de hond zonder dat het slachtoffer zich met de hond bemoeide, in vijf van de 37 gevallen is het niet bekend of het slachtoffer zich wel of niet met de hond bemoeide.

In vijf gevallen (2 %) was de beet niet ernstig en was alleen de kleding beschadigd of was er een blauwe plek of tandafdruk te zien. In eveneens vijf gevallen was de ernst van de beet niet te achterhalen. In 27 gevallen (73 %) had het slachtoffer beschadiging van de huid opgelopen, 15 van deze slachtoffers (55 %) hadden ernstige verwondingen in de vorm van diepe wonden of weefselverlies.

Er is gekeken of er een verschil was in ernst van de beet tussen beten veroorzaakt door honden van het type pitbull terriër en honden van andere rastypen. Alle bijtincidenten met honden waarvan het rastype onbekend is of waarvan de ernst onbekend is, zijn niet in de berekeningen meegenomen. Ook die bijtincidenten waarbij meer dan één hond betrokken was en waarbij de honden van rastype verschilden of het rastype van één van de honden onbekend is, zijn niet meegerekend. Er blijkt geen verband te bestaan tussen het rastype van de hond die beet (wel of geen hond van het type pitbull terriër) en de ernst van de verwonding zowel voor enkel de hond-bijt-mens incidenten als voor alle bijtincidenten (respectievelijk $p = 0,147$; $N = 32$ en $p = 0,414$; $N = 51$).

8 Blueview

8.1 Methode

Na machtiging van de procureur generaal is door medewerkers van het Regionaal Informatie Knooppunt van de regiopolitie Flevoland een export gemaakt van processen verbaal en mutatieverslagen die gaan over niet-dodelijke hond-bijt-mens incidenten uit Blueview, de landelijke databank van de politiekorpsen. Blueview maakt het mogelijk om alle politiedossiers, die de afgelopen vijf jaar zijn opgemaakt, te doorzoeken. Zoeken in Blueview werkt op een vergelijkbare manier als zoekmachines op het internet; er wordt gezocht op vrije tekst met een zelf op te stellen zoekterm. Dit houdt in dat de volledige inhoud van de politiedossiers op woorden wordt doorzocht. Dit heeft als voordeel dat in principe alle relevante dossiers gevonden kunnen worden, mits een zoekterm wordt gebruikt met voldoende onderscheidend vermogen waardoor het aantal irrelevante treffers wordt geminimaliseerd.

Voor de selectie van politiedossiers met een niet-dodelijk hond-bijt-mens incident is gezocht in alle regio's. De volgende twee zoektermen zijn gebruikt⁸:

[(gwd 73)=10 OR (gwwd 73)=10 OR (welzijnswet dieren 73)=10] AND ((hond bijt)=10 OR (hond beten)=10 OR (hond beet)=10 OR (hond gebeten)=10 OR (hond bijtende)=10]

[(strafrecht 425)=10 OR (sr 425)=10] AND ((hond bijt)=10 OR (hond beten)=10 OR (hond beet)=10 OR (hond gebeten)=10 OR (hond bijtende)=10]

Het totaal van 798 gevonden dossiers over de periode van juli 2001 t/m februari 2008 is, na ondertekening van een geheimhoudingsverklaring door de onderzoekers, als pdf-bestand voor het onderzoek beschikbaar gesteld. De dossiers zijn vervolgens handmatig doorzocht op detailinformatie. Dit onderzoek vond plaats in het hoofdbureau van de politie Lelystad.

De resultaten van het Onderzoek Blueview geven inzicht in de volgende kenmerken van het bijtincident:

- De leeftijd van het slachtoffer
  - o *Kind*: t/m 15 jaar
  - o *Volwassene*: 16 jaar of ouder
  - o *Onbekend*: Leeftijd van het slachtoffer wordt niet genoemd in dossier
- Het geslacht van het slachtoffer
  - o *Man*
  - o *Vrouw*
  - o *Onbekend*: Leeftijd van het slachtoffer wordt niet genoemd in dossier
- De relatie van het slachtoffer met de hond (of, van wie de hond die beet was)
  - o *Eigen*: de hond is van het slachtoffer zelf of van iemand in diens huishouden
  - o *Bekende*: de hond is van een voor het slachtoffer bekend persoon
  - o *Onbekende*: de hond is van een voor het slachtoffer onbekend persoon of de hond had geen eigenaar
  - o *Niet-eigen*: betreft de groep 'bekende' en 'onbekende' samen
- De locatie van het bijtincident
  - o *Niet-openbare ruimte*: plekken die het eigen terrein zijn van een persoon. Het kan op het territorium van de hond zijn of elders dan het territorium van de hond
  - o *Openbare ruimte*: plekken die voor eenieder toegankelijk zijn, bijvoorbeeld parken, speelterreinen, winkels, liften of galerijen van gebouwen
  - o *Onbekend*: de locatie is in het dossier niet genoemd

⁸ De notatie (xxx xxx)=10 in de zoekterm houdt in dat de woorden die tussen de haakjes staan niet meer dan 10 woorden van elkaar verwijderd zijn in de tekst

- De ernst van de beet
  - o *Gering*: Geen beschadiging van de huid, de kleding is beschadigd of er is een blauwe plek of tandafdruk te zien
  - o *Matig*: oppervlakkige beschadiging van de huid resulterend in een oppervlakkige wond
  - o *Ernstig*: ernstige beschadiging van de huid resulterend in een diepe wond of weefselverlies
  - o *Onduidelijk*: de ernst van de verwonding kan niet uit het dossier gehaald worden

- De aanleiding van het bijtincident volgens het slachtoffer
  - o *Interactie*: het slachtoffer bemoeide zich op enige wijze met de hond die beet, bijvoorbeeld de hond aaien of vechtende honden uit elkaar halen. Hier is het perspectief van het slachtoffer aangehouden en is niet gekeken of een hond het gedrag van het slachtoffer al dan niet provocerend zou kunnen vinden
  - o *Geen interactie*: het slachtoffer bemoeide zich niet met de hond, bijvoorbeeld een jogger die gebeten wordt. Hier is het perspectief van het slachtoffer aangehouden en is niet gekeken of een hond het gedrag van het slachtoffer al dan niet provocerend zou kunnen vinden
  - o *Opgehitst*: de hond werd door zijn baas opgehitst tegen het slachtoffer of de hond beet het slachtoffer terwijl die in gevecht was met zijn baas

- Lichaamsdeel: het lichaamsdeel of de plek op het lichaam waar het slachtoffer gebeten is
  - o *Hoofd*: hoofd, gezicht en nek en hals regio
  - o *Romp*: buik, rug, billen, schouders of borst
  - o *Onderste extremiteiten*: onderbenen, bovenbenen, voeten, tenen of knieën
  - o *Bovenste extremiteiten*: bovenarm, onderarm, handen of vingers

- Ras: rastype van de hond volgens de respondent. Het betreft hier zowel raszuivere honden, als qua uiterlijk het meest op dat ras gelijkende kruisingen, de zogenaamde look-a-likes
  - o Door de RvB erkende *rassen*
  - o *Bastaard*: wanneer in het dossier de hond als een kruising of een bastaard wordt benoemd.
  - o *Onduidelijk*: Indien in het dossier het ras niet duidelijk wordt benoemd.

8.2 Statistiek

De Pearson Chi-kwadraat toets is gebruikt om te toetsen of verschillen tussen uitkomsten van variabelen significant zijn. Alle berekeningen zijn uitgevoerd met het statistische software programma SPSS 15.0 voor Windows. Er wordt een significant verband tussen de variabelen verondersteld wanneer de P-waarde kleiner is dan 0,01. Bij het toetsen worden enkel de relevante antwoordgroepen met elkaar vergeleken. De waarde 'onbekend' wordt niet in de Chi-kwadraat toets meegenomen. Dit betekent dat de eindtotalen per toets kunnen verschillen.

8.3 Resultaten onderzoek Blueview

In het onderzoek zijn in totaal 798 dossiers op inhoud bekeken. Hiervan waren 404 dossiers waar het ging om 'hond bijt mens' bijtincidenten. In 235 gevallen (29 %) gaat het om een 'hond bijt hond of ander dier' en in 141 gevallen (18 %) is er sprake van een ander incident (o.a. inbeslagname hond van het type pitbull terriër). De 404 hond-bijt-mens incidenten zijn nader bekeken op omstandigheden en kenmerken van het slachtoffer en de dader.

Van de slachtoffers (60 % man, 38 % vrouw en 2 % onbekend) is 3 % jonger dan 4 jaar, 21 % is 5 t/m 15 jaar oud, 67 % is 16 jaar of ouder en 9 % onbekend. In de behandeling van de resultaten is doorgaans de verdeling gemaakt tussen kinderen (0 t/m 15 jaar) en volwassenen (16 jaar en ouder).

Het grootste deel van de bijtincidenten vindt plaats in de openbare ruimte (80 %), 18 % vindt plaats in de niet- openbare ruimte en van 3 % van de bijtincidenten is de locatie van het bijtincident onbekend. Het is niet geheel onverwacht dat het merendeel van de met Blueview gevonden incidenten in de openbare ruimte plaatsvindt, men zal immers eerder geneigd zijn een dergelijk incident aan te geven bij de politie. De steekproef uit Blueview kan dus select zijn.

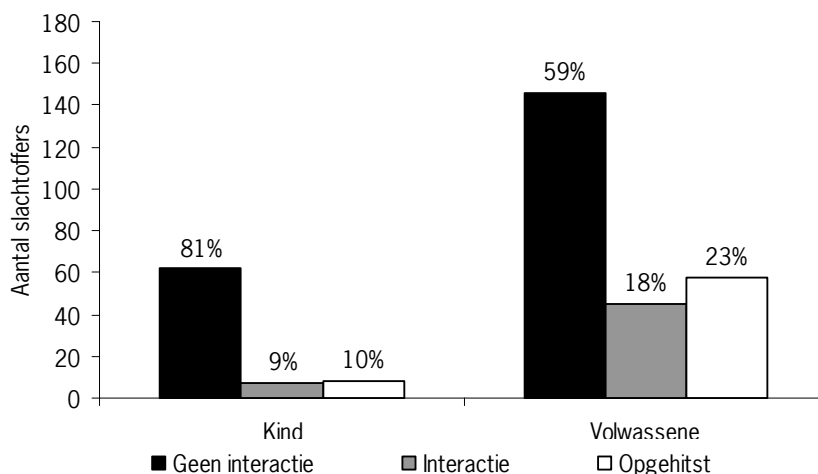
Uit de Pearson Chi-kwadraat toets blijkt dat de aanleiding voor het bijtincident verschilt per leeftijdsgroep en dat de ernst van de beet anders is wanneer de locatie waarop het incident plaatsvond anders is of wanneer er een ander lichaamsdeel wordt geraakt (zie Tabel 10).

Tabel 10: Pearson Chi-kwadraat toets tussen verschillende kenmerken (Onderzoek Blueview).

Kenmerken		P-waarde	df	N	Figuur
Leeftijd	Locatie	0,225	1	359	-
Leeftijd	Ernst	0.017	2	345	-
Leeftijd	Aanleiding	0,002	2	326	12
Leeftijd	Relatie	0.069	1	361	-
Ernst	Locatie	0,002	2	357	13
Ernst	Lichaamsdeel	< 0,001	6	345	14
Ernst	Aanleiding	0,019	4	321	-
Locatie	Aanleiding	0,562	2	348	-

Iets meer dan de helft (51 %) van de bijtincidenten resulteert in een geringe beschadiging van de huid. In 16 % van de bijtincidenten is sprake van matige beschadiging en in 23 % is er sprake van ernstige beschadiging. Van de 90 ernstige beschadigingen gaat het in 37 % van de gevallen om een kind en in 64 % om een volwassene. Dit laat zien dat niet enkel bijtincidenten met ernstige beschadiging worden aangegeven bij de politie, maar dat ook bijtincidenten die resulteren in geringe tot matige beschadiging worden aangegeven. Met het gehanteerde betrouwbaarheidsniveau van 99 % is er geen significant verband tussen leeftijdsgroep en ernst ($P = 0,017$).

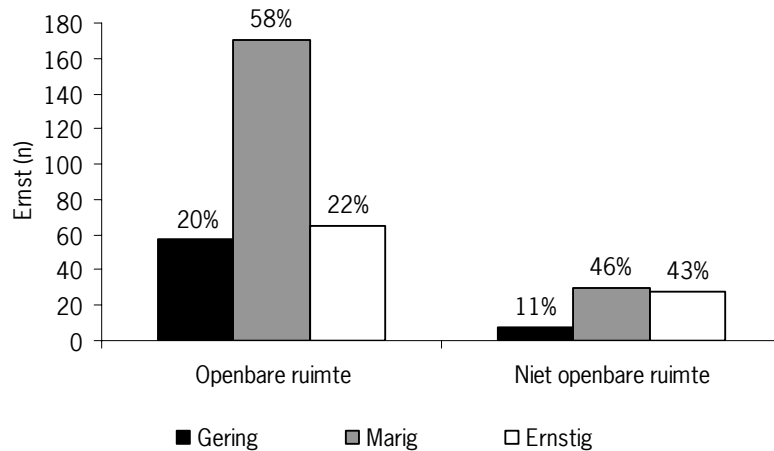
Meer dan de helft (55 %) van de slachtoffers bemoeide zich niet met de hond voordat deze beet, 14 % bemoeide zich wel met de hond. In 18 % van de bijtincidenten is de hond opgehitst en 13 % is de aanleiding van het bijtincident onbekend. Er is een significant verschil tussen kinderen en volwassenen in relatie tot aanleiding van het bijtincident. ($P = 0,002$; Figuur 12) Volwassenen worden minder vaak gebeten na interactie (59 %), maar vaker na ophitsen (23 %) dan kinderen (81 % en 10 % respectievelijk).

Figuur 12: De leeftijdsgroep van het slachtoffer in relatie tot de aanleiding van het bijtincident (Onderzoek Blueview)

Het merendeel (60 %) van de incidenten is veroorzaakt door honden die van een voor het slachtoffer onbekend persoon zijn (of de eigenaar van de hond kon niet getraceerd worden). Slachtoffers zijn in 34 % (31) van de incidenten door de hond van een bekend persoon (familie, vrienden of burens) gebeten.

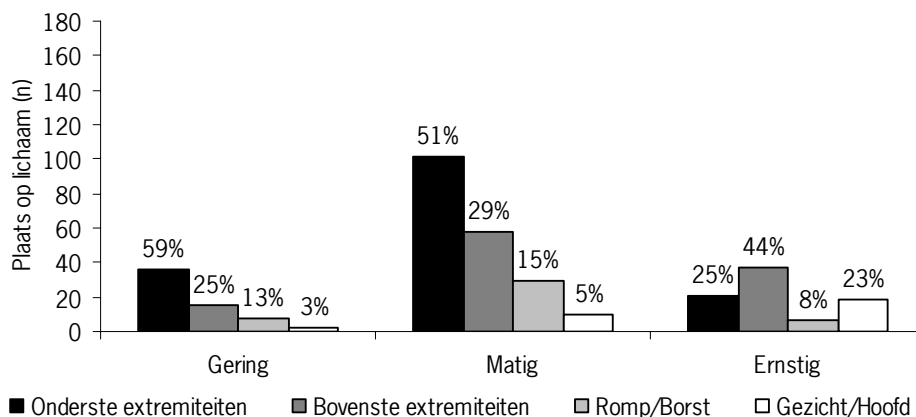
De ernst van de verwonding en de locatie van het bijtincident houden eveneens verband met elkaar ($P = 0,002$). Een bijtincident in de openbare ruimte resulteert relatief vaker (58 %) in een oppervlakkige beschadiging van de huid dan bijtincidenten in niet openbare ruimte (46 %; Figuur 13), waar relatief meer ernstige bijtonden geregistreerd worden.

Figuur 13: Locatie van het bijtincident in relatie tot de ernst van de beschadiging (Onderzoek Blueview).

Ook met behulp van Blueview is onderzocht of er een verschil is in ernst van de beet tussen honden van het type pitbull terriër en honden van andere rastypeen. Alle bijtincidenten met honden waarvan het rastype onbekend is of waarvan de ernst onbekend is, zijn niet in de berekeningen meegenomen. Ook die bijtincidenten waarbij meer dan één hond betrokken was en waarbij de honden van rastype verschilden of het rastype van één van de honden onbekend is, zijn niet meegerekend. Er blijkt geen significant verband te bestaan tussen het rastype van de hond die beet (wel of geen hond van het type pitbull terriër) en de ernst van de verwonding: 20 van de 64 beten veroorzaakt door een hond van het type pitbull terriër waren ernstig (31 %), tegenover 51 van de 145 beten (35 %) die ernstige wonden veroorzaakten, aangebracht door honden anders dan honden van het type pitbull terriër ($P = 0,091$; $N = 209$).

Er is vastgesteld in welk lichaamsdeel het slachtoffer is gebeten. Wanneer er melding werd gemaakt van beten op meerdere plaatsen dan is er voor gekozen om het meeste kwetsbare lichaamsdeel te benoemen. Daarbij gingen beten in het hoofd of gezicht en in de romp of borst altijd boven beten in de extremiteiten. Bijna driekwart (73 %) van het aantal slachtoffers is gebeten in de extremiteiten (benen, voeten, armen en handen). Van de 12 kinderen t/m 4 jaar zijn er vijf (42 %) in het gezicht of hoofd gebeten. De ernstige beschadigingen komen relatief vaker voor op het gezicht/hoofd (Figuur 14). De geringe en matige beschadigingen komen relatief vaker voor op de onderste extremiteiten ($P < 0,001$).

Figuur 14: Plaats van de beet op het lichaam in relatie met de ernst van de beschadiging (Onderzoek Blueview).

8.4 Bijtende rastypen volgens Blueview

Ook voor de data die uit Blueview verzameld zijn, is een Bijtindex voor de bijtende populatie honden berekend. Hierbij is uitgegaan van de veronderstelling dat het aantal bijtincidenten betrokken honden van een bepaald rastype in Nederland een bepaalde fractie is van het aantal in Nederland aanwezige honden van dat rastype, aangenomen dat de kans op bijten over rastypen heen vergelijkbaar is. Voor het aantal in Nederland aanwezige honden per rastype is de uitslag van het publieksonderzoek Hondenbezit als uitgangspunt genomen. De fractie van een bepaald rastype in de bijtende populatie is gedeeld op de fractie van hetzelfde hondentype op de hondenpopulatie om te komen tot de Bijtindex van dat rastype. Als de aanname is dat alle rastypen even vaak bijten, dan zou de Bijtindex van alle hondentypen gelijk moeten zijn aan 1. Door middel van een Fisher's exact toets is nagegaan of de Bijtindex van een bepaald rastype significant groter is dan 1 ($P \leq 0,05$, zie Tabel 11). Honden van acht rastypen blijken volgens het Blueview onderzoek vaker bij een bijtincident te zijn betrokken dan je op grond van de in Nederland aanwezige aantallen honden van dat rastype zou mogen verwachten.

Bij de 404 bijtincidenten waren 425 honden betrokken. Bij het vaststellen van de Bijtindex uit het Blueview onderzoek is gekozen voor een hond-georiënteerde benadering. Wanneer een bepaald individu bij meerdere bijtincidenten betrokken was, is dit rastype eenmaal meegerekend als bijter, om herhaalde waarnemingen per hond te voorkomen. Hiervoor zijn de honden die gebeten hebben geïdentificeerd op basis van hun eigenaar en eventueel de naam van de hond. Honden die dubbel voorkomen zijn niet meegerekend. Dit resulteert in een lijst van 385 bijters. Van 250 honden was het rastype bekend; er behoorden 80 honden tot het type pitbull terriër. Van de overige 135 honden was geen rastype bekend ($n=72$) of was er sprake van een kruising ($n=63$).

Tabel 11: De bijtindex, berekend uit % Hondenbezit (Onderzoek Hondenbezit) en % Blueview (Onderzoek Blueview, op basis van 250 bijtende honden met bekend rastype)

Rastype	Bijtindex Blueview	% Hondenbezit	% Blueview
Pitbull terriër	-	0,0	20,8
American Staffordshire terriër	12,4	0,2	2,3
Rottweiler	8,7	1,0	8,3
Amerikaanse bulldog	8,6	0,2	1,3
Bordeauxdog	7,9	0,2	1,3
Dobermann	4,4	0,4	1,6
Belgische herdershond	4,2	2,5	10,6
Witte herdershond	3,0	0,4	1,3
Bouvier des Flandres	2,1	1,0	2,1

Voor deze rassen geldt dat $p \leq 0,05$; honden van deze rastypen worden in politiedossiers significant vaker als bijter aangetroffen dan op grond van hun geschatte aantal in Nederland mag worden verwacht.

Honden van het type pitbull terriër komen het vaakst voor als bijtende hond in het Onderzoek Blueview. Omdat het aandeel van deze hond op de totale hondenpopulatie onbekend is, het betreft immers een illegale hond, kan de Bijtindex niet worden bepaald. Wanneer de bijtgraagheid van een hond van het type pitbull terriër even hoog zou zijn als die van de verwante American Staffordshire terriër, dan zou het percentage honden van het type pitbull terriër op de gehele hondenpopulatie 1,7 % zijn. Er zouden dan evenveel honden van het type pitbull terriër zijn als dat er Yorkshire terriërs of West Highland white terriërs zijn. Dit lijkt niet erg aannemelijk.

Van de negen rassen waarvan op verzoek van de Commissie van Wijzen de ontwikkeling van de nieuwe inschrijvingen bij de RvB is weergegeven, bleek uit het Blueview onderzoek dat deze negen rastypen in totaal 18 keer betrokken waren bij een bijtincident, waarbij de helft hiervan voor rekening kwam van het rastype American Staffordshire Terriër.

9 Inbeslagnames van honden van het type pitbull terriër

9.1 Huidige wetgeving

Wanneer in Nederland een persoon een hond van het type pitbull terriër in zijn bezit heeft en wanneer deze hond geen stamboom van de RvB heeft, is hij op basis van artikel 73 van de GWWD in overtreding. De eigenaar van de illegale hond wordt doorgaans volgens het strafrecht vervolgd. Een klein deel van de gemeenten in Nederland (de gemeente Assen en de gemeenten in de provincie Groningen) kiest ervoor om de eigenaar bestuursrechtelijk te vervolgen. Dit is volgens artikel 74 van de GWWD en artikel 5:22 van de Algemene wet bestuursdwang (AWB) mogelijk.

9.1.1 Strafrecht

Als de politie, de Algemene Inspectie Dienst (AID) of de Landelijke Inspectiedienst (LID) een dergelijke hond aantreft, neemt deze het dier in beslag wanneer men van mening is dat het dier veel overeenkomsten met een hond van het type pitbull terriër vertoont. Dit is een allereerste beoordeling van de hond. In het strafrechtelijke traject wordt het dier overgedragen aan Dienst Regelingen (DR). DR is een uitvoeringsorgaan van LNV, en is op grond van artikel 118 Wetboek van Strafvordering aangewezen als bewaarder van in beslag genomen goederen, waaronder honden die in het kader van de RAD in beslag worden genomen. Wanneer een hond in beslag wordt genomen - omdat het dier onder de RAD valt, omdat het iemand gebeten heeft of om enig andere reden - dan meldt de opsporingsambtenaar dit door middel van een formulier Kennisneming van Inbeslagname (Kvl) aan zowel DR als aan het OM. DR draagt dan zorg voor de bewaring van het in beslag genomen goed. Honden worden opgevangen in een hondenopvang. Wanneer het echter een hond van vermoedelijk het type pitbull terriër betreft, dan is opvang in een speciaal daarvoor aangewezen asiel geregeld. De opslagkosten voor de hond zijn 10 tot 15 euro per dag, het euthanaseren kost circa 90 euro.

Voor het arrondissementsparket Rotterdam is nagegaan welk strafrechtelijk traject een in beslag genomen hond doorloopt en welke instanties daarbij betrokken zijn. Een overzicht is gegeven in Figuur 15. Grofweg is dit overzicht ingedeeld in het traject voor een hond van vermoedelijk het type pitbull terriër (linkerzijde) en het traject voor vermoedelijk gevaarlijke honden (rechterzijde). In Rotterdam is het beleid reactief, er wordt enkel actie ondernomen na een melding of wanneer de hond toevalligerwijs wordt aangetroffen. De politie, doorgaans iemand van de Hondenbrigade, beoordeelt in eerste instantie of er reden is het dier in beslag te nemen. Inbeslagname gebeurt als de hond lijkt op een hond van het type pitbull terriër of wanneer de hond vermoedelijk bij een bijtincident betrokken is geweest.

Wanneer de politie de hond in beslag neemt omdat ze denkt dat het om een hond van het type pitbull terriër gaat, wordt de eigenaar de optie gegeven afstand te doen van het dier. Tekent de eigenaar voor afstand, dan wordt de hond altijd nog eenmaal geschouwd door een schouwer van de AID. Als hieruit blijkt dat het dier inderdaad een hond van het type pitbull terriër is, wordt het dier vernietigd (ook wel 'onttrekking aan het verkeer' genoemd). Als de schouwer van mening is dat het geen hond van het type pitbull terriër betreft wordt het dier herplaatst. Tekent de eigenaar niet voor afstand, dan vindt er een schouwing plaats door een schouwer van de AID. Als deze van mening is dat het geen hond van het type pitbull terriër betreft wordt het dier teruggegeven aan de eigenaar, tenzij deze ook bij een bijtincident betrokken is geweest. In dat geval wordt overgegaan tot het traject voor vermoedelijk gevaarlijke honden.

Als de schouwer van de AID echter denkt dat het wel een hond van het type pitbull terriër betreft dan wordt het dier vastgehouden. Indien er geen klaagschrift bij de Raadkamer van de Rechtbank wordt ontvangen wordt het dier zo spoedig mogelijk gedood. Dient de eigenaar echter wel een dergelijk klaagschrift in, dan is een contra-expertise in de vorm van een tweede schouw nodig. Doorgaans gebeurt de tweede schouw door een door LNV aangewezen persoon en/of een onafhankelijke schouwer ingesteld door de eigenaar van de hond. Vaak is het zo dat er zowel een schouwer van LNV wordt ingeschakeld als een onafhankelijke schouwer. Dan zijn er dus drie schouwrapporten van de hond opgemaakt. Vervolgens is het aan de rechter om de verschillende schouwrapporten op inhoud en op expertise van de schouwer te beoordelen en een uitspraak te doen. Oordeelt de rechter dat het geen hond van het type pitbull terriër betreft, dan wordt het dier teruggegeven aan de eigenaar, tenzij het dier ook betrokken is geweest bij een bijtincident. In dat geval wordt overgegaan tot het traject voor vermoedelijk gevaarlijke honden. Oordeelt de rechter dat er wel sprake is van een hond van het type pitbull terriër, dan wordt het dier gedood en de eigenaar vervolgd op basis van artikel 73 GWWD.

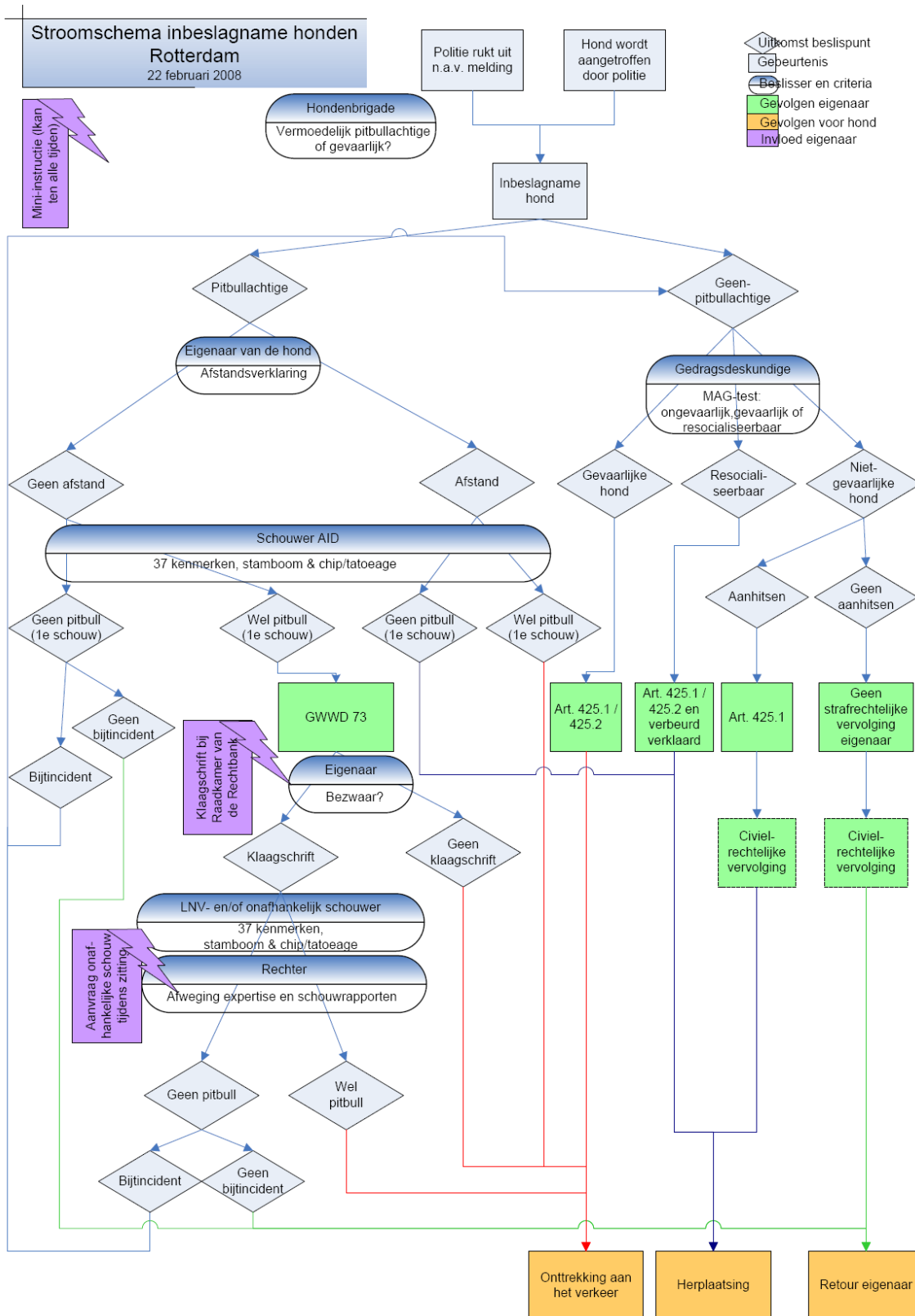

In het strafrechtelijke traject heeft de eigenaar van het dier drie mogelijkheden om bezwaar te maken. Ten eerste kan hij een Klaagschrift bij de Raadkamer van de Rechtbank indienen, zoals hierboven al is uitgelegd. Ten tweede kan de eigenaar tijdens de zitting alsnog een aanvraag voor het laten uitvoeren van een nieuwe schouw door een onafhankelijke schouwer indienen. Ten slotte kan er te allen tijde een mini-instructie⁹ worden aangevraagd.

Wanneer een hond in beslag is genomen omdat het vermoedelijk een gevaarlijk dier is, wordt er een gedragstest (Maatschappelijk Aanvaardbaar Gedragstest (MAG-test)) uitgevoerd. Wanneer de hond wordt beoordeeld als gevaarlijk, wordt het dier gedood en de eigenaar vervolgd op basis van artikel 425 SR. Is de conclusie van de gedragstest dat het dier weliswaar gevaarlijk gedrag heeft vertoond, maar dat dit gedrag voortkwam uit een verkeerd behandeling van het dier, dan wordt het dier als resocialiseerbaar gezien. De hond wordt dan verbeurd verklaard en herplaatst en de eigenaar wordt vervolgd op basis van artikel 425 SR. Als de MAG-test concludeert dat het dier niet gevaarlijk is dan wordt gekeken of er sprake was van aanhitsing door de eigenaar. Is er sprake van aanhitsing dan wordt de hond herplaatst. De eigenaar wordt vervolgd op basis van het eerste lid van artikel 425 SR. Indien de benadeelde partij dat wenst is het ook mogelijk dat er civielrechtelijke vervolging plaatsvindt. Als er geen sprake is van aanhitsing dan wordt de hond teruggegeven aan de eigenaar. Er vindt dan geen vervolging van de eigenaar plaats door het OM, de benadeelde partij kan dan nog steeds kiezen voor het civielrechtelijk vervolgen van de eigenaar.

---

⁹ Recht van de verdachte om, buiten de officier van justitie om, bepaalde onderzoekshandelingen te verzoeken aan de rechter-commissaris. Dat kan binnen een aanhangig gerechtelijk vooronderzoek. Het kan ook zonder dat zo'n gerechtelijk vooronderzoek aanhangig is.

Figuur 15: Stroomschema arrondissementsparket Rotterdam voor in beslag genomen honden

9.1.2 Bestuursrecht

Wanneer een hond van het type pitbull terriër hond wordt aangetroffen, biedt de wet de mogelijkheid om bestuursrechtelijk en/of strafrechtelijk op te treden. Op aangeven van het hoofd van de Regiopolitie Groningen, maar op verzoek van het OM, heeft de raad van burgemeesters in Groningen medio 2002 besloten om voortaan het bestuursrecht te gebruiken. Dit om te voorkomen dat in beslag genomen honden gedurende een lange termijn in een opvangasiel gehuisvest moeten worden, in afwachting van de rechterlijke uitspraak of de hond mag worden gedood. Dit wordt door het OM niet in het belang van de hond geacht en leidt bovendien tot hoge kosten.

Op basis van artikel 74 van de GWWD is de burgemeester bevoegd om een dier dat in zijn gemeente in strijd met het bepaalde in artikel 73 van de GWWD is gefokt of voorhanden wordt gehouden, in beslag te nemen en te laten doden. Bij klachten in het algemeen, bij klachten en/of melding van fokken met honden van het type pitbull terriër kan de burgemeester bepalen dat de hond naar een door hem te bepalen plaats wordt vervoerd en dat de hond moet worden gedood. Indien deze (spoedeisende) bestuursdwang wordt toegepast, wordt het dier niet overgedragen aan DR maar aan de burgemeester, welke de eigenaar van het dier dan bestuursrechtelijk vervolgt.

In de provincie Groningen is op 17-12-2002 de Regiopolitie door de raad van burgemeesters gemandateerd om een verboden hond door middel van spoedeisende bestuursdwang in beslag te nemen. De toepassing van bestuursdwang bij inbeslagname van een hond van het type pitbull terriër geldt daarmee voor alle gemeenten in de provincie Groningen. Wanneer een verboden hond wordt aangetroffen, wordt deze hond direct door de Regiopolitie, afdeling Levende Have in beslag genomen. De eerste beoordeling van de hond en de beslissing tot inbeslagname wordt dus gemaakt door de Regiopolitie. Oordeelt de Regiopolitie dat er géén sprake is van een hond van het type pitbull terriër, dan wordt dit gemeld aan de MMT-inspecteur. Deze beoordeelt dan of de burgemeester reden heeft om de hond alsnog gevaarlijk te verklaren.

Oordeelt de Regiopolitie dat het om een hond van het type pitbull terriër gaat, dan legt de politie de procedure uit en informeert de eigenaar/houder over de achtergronden van de RAD. Ook wordt de hond ter plekke in beslag genomen en vervoerd naar een opvangasiel. De burgemeester stuurt daarop een brief waarin hij aangeeft spoedeisende bestuursdwang toe te passen. Ook wordt de hond op verzoek van de burgemeester geschouwd door een deskundige van de Algemene Inspectie Dienst. Als de deskundige vaststelt dat de hond in overwegende mate voldoet aan de kenmerken zoals beschreven in de RAD, dan krijgt de eigenaar/houder, meestal na 1-2 weken, opnieuw de Regiopolitie op bezoek die hem of haar voorstelt een afstandsverklaring te tekenen. Nadat de afstandsverklaring is getekend, is de burgemeester eigenaar van de hond en wordt de hond zo spoedig mogelijk na dit tweede bezoek gedood. De gemeente Groningen betaalt de kosten voor het vervoeren en het laten doden van de verboden hond, evenals de kosten voor de opvang gedurende de bezwaartermijn van twee weken. In de gemeente Assen worden de kosten van vervoer, opvang en euthanaseren echter op de eigenaar/houder verhaald.

Als de eigenaar niet tekent voor afstand volgt een procedure en ontvangt de eigenaar/houder van de burgemeester een voornemen tot het laten doden van de hond. Naar aanleiding van het schouwverslag en dit voornemen kan de eigenaar/houder een contra-expertise laten uitvoeren. De burgemeester adviseert dit te laten doen door één van de drie door het ministerie van LNV aangewezen pitbulldeskundigen. Hierop volgt een bezwarentermijn van twee weken waarin de eigenaar/houder zijn zienswijze en een second-opinion kan inbrengen. Na deze bezwarentermijn ontvangt de eigenaar/houder, afhankelijk van de uitkomst van de contra-expertise, een besluit tot het laten doden van de hond of wordt de hond aan de eigenaar teruggegeven. Voor dit besluit geldt ook weer een bezwaartermijn, in dit geval van zes weken.

Na deze zes weken wordt de hond gedood, tenzij de eigenaar in die periode bij de voorzieningenrechter een voorlopige voorziening aanvraagt. Dan wordt de hond niet eerder gedood, dan nadat deze een uitspraak heeft gedaan. Als eigenaren/houders een contra-expertise willen aanvragen, doen zij dit in de bezwarentermijn. De aanvraag voor contra-expertise door de eigenaar wordt in de praktijk nog wel eens geweigerd door de voorzieningenrechter. Dit is het geval als de burgemeester reeds een tweede schouw, doorgaans door een door LNV aangewezen deskundige, uit heeft laten voeren. Dit wordt dan door de rechter erkend als adequate contra-expertise, waardoor verdere schouwing onnodig wordt geacht. In Groningen zijn geen gevallen bekend waarbij er bij de voorzieningenrechter bij het bestuursrechtelijke traject nog contra-expertise is aangevraagd. Ook is het beleid hier reactief: er wordt enkel actie ondernomen wanneer een klacht of een melding is ontvangen, er een incident heeft plaatsgevonden of wanneer het vermoeden bestaat dat er met honden van het type pitbull terriër gefokt wordt.

Volgens een woordvoerder van de hondenbrigade in Groningen doet bij bevestiging van een hond van het type pitbull terriër door de deskundige van de AID, 90% van de eigenaren/houders vrijwillig afstand van de hond. Dit kan overigens uit de registratie niet worden bevestigd. Hij geeft aan dat eigenaren/houders over het algemeen op de hoogte zijn van de overtreding, maar eerder zijn gezwicht voor het verschil in prijs tussen een verboden hond van het type pitbull terriër

(ca. € 350,-) en een legale American Staffordshire terriër met stamboom (ca. € 1.350,-). Verder geeft hij aan dat de meeste honden van het type pitbull terriër in België worden aangeschaft, waar geen verbod is op het houden van dit rastype hond.

Alleen de gemeente Assen en de gemeenten in de provincie Groningen passen hier het bestuursrecht toe. Als reden wordt aangevoerd dat spoedeisende bestuursdwang slagvaardiger is dan het strafrecht; de hond kan direct in beslag worden genomen, zodat de kans dat de hond bij een volgend bezoek onvindbaar is wordt uitgesloten. Een tweede argument is dat de termijn waarop een definitieve uitspraak wordt gedaan korter is. Dit laatste wordt voor zowel voor de vervolger (kosten) als voor de hond (welzijn) als positief beoordeeld.

9.2 Inbeslagname van honden van het type pitbull terriër

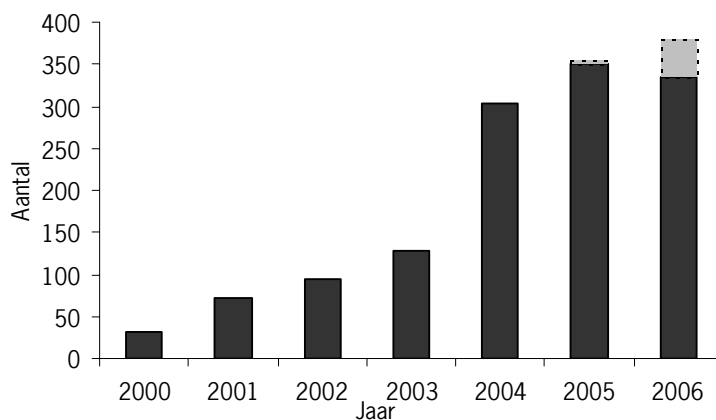
DR houdt een database bij waarin alle in beslag genomen dieren zijn opgenomen. De eindbestemming, de datum van inbeslagname en de datum van de eindbestemming van in beslag genomen honden zijn hiermee bekend. De reden van inbeslagname is hierin niet vermeld. Er zijn sinds de invoering van de RAD tot en met eind 2006 in totaal 6.731 honden in beslag genomen en bij DR voor bewaring gemeld. Het betreft hier niet alleen honden die in het kader van de RAD in beslag zijn genomen, maar ook na bijvoorbeeld een bijtincident of in geval van verwaarlozing.

Sinds 2000 wordt van een in beslag genomen hond tevens vermeld of deze in het kader van de RAD in beslag is genomen. Hierdoor is het vanaf 2000 mogelijk om de zaken in het kader van de RAD te onderscheiden van andere zaken, bijvoorbeeld na een bijtincident of in geval van verwaarlozing. Voor die tijd kan dit onderscheid niet worden gemaakt.

Van 2000 t/m medio 2007 zijn 1.937 honden van vermoedelijk het type pitbull terriër op een totaal van 4.606 in beslag genomen honden bij DR gemeld (42 %). Omdat de deponeringen uit 2007 ten tijde van het onderzoek vaak nog niet zijn afgerond wordt hier de periode 2000 t/m 2006 nader bestudeerd. Van deze zaken wordt gekeken naar de aantallen per jaar, de eindbestemming, de doorlooptijd en de geografische spreiding.

9.2.1 Inbeslagnames onder het strafrecht

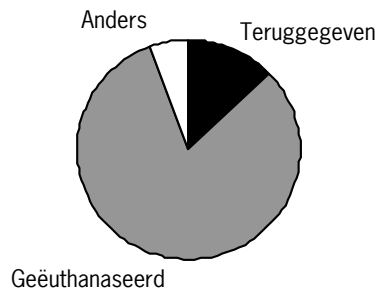
In Figuur 16 is het aantal vernietigde honden van het type pitbull terriër weergegeven. Dit zijn de honden die na schouwing daadwerkelijk tot dit type behoren. Ten tijde van dit onderzoek was nog een deel van de zaken uit 2006 in behandeling en de eindbestemming dus onbekend. Het is hiermee niet vast te stellen of het aantal vernietigde honden in 2006 hoger of lager uit zal komen dan in 2005. Wanneer van deze onbekende zaken wordt aangenomen dat een evenredig deel wordt vernietigd (gebaseerd op de eerdere gegevens), dan zien we een stijging over de periode 2000 t/m 2006. Of de waargenomen stijging een gevolg is van een strengere naleving van de wet, een verscherpte administratie of dat het een werkelijke stijging van het aantal honden van het type pitbull terriër is, kan uit de cijfers en gesprekken met medewerkers van DR en het OM niet worden opgemaakt.

Figuur 16: Aantal vernietigde honden van het type pitbull terriër per jaar. In 2005 en 2006 is een schatting gemaakt van het aantal honden dat uit de nog onbekende zaken vernietigd zal worden (DR).

Gemiddeld zijn er 1,4 honden per zaak in beslag genomen. De gemiddelde doorlooptijd is 101 dagen met een standaardafwijking van 114. De langste doorlooptijd is 777 dagen en de kortste is 0 dagen. De langere doorlooptijden zijn meestal die zaken waarbij de eigenaar in hoger beroep is gegaan. De zaken van 0 dagen zijn gevallen waarbij de hond werd aangetroffen en ter plekke is ingeslapen, omdat het dier bijvoorbeeld sterk verwaarloosd was, maar ook omdat het agressief gedrag vertoonde na bijvoorbeeld een bijtincident. De mediaan ligt op 56 dagen (zie ook Bijlage 13). Bij deze berekeningen zijn de inbeslagnames die bestuursrechtelijk zijn behandeld (76 honden in de periode 2003 t/m 2006) niet meegenomen.

Het merendeel van de in beslag genomen honden van vermoedelijk het type pitbull terriër wordt geëuthanaseerd en daarmee onttrokken aan het verkeer (82 %), terwijl 13 % aan de eigenaar wordt teruggegeven. Een klein deel (6 %) wordt verkocht, geschonken of herplaatst (Figuur 17). De honden die worden teruggegeven, verkocht, geschonken of herplaatst bleken dus na schouwing niet tot het Pitbull Terriër type te behoren. De zaken waarvan de eindbestemming onbekend is (61 van 1672 deponeringen) zijn hier buiten beschouwing gelaten. In Bijlage 13 zijn de gegevens per jaar weergegeven.

Figuur 17: Eindbestemming van in beslag genomen honden van vermoedelijk het type pitbull terriër. De groep 'anders' bevat verkopen, schenken en herplaatsen (DR).

9.2.2 Inbeslagnames onder het bestuursrecht

Het aantal honden dat in beslag genomen wordt en waarvan de zaak bestuursrechtelijk wordt afgehandeld, is relatief laag. In de gemeente Assen zijn sinds 2004 vijftien honden in beslag genomen omdat ze verdacht werden een hond van het type pitbull terriër hond te zijn. Tien van deze gevallen zijn afgehandeld volgens het bestuursrecht en vijf onder het strafrecht.

In de gemeente Groningen zijn sinds medio 2003 t/m 2006 in totaal 76 honden in 40 zaken in beslag genomen omdat ze verdacht werden honden van het type pitbull terriër te zijn. Er is geen informatie over de andere gemeenten in de provincie Groningen of over de gehele periode 2000 t/m 2006. Het grootste deel van de in beslag genomen honden (69) zijn daadwerkelijk als een hond van het type pitbull terriër geschouwd en gedood, vier honden zijn aan hun eigenaar teruggegeven, van de overige drie honden is de eindbestemming onbekend. De gemiddelde doorlooptijd van inbeslagname en afhandeling met spoedeisende bestuursdwang in Groningen is 33 dagen met een standaardafwijking van 49 dagen. De langste doorlooptijd was 185 dagen, terwijl het in een enkel geval ook diezelfde dag nog kon worden afgehandeld. De mediaan ligt op 14 dagen. Van de 44 dossiers is in 17 dossiers aangegeven dat de eigenaar een afstandsverklaring heeft ondertekend.

9.2.3 Spreiding van inbeslagname van honden van het type pitbull terriër in Nederland

Bijna een derde (32 %) van de in beslag genomen honden van het type pitbull terriër in de periode 2000 t/m 2006 is in beslag genomen in de politieregio Rotterdam-Rijnmond (Tabel 12). Nog een groot deel van de inbeslagnames vond plaats in de samengestelde regio Haaglanden en Hollands Midden (10 %) en in de regio Limburg Zuid (10 %). De top vijf van regio's met de meeste inbeslagnames wordt afgesloten met de samengestelde regio Amsterdam-Amstelland en Gooi en Vechtstreek (8 %) en de regio Midden en West Brabant (7 %). Wanneer ook de inbeslagnames worden meegerekend die bestuursrechtelijk zijn behandeld, dan zien we geen wijzigingen in de top vijf van regio's met de meeste inbeslagnames.

Tabel 12: Door Dienst Regelingen in bewaring genomen honden van het type pitbull terriër (op basis van het aantal zaken), per arrondissementparket en politieregio in de periode 2000 t/m 2006 (DR)

Arrondissementsparket (politieregio)	2000-2006	
	Aantal	%
Rotterdam (Rotterdam-Rijnmond)	388	32
Den Haag (Hollands Midden / Haaglanden)	128	10
Maastricht (Limburg Zuid)	117	10
Amsterdam (Amsterdam-Amstelland / Gooi en Vechtstreek)	97	8
Breda (Midden en West Brabant)	90	7
Arnhem (Gelderland Midden / Gelderland Zuid)	51	4
Almelo (Twente)	44	4
Zwolle-Lelystad (Flevoland / IJsseland)	42	3
Dordrecht (Zuid Holland Zuid)	41	3
Roermond (Limburg Noord)	38	3
Haarlem (Kennemerland / Zaanstreek)	33	3
Den Bosch (Brabant Noord / Brabant Zuid Oost)	32	3
Utrecht (Utrecht)	25	2
Assen (Drenthe)	22	2
Zutphen (Noord en Oost Gelderland)	20	2
Alkmaar (Noord Holland Noord)	14	1
Leeuwarden (Friesland)	17	1
Middelburg (Zeeland)	15	1
Groningen (Groningen)	7	1
Overig	3	0
Totaal	1224	100

10 Wetgeving in andere landen

In dit Hoofdstuk is het voorkomen van rasspecifieke maatregelen in andere landen in kaart gebracht. Nadruk ligt op de Europese Unie en de Verenigde Staten. Er is vastgesteld of een land wetten heeft om agressiviteit van honden tegen te gaan of om schade door honden te beperken, welke gericht zijn op bepaalde hondenrassen. Wanneer een land geen rasspecifieke maatregelen heeft, is nagegaan of men hier een motivering voor heeft en hoe agressiviteit van honden in de wet aan de orde komt. Deze inventarisatie is een schets van een aantal landen en is geenszins uitputtend. Wanneer er geen bronvermelding is, is de informatie verkregen van een beleidsmedewerker van het betreffende land.

10.1 Landen met rasspecifieke maatregelen

10.1.1 Canada

Canada kent geen federale wetgeving ten aanzien van het niet of onder voorwaarden houden van hondenrassen en er is geen registratie van bijtincidenten. Wel zijn er op lokaal niveau rasspecifieke maatregelen getroffen. Over het algemeen houdt deze regelgeving in dat een bepaalde soort (meestal de met de pitbull geassocieerde rassen) verboden is, of dat zogenaamde 'dangerous' of 'vicious' honden door middel van een vergunning worden onderworpen aan regels als het muilkorven en aanlijnen van het dier in de openbare ruimte. Bij een verbod op het houden van bepaalde rassen wordt het de eigenaren op het moment van inwerkingtreding van de regelgeving toegestaan de hond onder voorwaarden te houden. Op provincieniveau is het enkel Ontario dat rasbeperkende regelgeving voor het hele grondgebied heeft ingevoerd. Daarnaast zijn er nog lokale maatregelen om die bepaalde hondenrassen aangaan.

In Ontario is de 'Dog Owners Liability Act'¹⁰ van kracht. Hierin is een artikel opgenomen die het houden, fokken, aanbieden en importeren van pitbulls verbiedt. Verder mag het dier niet gaan dwalen of ergens anders worden achtergelaten dan in een kennel of asiel en mag de eigenaar het dier niet trainen om er mee te vechten. Onder pitbulls vallen honden van het type pitbull terriër, Staffordshire bull terriër, American Staffordshire terriër en American pitbull terriër. Hier zijn uiterlijke kenmerken bepalend. In de wet is een overgangsregeling opgenomen. Honden die op het moment van ingaan van de wet leefden of die in een bepaalde periode na het ingaan van de wet geboren zijn worden aangemerkt als een 'restricted pitbull'. Deze moet gesteriliseerd zijn en in de openbare ruimte aangelijnd en gemuilkorfd.

Wanneer een illegale hond wordt aangetroffen wordt deze in beslag genomen en vernietigd. De eigenaar kan een geldboete tot \$10000 (ruim €6500) of een gevangenisstraf van maximaal zes maanden opgelegd krijgen. Als een ambtenaar een hond aanmerkt als zijnde een pitbull dan kan de eigenaar dit aanvechten. Er is echter geen werkwijze vastgesteld hiervoor.

10.1.2 Denemarken

Denemarken kent sinds 1991 een wettelijk verbod op het houden van honden van het type pitbullterriër, het rastype tosa inu en kruisingen met beide rastypen. Verdachte honden worden door de politie in beslag genomen en na bevestiging van het rastype door de dierenarts, door deze geëuthanaseerd. Naast deze rasspecifieke wetgeving heeft Denemarken een rasonafhankelijke zogenaamde Dog Law die als doel heeft de samenleving te vrijwaren van gevaarlijke honden. Op basis van deze wet kan de politie een (potentieel) gevaarlijke hond in beslag nemen en in een asiel plaatsen. Deze hond wordt vervolgens beoordeeld door één van de zes door de overheid daartoe aangewezen dierenartsen, die het gedrag van de hond beoordeelt op basis van een provocatietest. Indien de deskundige van oordeel is dat de hond een gevaar vormt voor de samenleving, dan wordt de hond geëuthanaseerd. Recente hond-bijt-hond incidenten hebben de politieke druk opgevoerd om de bestaande wetgeving verscherpt te handhaven. Om de handhaving van de Dog Law aan te scherpen werkt het ministerie van Justitie aan een handboek waarmee het handhavingsbeleid van de politie kan worden ondersteund.

In Denemarken is er voor honden een registratieplicht waarbij alle honden voor de leeftijd van vier maanden bij het register moeten worden ingeschreven. Indien de eigenaar zich hiervoor niet verantwoordelijk toont, kan de politie alsnog inschrijving eisen en volgt er bovendien een boete.

¹⁰ http://www.e-laws.gov.on.ca/html/statutes/english/elaws_statutes_90d16_e.htm (bezoekt op 01-02-2008)

10.1.3 Duitsland

In heel Duitsland is de invoer van honden van het type pitbull terriër, American Staffordshire terriër, Staffordshire bull terriër en bull terriër als ook onderlinge kruisingen en kruisingen met andere honden verboden. Wel zijn er enkele uitzonderingen, welke staan beschreven in de 'Verordnung über Ausnahmen zum Verbringungs- und Einfuhrverbot von gefährlichen Hunden in das Inland'. Dit maakt het bijvoorbeeld voor toeristen mogelijk hun hond mee te nemen.

Het fokken en houden van honden is per deelstaat geregeld. Op drie na, kennen alle deelstaten rasspecifieke maatregelen (Tabel 13). Deze zijn gericht op rastypen die als gevaarlijk worden aangemerkt dan wel behoren tot nader bepaalde rastypen en daarmee onder de wetgeving die voor gevaarlijke honden geldt vallen.

In vijf deelstaten maakt men onderscheid tussen lijst 1 en lijst 2 honden. Tot de lijst 1 groep behoren de honden van de rastypen American Pitbull Terriër, American Staffordshire terriër, bull Terriër en Staffordshire Bull terriër. Voor het houden van lijst 1 honden geldt als extra voorwaarde dat de houder moet kunnen aantonen dat er een publiek of privaat belang is bij het houden van de hond. Onder publiek belang verstaat men bijvoorbeeld dat de houder het dier uit een asiël heeft geadopteerd. Van privaat belang is sprake als het vereist is het perceel door een hond te laten bewaken.

Daarnaast worden aan houden van gevaarlijke honden (lijsten 1 en 2) de volgende voorwaarden gesteld:

1. De houder moet beschikken over een bewijs van deskundigheid;
2. De houder moet een houderschapsvergunning hebben;
3. De houder en/of de begeleider moet minimaal 18 jaar zijn;
4. De houder moet een WA-verzekering hebben met een minimale dekking van € 500.000,- voor schade aan mensen en € 250.000,- voor overige schade;
5. De houder moet een bewijs hebben dat de hond gechipt is.

Houders van gevaarlijke honden hebben verder de volgende plichten:

1. Bij het uitlaten van de hond moet de begeleider in staat zijn om de hond veilig aan de lijn te houden;
2. De hond mag uitsluitend aan mensen met een houderschapsvergunning worden doorgegeven;
3. De houderschapsvergunning moet bij het uitlaten altijd kunnen worden getoond;
4. De hond moet tijdens het uitlaten een muilkorf dragen en aangelijnd zijn aan een lijn van maximaal 1.5 meter. Een door de hond met succes doorlopen gedragstest ontslaat de houder van deze plicht;
5. Het tegelijkertijd uitlaten van meer dan één gevaarlijke hond is niet toegestaan;
6. Overtreding van het fok- en handelsverbod wordt gezien als een misdadaad die kan worden bestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste twee jaar of met een geldboete;
7. Wie zonder de verplichte vergunningen of ondanks een heersend verbod een gevaarlijke hond houdt begaat een misdadaad die met een gevangenisstraf van ten hoogste 2 jaar of met een geldboete kan worden bestraft.
8. In- of doorvoer van een gevaarlijke hond wordt beschouwd als een misdadaad die met een gevangenisstraf van ten hoogste 2 jaar of met een geldboete kan worden bestraft.

Alle gevaarlijke honden dienen tenslotte te worden gehouden in adequate en uitbraakvrije voorzieningen, zulks ter beoordeling aan de dienst Openbare Orde en de Veterinaire dienst.

Tabel 13: Voorwaarden voor het houden van specifieke rastyten gevaarlijke honden in de Duitse deelstaten. Cijfers 1 en 2 verwijzen naar de lijstnummers. (www.hundegesetz.de/news/laender.htm, november 2007).

Rastype	Deelstaat									Niedersachsen	Nordrhien-Westfalen	Rheinland-Pfalz	Saarland	Sachsen=Anhalt	Sachsen	Schleswig-Holstein	Thüringen	deelstaten met voorwaarden
	Baden Württemberg	Beieren	Berlijn	Brandenburg	Bremen	Hamburg	Hessen	Mecklenburg-Vorpommern										
Alano		2		2						2								3
(American) bulldog		2					2			2								3
(American) pitbull terriër	1	1	2	1	2	1	2	2		1	2	2		2	2			13
American Staffordshire terriër	1	1	2	1	2	1	2	2		1	2	2		2	2			13
Bandog		1																1
Bordeauxdog	2	2		2		2												4
Bullmastiff	2	2	2	2		2												5
Bull terriër	1	2	2	1	2	2	2	2		1				2	2			11
Cane Corso		2		2														2
Dobermann				2														1
Dogo Argentino	2	2	2	2		2	2			2								7
Dogo Canario		2		2														2
Fila Brasileiro	2	2	2	2		2	2			2								7
Kangal (Karabash)						2	2											2
Kaukasischer owcharka						2	2											2
Mastiff	2	2	2	2		2	2			2								7
Mastino Espanol	2	2	2	2		2				2								6
Mastino Napoletano	2	2	2	2		2	2											6
Perro de presa Mallorquin		2		2														2
Rottweiler		2		2						2								3
Staffordshire bull terriër	2	1		1	2	1	2	2		1	2	2			2			11
Tosa Inu	2	1	2	1		2				2								6

10.1.4 Frankrijk

In Frankrijk wordt onderscheid gemaakt tussen vechthonden (categorie 1) en bewakings- en verdedigingshonden (categorie 2).

Tot de eerste categorie honden behoren:

- honden die qua uiterlijk lijken op honden van het ras Staffordshire terriër of American Staffordshire terriër en die geen stamboom bezitten. Deze worden ook wel Pitbulls genoemd;
- honden die qua uiterlijk lijken op honden van het ras mastiff en die geen stamboom bezitten. Deze worden ook wel aangeduid als 'boerbulls'
- honden die qua uiterlijk lijken op honden van het ras tosa en die geen stamboom bezitten.

Tot de tweede categorie honden behoren:

- honden met stamboom van het ras Staffordshire terriër;
- honden met stamboom van het ras American Staffordshire terriër;
- honden met stamboom van het ras Staffordshire bull terriër;
- honden met stamboom van het ras tosa;
- honden die qua uiterlijk lijken op honden van het ras rottweiler en die geen stamboom bezitten.

Honden behorende tot categorie 1 of 2 mogen niet gehouden worden door personen jonger dan 18 jaar, personen die zijn veroordeeld voor een misdaad of personen waarvan al eerder een hond onder deze wet is ingenomen. Anderen komen pas in aanmerking voor het houden van honden van categorie 1 of 2 na ontvangen van een verklaring van de gemeente waarin de eigenaar van de hond woont. Bij verhuizing moet deze verklaring opnieuw bij de betreffende gemeente worden aangevraagd. Een dergelijke verklaring wordt verkregen na overleg van:

- een geldig identificatiebewijs van de hond;
- een geldig antirabiës vaccinatiebewijs;
- een veterinair bewijs van sterilisatie, enkel voor honden uit de eerste categorie;
- een bewijs van aansprakelijkheidsverzekering.

Op de openbare weg en in gemeenschappelijke ruimten dienen honden van deze categorieën gemuilkorfd te zijn en begeleid te worden door een meerderjarig persoon. Honden van de 1^e categorie zijn niet toegestaan in het openbaar vervoer, in openbare plaatsen behalve de openbare weg en in voor publiek toegankelijke ruimten. Honden van de 2^e categorie dienen op deze plaatsen gemuilkorfd te zijn.

Daarnaast is het in Frankrijk verplicht om zowel honden als katten te identificeren door middel van een microchip of een tatoeage. De gegevens van de ingeschreven dieren worden in een nationale database opgeslagen. Fokkers moeten in het bezit zijn van een vergunning. Ze worden eenmaal per jaar geïnspecteerd.

10.1.5 Groot Brittannië (m.u.v. Noord Ierland)

De Dangerous Dog Act van 1991 (geamendeerd in 1997) verbiedt het fokken, aanbieden en houden van honden van de typen pitbull terriër, Japanse tosa, dogo Argentino en fila Brasileiro. Men heeft het hier niet over rassen maar over typen, wat inhoudt dat fenotypische gelijkenis doorslaggevend is.

Er bestaat een uitzonderingsregel die het mogelijk maakt een dergelijke hond te houden (fokken en aanbieden is dan nog steeds verboden), de hond wordt dan opgenomen in de 'Index of Exempted Dogs'. Deze uitzondering wordt toegekend als aan strikte voorwaarden wordt voldaan. De dieren moeten worden gesteriliseerd, getatoeëerd en voorzien worden van een microchip. Ze moeten in de openbare ruimte te allen tijde zijn aangelijnd en gemuilkorfd. De eigenaar dient een aansprakelijkheidsverzekering die eventuele schade die de hond aan derden berokkent dekt. Illegaal bezit van een dergelijke hond kan bestraft worden met een boete van £5000 of een gevangenisstraf van 6 maanden. De hond kan worden vernietigd, hoewel dit in de praktijk niet altijd gebeurt als het hof vermoedt dat het dier de publieke veiligheid niet zal schaden. Het hof kan dus bepalen of de hond in aanmerking komt om in de index te worden opgenomen¹¹.

10.1.6 Ierland

Ierland heeft de sinds 1998 de 'Control of Dogs Regulations'. Hierin is opgenomen dat honden van het type American pitbull terriër, bull mastiff, Dobermann, Engelse bull terriër, Duitse herdershond, Japanse akita, Japanse tosa, Rhodesian ridgeback, Rottweiler, Staffordshire bull terriër en honden bekend als 'bandog'¹² in de openbare ruimte gemuilkorfd en kort aangelijnd dienen te zijn en begeleid door een persoon ouder dan 16 jaar welke voldoende in staat is de hond te bedwingen. De hond moet daarnaast een hondenpenning dragen met daarop naam en adres van de eigenaar.

10.1.7 Roemenie

In Roemenie wordt er onderscheid gemaakt tussen gevaarlijke en agressieve honden. Gevaarlijke honden zijn alle individuen van bepaalde rassen. Terwijl agressieve honden, individuele dieren zijn die agressief gedrag hebben vertoond. Er worden twee categorieën gevaarlijke honden onderscheiden:

1. vecht- en aanvalshonden: type pitbull terriër, boerbull en bandog en kruisingen daarvan;
2. honden van de rassen American Staffordshire terriër, tosa, rottweiler, Argentijnse dog, mastino Napoletano, fila Brasileiro, mastiff, Kaukasische owcharka en cane Corso of kruisingen daarvan.

¹¹ www.defra.gov.uk/animalh/welfare

¹² <http://en.wikipedia.org/wiki/Bandog>

De eigenaar of bewaarder van dergelijke honden moet aan de volgende voorwaarden voldoen:

- minimaal 18 jaar;
- registratie van het dier bij de Roemeense Kennel Club
- plaatsen van een bord bij de toegang tot hun terrein met daarop de waarschuwing voor een gevaarlijke hond;
- niet veroordeeld zijn voor criminaliteit tegen mensen;
- overhandigen van een kopie van een geldig certificaat van de Roemeense Kennel Club welke bewijst dat de hond dat de categorie van gevaarlijke honden behoort. Daarnaast moet de hond een tatoeage of microchip dragen, honden van de 1^e categorie dienen daarnaast gesteriliseerd te zijn en hun eigenaren dienen een aansprakelijkheidsverzekering afgesloten te hebben;

Op de openbare weg en in gemeenschappelijke ruimtes van gebouwen dienen honden van de 1^e en 2^e categorie gemuilkorfd en aangelijnd te zijn. Honden van de 1^e categorie zijn niet toegestaan in het openbaar vervoer, in openbare plaatsen behalve de openbare weg, en in publiekelijk toegankelijke ruimten. Honden van de 2^e categorie dienen op deze plaatsen gemuilkorfd en aangelijnd te zijn.

Wanneer de eigenaar onvoldoende maatregelen neemt om een aanval van zijn hond tegen andere mensen te voorkomen, is de eigenaar aansprakelijk. Hij kan daarvoor tussen 6 maanden en 5 jaar gevangenisstraf opgelegd krijgen. Indien het slachtoffer overlijdt, kan de gevangenisstraf oplopen van 2 tot 7 jaar. Bijtincidenten met andere huisdieren worden bestraft met een geldboete. Het niet steriliseren van het dier, het niet melden van overlijden van het dier, het laten dwalen van het dier en het niet naleven van de regels betreffende de openbare ruimte, worden eveneens bestraft met een geldboete.

In Roemenie worden bijtincidenten geregistreerd door de Antirabies centra van ziekenhuizen.

10.1.8 Spanje

In het Koninklijk Besluit 287/2002 van 22 maart, welke de eisen voor het houden van dieren die vallen onder potentieel gevaarlijke hondensoorten reguleert, zijn rasspecifieke definities opgenomen.

Honden die volgens die besluit potentieel gevaarlijk zijn, zijn:

1. honden die toebehoren tot een van de volgende rassen en zijn kruisingen:
  - Pitbull terriër
  - Staffordshire bull terriër
  - American Staffordshire terriër
  - Rottweiler
  - Dogo Argentino
  - Fila Brasileiro
  - Tosa Inu
  - Akita Inu
2. honden die alle of het merendeel van de volgende kenmerken vertonen:
  - sterk gespierd, imposant voorkomen, robuust, atletische bouw, lenig, krachtig, hoge weerstand;
  - uitgesproken karakter en van grote moed;
  - kort haar;
  - omtrek thorax omvattende tussen de 60 en 80 cm, hoogte van het kruis tussen de 50 en 70 cm en met een gewicht van meer dan 20 kg;
  - omvangrijk hoofd, robuust, met een grote en brede schedel en gespierde, bolvormige wangen. Grote en krachtige kaken, de robuuste bek is breed en diep. Brede en korte gespierde nek;
  - gevulde borst, breed, groot en diep, gebogen ribben, korte en gespierde ribbenkast;
  - parallelle voorpoten, recht en krachtig, achterpoten zeer gespierd, met relatief lange poten in een lichte hoek.
3. dieren die agressieve neigingen hebben vertoond in het verleden o die eerder andere dieren of personen hebben aangevallen.

Potentieel gevaarlijke honden dienen te worden geïdentificeerd en geregistreerd door middel van een microchip. Daarnaast dienen zij te worden geregistreerd in de daarvoor bestemde gemeentelijke registers. De eigenaar van een potentieel gevaarlijke hond moet een vergunning aanvragen bij diens gemeente, die gedurende vijf jaar geldig is. Om deze vergunning te verkrijgen, moeten er door de aanvrager aan de volgende eisen worden voldaan:

- meerderjarig zijn (ouder dan 18 jaar)
- geen strafblad bezitten voor de volgende delicten: doodslag, marteling, toebrenging van letsel, delicten tegen de seksuele vrijheid of delicten gerelateerd aan drugshandel of associatie met gewapende bendes. Tevens dient er geen juridisch besluit tegen de aanvrager te bestaan waarin hem het recht is ontzegd op het houden van potentieel gevaarlijke dieren. Dit dient te worden aangetoond door middel van de presentatie van een politiecertificaat met jurisdictie, betrekking hebbende op de districten waar de eigenaar van het dier gedurende de laatste twee jaar heeft gewoond;
- beschikken over de fysieke capaciteit en het psychologische geschiktheid tot het houden van gevaarlijke dieren. Dit punt dient te worden aangetoond door de overlegging van certificaten (certificaat van lichamelijk vermogen, certificaat van psychologische geschiktheid) uitgegeven door geautoriseerde centra in Spanje.
- Polisbewijs van aansprakelijkheidsverzekering (seguro de responsabilidad civil) voor schade aan derden, met een dekking van minstens 120.000 euro.

Indien een potentieel gevaarlijk dier zich in een publieke ruimte bevindt, dient de eigenaar of de verantwoordelijke persoon de vergunning van de eigenaar bij zich hebben, mede als het Spaanse certificaat van inschrijving van het dier in het gemeentelijk register. Daarnaast dient het dier de juiste muilkorf te dragen en te allen tijde aangelijnd te zijn door middel van een riem of ketting van maximaal twee meter. Een persoon mag niet meer dan één hond bij zich hebben in een openbare ruimte.

Potentieel gevaarlijke dieren die zich bevinden in een afgescheiden open ruimte (terras, eigen terrein, patio, tuin, etc.) dienen aangelijnd te zijn, tenzij ze zich bevinden in een goed afgesloten hok of verblijf ruimte.

De eigenaar is verplicht de ontvreemding of het kwijtraken van een potentieel gevaarlijk dier binnen 48 uur door te geven aan het gemeentelijk register.

10.1.9 Verenigde Staten

Op federaal niveau bestaat er geen rasspecifieke wetgeving. Dergelijke wetgeving bestaat wel in een grote variëteit op het niveau van de deelstaten ('counties'), steden en gemeenten. Op deelstaatniveau bestaat dergelijke wetgeving in enkele staten; in sommige staten is bestaande wetgeving weer ingetrokken en in de staat Ohio is dergelijke wetgeving "in strijd met de Grondwet" verklaard. Het Hooggerechtshof van Ohio moet hierover nog oordelen.

Rasspecifieke wetgeving op plaatselijk niveau is uiteenlopend van inhoud, van een compleet verbod op het houden van de specifieke hondensoort, via het niet mogen houden van specifieke hondensoorten in het publiek, tot het moeten aantonen van het hebben van een aansprakelijkheidsverzekering. In het algemeen is de wetgeving gericht op ontmoedigen, beperken of verbieden van het houden van deze dieren. Meestal mogen huidige eigenaren hun dier houden, maar is fokken en het kopen van honden verboden. Hondensoorten die vaak onderwerp zijn van dergelijke specifieke wetgeving zijn American Staffordshire bull terriër (en/of andere pitbullachtige rassen), Rottweiler, chow chow, Duitse herdershond en Dobermann.

Een aantal staten - Californië, Colorado, Florida, Illinois, Maine, Minnesota, New Jersey, New York, Oklahoma, Pennsylvania, Texas en Virginia - heeft daarentegen wetgeving die het deelstaten en lokale overheden verbiedt om rasspecifieke wetgeving te voeren. In 33 staten en in the District of Columbia bestaat wetgeving die hondeneigenaren aansprakelijk stelt voor overlijden of verwonding veroorzaakt door hun hond, met als uitzondering die gevallen waarbij de betreffende persoon zich illegaal op zijn grondgebied bevindt.

Bovendien zien we op het niveau van deelstaat, maar ook op lagere overheidsniveaus de tendens om wetgeving in te stellen die zich niet richt op rassen, maar op het specifieke gedrag van een hond en in het bijzonder ook op de eigenaar van de hond. Een van de belangrijkste argumenten die door tegenstanders van rasbeperkende wetgeving wordt gebruikt is de ondeugdelijke statistische basis waarop dergelijke wetgeving vaak is gebaseerd. Het best beschikbare cijfermateriaal over hondenbeten is van de Centers for Disease Control and Prevention en is meer dan tien jaar oud. Hieruit kan worden afgeleid dat ruim 4,7 miljoen mensen per jaar in de VS worden gebeten door honden. In 800.000 gevallen is medische behandeling nodig, in bijna de helft van die gevallen vindt die behandeling plaats op de SEH. Jaarlijks sterven er ongeveer 20 mensen als gevolg van een aanval van een hond.

10.2 Landen zonder rasspecifieke maatregelen

Er zijn een aantal landen in Europa die geen rasspecifieke maatregelen hebben. Hier baseert men zich in enkele gevallen op wetenschappelijk onderzoek dat heeft uitgewezen dat er geen onderscheid op basis van ras kan worden gemaakt als het gaat om agressiviteit van honden. Deze landen zijn onder andere België, Finland, Italië, Letland, Luxemburg, Oostenrijk, Portugal, Slovenië, Slowakije, Tsjechië en Zwitserland.

In Polen bestaat er weliswaar een lijst van hondenrassen die als agressief worden betiteld, maar het blijkt dat hier verder in de praktijk niets mee gedaan wordt. Voor een Pools burger houdt dit 'officieel' in dat hij eerst toestemming dient te verkrijgen van de gemeente om een puppy aan te schaffen of om er mee te fokken.

Voor een aantal landen is hieronder uiteengezet hoe het beleid aangaande agressieve dieren er uit ziet.

10.2.1 België

In België is er geen rasspecifieke wetgeving, maar is beleid gericht op het voorkomen van hondenbeten. De minister heeft zich voor zijn beleid laten adviseren door een werkgroep die daartoe een preventieplan voor hondenbeten opgesteld heeft. Dit preventieplan is vierledig:

1. Voorlichting van nieuwe hondeneigenaren door het uitreiken van een brochure op het moment dat het verplichte hondenpaspoort wordt opgehaald en het doorlopen van een vragenlijst voor de aankoop van een hond;
2. Het verplicht uitreiken van opvoedingsrichtlijnen aan kopers van een hond;
3. Het door een dierenasiel aan te maken en bij te houden document voor asielhonden;
4. Een verbod op de verkoop van honden en katten in een winkel, om hiermee impulsaankopen te vermijden.

Hondenbeten worden niet geregistreerd. Wel is er sinds 1998 een verplichte registratie en identificatie van honden, die wordt georganiseerd door de Belgische Vereniging voor Identificatie en Registratie van Honden. In 2006 is een wetsvoorstel besproken in de Belgische Senaat¹³ waarin geopperd wordt ook bijtincidenten in deze gegevensbank te registreren, zodat aan secundaire preventie kan worden gedaan. Hiervoor zouden meldpunten voor bijtincidenten moeten komen. Het wetsvoorstel ging uit van studies die aantonen dat rasspecifieke definities onjuist zijn voor deze problematiek. Men heeft bewust niet rasspecifieke maatregelen gekozen:

“De heer Demotte, minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid stelt vast dat er een probleem is inzake bijtincidenten en wil via een geïntegreerde invalshoek, namelijk preventie, psychologische bijstand, reglementering van kwekers, ... een oplossing bereiken. Hij verklaart geen voorstander te zijn van het opstellen van bepaalde lijsten met zogenaamd agressieve honden. Immers, niet gevaarlijke honden kunnen door hun « opvoeding » zodanig geconditioneerd worden dat ze een gevaar vormen voor de maatschappij of bepaalde personen. Anderzijds kunnen bepaalde gevaarlijke honden zodanig geherconditioneerd worden dat ze geen gevaar meer vormen en hun aanwezigheid op een eventuele lijst dus zonder voorwerp wordt.”

“De minister verheugt er zich over dat men van de mogelijkheid de honden per ras te klasseren is afgestapt, aangezien die door alle gehoorde dierenartsen en specialisten als contraproductief werd beschouwd. Bovendien zou men dergelijke lijsten voortdurend moeten aanpassen, omdat de gevaarlijke honden vaak gekoppeld zijn aan een rage van bepaalde rassen, zoals vandaag de Rottweiler of de pitbull.”¹⁴

10.2.2 Zwitserland

In Zwitserland is een wetsvoorstel ingediend die scherpere regels stelt voor het houden van honden. Aanleiding voor het wetsvoorstel was de dood van een zesjarig jongetje door een pitbull in 2005.

De registratie van bijtincidenten is sinds mei 2006 verplicht. Artsen moeten dit melden bij het kantonale Veterinäramt. Dierenartsen, hondentrainers, kennels en anderen via hun beroep bij honden betrokken personen moeten agressieve honden bij het kanton melden, zodat bekeken kan worden welke maatregelen om bijten te voorkomen, genomen moeten worden.

Concreet houdt het wetsvoorstel het volgende in:

¹³ Belgische Senaat, Handelingen, donderdag 14 december 2006 Namiddagvergadering

¹⁴ Belgische Senaat, Zitting 2006-2007, 6 december 2006 3-697/7

Alle honden in Zwitserland (circa 500.000) zullen in drie categorieën onderverdeeld worden:

1. niet erg gevaarlijk
2. mogelijk gevaarlijk
3. gevaarlijk

Het wetsvoorstel geeft een opsomming van criteria: onder andere lengte en gewicht van het volwassen dier, maar ook het ras. De uiteindelijke criteria voor welke hond in welke categorie valt, zullen bij beschikking moeten worden vastgelegd.

De dierenarts is volgens het wetsvoorstel verantwoordelijk voor de indeling van honden in de diverse categorieën. Dit zal moeten gebeuren op het moment dat de hond de verplichte microchip ter identificatie geïmplantéerd krijgt. Afhankelijk van de categorie zullen bepaalde maatregelen gelden. Het wetsvoorstel beoogt bijvoorbeeld een verbod op het fokken, houden van en invoeren van honden uit de categorie 'gevaarlijke honden'. Bij opzettelijke overtreding van dit verbod zou een vrijheidsstraf kunnen worden opgelegd van maximaal drie jaar.

Voor honden uit de categorie 'mogelijk gevaarlijk' zal in de toekomst een vergunningsplicht gelden. De houder zal aan moeten kunnen tonen dat hij over de nodige hondenkennis beschikt, dat hij de hond in bedwang kan houden en over een goed onderkomen beschikt voor veilig hondenbezit.

Verder regelt het wetsvoorstel dat, als een 'niet erg gevaarlijke' of 'mogelijk gevaarlijke hond' een bijtincident veroorzaakt, een hond buitensporig veel agressie vertoont of de dierenarts anderszins redenen heeft aan te nemen dat de hondenbezitter zijn hond niet onder controle heeft, er een individueel onderzoek kan worden gedaan. Als de betreffende hond bij dit onderzoek doorvalt, zal hij tot 'gevaarlijke hond' worden verklaard, in beslag genomen worden of gedood.

Het wetsvoorstel houdt verder in dat alle honden in Zwitserland in de toekomst moeten worden aangelijnd in openbare ruimten en in dicht bebouwde gebieden (de bebouwde kom). Overtredingen worden bestraft. Verder is in het wetsvoorstel opgenomen dat de Bundesrat in de toekomst kan bepalen dat honden van een bepaald ras alleen nog in erkende fokkerijen gefokt mogen worden. Daarnaast kan de Bundesrat ook het volgen van een cursus met betrekking tot socialisering van honden verplicht stellen aan de hondenbezitters.

Alleen de 'Schweizerischer Volkspartei' is tegen het wetsvoorstel omdat de regeling te vergaand zou zijn. De partij is dan ook vastbesloten het wetsvoorstel via een referendum aan het volk voor te leggen.

11 Conclusies

De minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) heeft op 17 oktober 2007 een Commissie van Wijzen ingesteld met als opdracht de Regeling Agressieve Dieren (RAD) te evalueren en een advies uit te brengen over eventuele alternatieven. De Animal Sciences Group van Wageningen Universiteit en Researchcentrum heeft in opdracht van de Commissie en ten laste van LNV hiervoor aanvullend onderzoek uitgevoerd. In dit Hoofdstuk zijn de conclusies puntsgewijs weergegeven. Discussie over de hier gevonden conclusies en wetenschappelijke toetsing aan resultaten uit de internationale literatuur, wordt in het licht van het op te stellen advies door de Commissie uitgevoerd.

Dodelijke hondenbeten

1. In Nederland overlijdt als gevolg van hondenbeten gemiddeld ongeveer één persoon per jaar.
2. Een derde van de bijtincidenten met dodelijke slachtoffers zijn incidenten waarbij het slachtoffer wordt doodgebeten, bij de overige overlijden slachtoffers zeer waarschijnlijk als gevolg van een infectie door de beet.
3. Bijtincidenten waarbij slachtoffers worden doodgebeten betreffen vrijwel altijd jonge kinderen die in of rond het eigen huis door de eigen hond worden aangevallen.
4. In vergelijking met andere oorzaken van niet-natuurlijke dood als bijvoorbeeld sport, spel en doe-het-zelven, komen dodelijke bijtincidenten met honden weinig voor en is de incidentie ervan vergelijkbaar met die van ongevallen waarbij personen door de bliksem dodelijk worden getroffen.
5. De invoering van de RAD in 1993 heeft niet geleid tot een trendbreuk in het jaarlijks aantal dodelijke slachtoffers door hondenbeten. Wel is het sinds 1993 niet meer voorgekomen dat een hond van het type pitbull terriër een dodelijk bijtincident heeft veroorzaakt. Of dit juist het gevolg is van het op uitsterven van dit type hond gericht overheidsbeleid, komt door een toegenomen maatschappelijk bewustzijn van de risico's met dit type honden, dan wel berust op toeval kan niet met zekerheid worden vastgesteld.

Niet dodelijke hondenbeten

6. Per 10.000 inwoners worden in Nederland jaarlijks 93 mensen door een hond gebeten. Ongeveer 31 daarvan laten zich daarvoor medisch behandelen, de overige 62 behandelen de wond zelf of hebben geen behandeling nodig.
7. Van de 31 mensen die zich per 10.000 inwoners jaarlijks medisch laten behandelen, leidt dit bij 4 van hen tot behandeling door de afdeling Spoedeisende Hulp of polikliniek van het ziekenhuis en bij 0.15 van hen tot opname in het ziekenhuis. De overige 27 mensen wenden zich tot de huisarts.
8. Het jaarlijks aantal ziekenhuisopnamen na een hondenbeet is zesmaal lager dan opnamen als gevolg van klussen-in-huis en achtenveertig keer lager dan opnamen als gevolg van sportblessures.

Omstandigheden, letselschade en rastypen

9. In Nederland worden naar schatting 1,9 miljoen honden gehouden, waarvan iets minder dan de helft een stamboom heeft van de Raad van Beheer op Kynologisch Gebied.
10. Wat betreft negen door de Commissie van Wijzen aangegeven hondenrassen is bij de Raad van Beheer op Kynologisch Gebied, met uitzondering van de bull terriër, het aantal inschrijvingen van de American Staffordshire terriër, de bull mastiff, de dogo argentino, de fila brasileiro, de mastiff, de mastin Espagnol, de mastino Napoletano en de tosa Inu tussen 1993 en 2006 gedaald.
11. Op basis van het Onderzoek Hondenbeten en het Onderzoek Hondenbezit is met een betrouwbaarheid van 95% of meer vastgesteld dat honden van de rastypen Rottweiler, Dalmatische hond, Dobermann, Duitse herdershond, Belgische herdershond, bouvier, Jack Russell terriër, airedale terriër, Weimarse staande hond, bull terriër, Leonbergse hond en border terriër meer geneigd zijn tot bijten dan op basis van een gelijk risico op bijten over rastypen heen mag worden verwacht.
12. Op basis van het Onderzoek Hondenbeten en het Onderzoek Hondenbezit is met een betrouwbaarheid van 95% of meer vastgesteld dat honden van de rastypen golden retriever, Labrador retriever, Maltezer, cavalier king Charles spaniël, Franse bulldog, boxer, Schotse herdershond, dwergschnauzer, Shetland sheepdog, Zwitserse witte herdershond en de Siberische husky minder geneigd zijn tot bijten dan op basis van een gelijk risico op bijten over rastypen heen mag worden verwacht.
13. Bijtincidenten vinden vooral op privéterreinen plaats, waarbij de voor de slachtoffers onbekende honden in de regel zonder voor de slachtoffers waarneembare waarschuwing bijten

14. In meer dan de helft van de gevallen bemoeide het slachtoffer zich met de hond en werd daarbij in 85 % van de gevallen in armen, handen, benen of voeten gebeten. Kinderen worden verhoudingsgewijs vaker in het hoofd gebeten, volwassenen lopen echter vaker ernstig letsel op.
15. Eén op de drie slachtoffers heeft geen beschadiging anders dan aan de kleding opgelopen. Eén op de drie slachtoffers heeft medische hulp gezocht na het bijtincident. Eén op de vijf slachtoffers geeft aan ernstig verwond te zijn door de beet. De helft hiervan de ernstig gewonden zegt naar de huisarts te zijn gegaan.

Honden van het type pitbull terriër

16. De verboden honden van het type pitbull terriër worden in Nederland vooral aangetroffen in grote steden in wijken met veel overlastproblematiek en bij eigenaren die om diverse redenen eerder met justitie in aanraking zijn geweest.

Details bijtincidenten politiedossiers

17. Honden van het type pitbull terriër zijn bij de bijtincidenten vermeld in politiedossiers duidelijk oververtegenwoordigd. Het kan echter niet worden uitgesloten dat slachtoffers eerder aangifte doen als zij door een hond van dit verboden type zijn aangevallen. Ook moet rekening worden gehouden met een grotere kans dat eigenaren van honden van het type pitbull terriër eerder verzuimen om de agressiviteit van hun dier aan banden te leggen of het dier doelbewust africhten om de aangeboren agressiviteit er van te versterken. In die zin moet de Bijtindex worden beschouwd als een risico op een bijtincident voor de combinatie van hond en eigenaar dat zich manifesteert in het gedrag van de hond.
18. Op basis van de politiedossiers is met een betrouwbaarheid van 95% of meer vastgesteld dat honden van de rastypen pitbull terriër, American Staffordshire terriër, Rottweiler, Belgische herdershond, bouvier, Amerikaanse bulldog, Bordeauxdog, Dobermann en Zwitserse witte herdershond vaker bij de politie bekende bijtincidenten zijn betrokken dan op grond van hun geschatte aantal mag worden verwacht.
19. In de onderzochte bijtincidenten bleken honden van het type pitbull terriër bij de slachtoffers geen ernstiger letsel veroorzaakt te hebben dan honden van andere rastypen.

Inbeslagnames van honden van het type pitbull terriër

20. In de periode van 2000 t/m 2007 zijn in Nederland 1.937 honden van het vermeende type pitbull terriër in beslag genomen. Het aantal jaarlijks in beslag genomen honden van het type pitbull terriër vertoont vanaf 2000 een sterke stijging, niet alleen in het arrondissementsparket Rotterdam maar ook landelijk.
21. Van het aantal in beslag genomen honden van het type pitbull terriër is 82 % geëuthanaseerd, 13 % is teruggegeven aan de eigenaar. De overigen zijn verkocht, geschonken of herplaatst. Van 61 deponeringen is de eindbestemming onbekend.

Wetgeving in andere landen

22. In landen met rasspecifieke wetgeving worden over het algemeen voorwaarden gesteld aan het houden van gevaarlijke honden. Deze houden bijvoorbeeld in dat houders en/of begeleiders minimaal 18 jaar moeten zijn, moeten beschikken over een houdersvergunning en moeten een adequate WA-verzekering hebben afgesloten om eventuele bijtschade te vergoeden. Ook wordt soms een bewijs van deskundigheid gevraagd en een bewijs van goed gedrag. In alle landen met rasspecifieke wetgeving heeft deze altijd betrekking op diverse rassen/typen.
23. Landen zonder rasspecifieke maatregelen richten zich op preventie van hondenbeten door voorlichting en het verplicht uitreiken van opvoedingsrichtlijnen voor nieuwe hondeneigenaren en door het tegengaan van impulsaankopen.

Bijlagen

Bijlage 1. Loyale medewerking is verleend door:

Opdrachtgevers:

Commissie van Wijzen:
Ministerie van LNV:

Freek van Sluijs, Paul Frissen, Arie Havelaar
Leane van Weereld

Meegewerkt aan onderzoeksuitvoering:

Blueviewteam:

Nicky Kruizinga, Paula van der Reijd, Rita Hoving-Bolink, Marije Nieuwenhuizen en Eveliene de Groot

LNV-Dienst Regelingen:

Johan Vos, Oda Kruijff en Gert Jan van Dalen

Openbaar Ministerie:

Carel Coenen, Sander Jobse en Yvonne Lemmens

Politie Flevoland:

Cees Punter, Daan van der Schaaf, Ria van de Wagt en Krista van Andel

Politie Zeeland:

Harry van Gellecum

Politieacademie:

Bert Hanning en Ad Koppenol

TNS NIPO:

Carolien Hendrix, Diane Bulsink en Maroesjka Brouwer

Wageningen Universiteit & Research Centrum:

Reint-Jan Renes, Hilde Tobi, Fred van Welie, Bas Engel, Willem Buist en Sierk Spoelstra

Gegevens geleverd en/of meegedacht:

Centraal Bureau voor de Statistiek:

Cor Kooijman en Jan Kardaun

Faculteit Diergeneeskunde:

Matthijs Schilder

Fotografie:

Alice van Kempen

Gemeente Assen:

dhr. Lucink

Gemeente Groningen:

Petra Maaskant, Susanne Fokkema en Jan Vierdag

Ministerie van Justitie:

Willemijn van Kouwen

NIVEL:

Robert Verheij

Politie Brabant Zuid-Oost:

Huub Stiekema

Politie Drenthe:

Han de Boer

Politie Zuid-Holland Zuid:

Ed van Wieringen

Raad van Beheer op Kynologisch Gebied:

Paul Peeters

Rijksuniversiteit Groningen:

Charles Vlek

Stichting Consument en Veiligheid:

Coby Draisma

Wageningen Universiteit & Research Centrum:

Joanne van der Borg

Bijlage 2. Wetteksten

Gezondheid- en welzijnswet voor Dieren, artikel 73

1. Het is verboden dieren, behorende tot door Onze Minister aangewezen soorten of categorieën van dieren te fokken, in Nederland te brengen, te koop aan te bieden of te verkopen.
2. Het is verboden dieren behorende tot ingevolge het eerste lid aangewezen soorten of categorieën van dieren voorhanden te hebben.
3. Ingevolge het eerste lid worden slechts aangewezen soorten of categorieën, waarvan de dieren een gevaar kunnen opleveren voor de veiligheid van mens of dier.

Gezondheid- en welzijnswet voor Dieren, artikel 74

1. De burgemeester van de gemeente waar een dier dat in strijd met het bepaalde in artikel 73 is gefokt of voorhanden wordt gehouden, zich bevindt, kan bepalen dat dat dier naar een nader door hem aangewezen plaats moet worden vervoerd en aldaar moet worden gedood.
2. De burgemeester legt een maatregel als bedoeld in het eerste lid, voor zover het betreft het doden van het dier, niet ten uitvoer indien binnen zes weken, nadat de desbetreffende beschikking aan de houder van het dier is bekendgemaakt, de houder een verzoek als bedoeld in artikel 8:81 van de Algemene wet bestuursrecht heeft ingediend en op dat verzoek niet afwijzend is beslist.

Algemene wet bestuursrecht, artikel 5:21

Het door feitelijk handelen door of vanwege een bestuursorgaan optreden tegen hetgeen in strijd met, bij of krachtens enig wettelijk voorschrift gestelde verplichtingen is of wordt gedaan, gehouden of nagelaten

Algemene wet bestuursrecht, artikel 5:22

De bevoegdheid tot toepassing van bestuursdwang bestaat slechts indien zij bij of krachtens de wet is toegekend.

Algemene wet bestuursrecht, artikel 5:24

1. Een beslissing tot toepassing van bestuursdwang wordt op schrift gesteld. De schriftelijke beslissing is een beschikking.
2. De beschikking vermeldt welk voorschrift is of wordt overtreden.
3. De bekendmaking geschiedt aan de overtreder, aan de rechthebbenden op het gebruik van de zaak ten aanzien waarvan bestuursdwang zal worden toegepast en aan de aanvrager.
4. In de beschikking wordt een termijn gesteld waarbinnen de belanghebbenden de tenuitvoerlegging kunnen voorkomen door zelf maatregelen te treffen. Het bestuursorgaan omschrijft de te nemen maatregelen.
5. Geen termijn hoeft te worden gegund, indien de vereiste spoed zich daartegen verzet.
6. Indien de situatie dermate spoedeisend is dat het bestuursorgaan de beslissing tot toepassing van bestuursdwang niet tevoren op schrift kan stellen, zorgt het alsnog zo spoedig mogelijk voor de opschriftstelling en voor de bekendmaking.

Algemene wet bestuursrecht, artikel 8:81

1. Indien tegen een besluit bij de rechtbank beroep is ingesteld dan wel, voorafgaand aan een mogelijk beroep bij de rechtbank, bezwaar is gemaakt of administratief beroep is ingesteld, kan de voorzieningenrechter van de rechtbank die bevoegd is of kan worden in de hoofdzaak, op verzoek een voorlopige voorziening treffen indien onverwijlde spoed, gelet op de betrokken belangen, dat vereist.
2. Indien bij de rechtbank beroep is ingesteld, kan een verzoek om voorlopige voorziening worden gedaan door een partij in de hoofdzaak.

3. Indien voorafgaand aan een mogelijk beroep bij de rechtbank bezwaar is gemaakt of administratief beroep is ingesteld, kan een verzoek om voorlopige voorziening worden gedaan door de indiener van het bezwaarschrift, onderscheidenlijk door de indiener van het beroepschrift of door de belanghebbende die geen recht heeft tot het instellen van administratief beroep.

4. De artikelen 6:4, derde lid, 6:5, 6:6, 6:14, 6:15, 6:17 en 6:21 zijn van overeenkomstige toepassing. De indiener van het verzoekschrift die bezwaar heeft gemaakt dan wel beroep heeft ingesteld, legt daarbij een afschrift van het bezwaar- of beroepschrift over.

5. Indien een verzoek om voorlopige voorziening is gedaan nadat bezwaar is gemaakt of administratief beroep is ingesteld en op dit bezwaar of beroep wordt beslist voordat de zitting heeft plaatsgevonden, wordt de verzoeker in de gelegenheid gesteld beroep bij de rechtbank in te stellen. Het verzoek om voorlopige voorziening wordt gelijkgesteld met een verzoek dat wordt gedaan hangende het beroep bij de rechtbank.

Gemeentewet, artikel 172

1. De burgemeester is belast met de handhaving van de openbare orde.

2. De burgemeester is bevoegd overtredingen van wettelijke voorschriften die betrekking hebben op de openbare orde, te beletten of te beëindigen. Hij bedient zich daarbij van de onder zijn gezag staande politie.

3. De burgemeester is bevoegd bij verstoringen van de openbare orde of bij ernstige vrees voor het ontstaan daarvan, de bevelen te geven die noodzakelijk te achten zijn voor de handhaving van de openbare orde.

Strafrecht, artikel 425

Met hechtenis van ten hoogste zes maanden of geldboete van de derde categorie wordt gestraft:

1. Hij die een dier op een mens aanhitst of een onder zijn hoede staand dier, wanneer het een mens aanvalt, niet terughoudt;

2. Hij die geen voldoende zorg draagt voor het onschadelijk houden van een onder zijn hoede staand gevaarlijk dier.

Bijlage 3. Structuur registratie door zorginstellingen in Nederland

In deze Bijlage staan de gegevensbronnen voor het aantal medisch behandelde bijtincidenten uiteengezet. Over het aantal behandelingen als gevolg van een hondenbeet door Centrale Huisartsenposten (CH) is geen informatie beschikbaar.

Medische hulp verleend door huisartsen: LINH

Het Nederlands Instituut voor onderzoek van de gezondheidszorg NIVEL¹⁵ en het WOK Centre for Quality of Care Research¹⁶ beheren het Landelijk Informatie Netwerk Huisartsenzorg (LINH). In het LINH wordt sinds 2001 informatie omtrent de door Nederlandse huisartsen geleverde zorg gegenereerd.

Bij het LINH zijn een groot aantal geautomatiseerde huisartspraktijken aangesloten. De deelnemende huisartsen verschillen slechts van de Nederlandse huisartsenpopulatie waar het gaat om het groter aantal huisartsen dat in een groepspraktijk of gezondheidscentrum werkt. De landelijke spreiding is representatief, maar er is een klein verschil in het aantal huisartsen werkzaam in (zeer) stedelijke gebieden. Het aantal ingeschreven patiënten via de aangesloten huisartspraktijken is representatief voor de Nederlandse bevolking wat betreft leeftijd en geslacht¹⁷.

Als een patiënt bij zijn huisarts komt met een verwonding door een hondenbeet dan wordt hiervan melding gemaakt in het Huisartsen Informatie Systeem op basis van de International Classification of Primary Care (ICPC) codering. Een beet door een hond valt onder de ICPC-code S13. Deze code omvat alle gevallen waarin er sprake is van een beet van mens of dier. Navraag bij het NIVEL leert ons dat verwacht kan worden dat het grootste deel van deze gevallen hond-bijt-mens gevallen zijn. We gaan er van uit dat alle gevallen met code S13 een geval betreft waarbij een mens door een hond is gebeten.

De cijfers van het NIVEL betreffen een gecorrigeerd absoluut aantal ingeschreven patiënten voor de betreffende subgroep [Npat_corr], incidentie [Ninc], prevalentie [Nprev], incidentie per 10.000 ingeschreven patiënten [Finc] en prevalentie per 10.000 ingeschreven patiënten [Fprev]. Bij deze laatste twee is Npat_corr gebruikt als noemer. Voor hondenbeten is enkel de incidentie van belang, omdat deze het aantal nieuwe gevallen weergeeft. Het LINH maakt onderscheid op geslacht en leeftijd. Met de Finc kan inzicht worden verkregen in het verschil in bijtincidenten tussen groepen. Het LINH geeft geen schatting van de totale landelijke incidentie. Deze kan berekend worden volgens onderstaande methode (Snedecor & Cochran, 1967). Omdat het aantal patiënten groot is, kan worden aangenomen dat de geschatte fractie en de variantie een normale verdeling volgen. Ook kan worden aangenomen dat het totale aantal patiënten in Nederland gelijk is aan het aantal inwoners, omdat iedere Nederlander bij een huisarts staat ingeschreven.

$$\text{Gemeten fractie} = p = \text{Ninc} / \text{Npat\_corr}$$

$$\text{Standaardafwijking} = \sqrt{p \cdot (1-p) / \text{Npat\_corr}}$$

$$\text{Geschatte landelijke incidentie (95\% betrouwbaarheidsinterval)} = P_{(95\%)} = p \pm 1,96SD$$

Naast registratie in het LINH is er voor een aantal jaren ook geregistreerd voor hondenbeten in de Continue Morbiditeits Registratie (CMR), ook van het NIVEL. De CMR peilstations vormen een representatieve groep van huisartsen. Hun patiëntenpopulatie bestrijkt ongeveer 1% van de Nederlandse bevolking en is verspreid naar regio en over stad en platteland. Er wordt gerapporteerd over het vóórkomen van een aantal ziekten, gebeurtenissen en verrichtingen, die vaak ontbreken in routineregistraties of daarin niet gemakkelijk op te nemen zijn. Voor de jaren 1998 en 1999 zijn hondenbeten in de CMR opgenomen. Uit de registratie van de CMR peilstations volgt de incidentie en het aantal ingeschreven patiënten. Berekeningen kunnen op dezelfde wijze worden uitgevoerd als bij de verwerking van de gegevens uit LINH.

Medische hulp verleend door Spoedeisende Hulp: PORS en LIS

In het Letsel Informatie Systeem (LIS) van Consument en Veiligheid¹⁸ staan mensen geregistreerd die op een spoedeisende hulp (SEH) afdeling van een selectie van ziekenhuizen in Nederland zijn behandeld. LIS levert sinds 1997 epidemiologische basisinformatie (omvang, ernst, kosten en toedracht van ongevallen) over privéongevallen, verkeersongevallen, sportongevallen, arbeidsongevallen, geweld en zelfmutilatie. Tussen 1983 en 1996 was het Privé Ongevallen Registratie Systeem (PORS) van SCV in gebruik, hierin werden enkel privéongevallen geregistreerd. In LIS worden hondenbeten apart geregistreerd. In PORS hadden hondenbeten echter geen aparte codering. Om toch deze gevallen te isoleren is gezocht op 'contact met hond', met in de toedracht het woord 'beet' of 'gebeten'. Van deze

¹⁵ <http://www.nivel.nl>

¹⁶ <http://wokresearch.nl>

¹⁷ <http://www.linh.nl>

¹⁸ <http://www.veiligheid.nl>

mensen die op de SEH-afdeling behandeld zijn als gevolg van een hondenbeet is uitsluitend de leeftijd en het geslacht bekend.

De ziekenhuizen die bij het LIS zijn aangesloten vormen een representatieve steekproef van ziekenhuizen in Nederland met een continu bezette SEH-afdeling. Dit maakt een schatting van cijfers op nationaal niveau mogelijk. Vanwege de betrouwbaarheid van het registratiesysteem wordt er gewerkt met gemiddelden over perioden van vijf jaar en zijn de aantallen afgerond. Het afronden heeft tot gevolg dat in een Tabel de som van afzonderlijke aantallen kan afwijken van het totaal dat in de Tabel genoemd wordt. SCV levert enkel de vijfjaarsgemiddelden en benadrukt dat niet zelf met de aantallen gerekend kan worden.

Er is een trendanalyse over de periode 1997 t/m 2006 uitgevoerd door SCV. De methode is door Consument en Veiligheid ontwikkeld. In deze methode wordt met behulp van multiële regressie op maandaantallen een model gefit dat bestaat uit één of meer aan elkaar gekoppelde rechte lijnstukken, die ieder een vijfjaarsperiode bestrijken. De trend over de laatste vijfjaarsperiode wordt uitgedrukt in een percentage. Om trends over een langere periode dan vijf jaar weer te geven wordt gebruik gemaakt van indexcijfers per vijfjaarsperiode. De trend wordt gecorrigeerd voor veranderingen in bevolkingsopbouw en, waar nodig, voor seizoens- en weersinvloeden (Consument en Veiligheid, persoonlijke communicatie).

Medische hulp verleend door ziekenhuizen: LMR

De Landelijke Medische Registratie (LMR) van Prismant¹⁹ is een continue registratie op basis van de ICD-codering, van patiënten die klinisch of in dagverpleging opgenomen zijn in een ziekenhuis in Nederland. Via de LMR worden alle ziekenhuisopnamen geregistreerd in nagenoeg alle ziekenhuizen in Nederland. Consument en Veiligheid beheert de gegevens uit LMR. Ook hier betreft het afgeronde gemiddelden over vijfjaarsperioden waarmee niet verder gerekend kan worden.

---

¹⁹ <http://www.prismant.nl>

Bijlage 4. Vergelijking doodsoorzaken niet-natuurlijke dood

Dodelijke bijtincidenten worden geregistreerd in de Doodsoorzakenstatistiek van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Het CBS verkrijgt de gegevens via een wettelijk verplicht meldingssysteem. Hierbij vult de behandelend of lijkschouwend geneeskundige (veelal een arts van de Gemeentelijke Gezondheidsdienst) een doodsoorzaakverklaring en een overlijdensverklaring in en stuurt deze naar de ambtenaar van de Burgerlijke Stand van de betreffende gemeente. De eerste verklaring wordt enkel opgesteld ten behoeve van de statistiek en vervolgens naar het CBS gezonden. In de doodsoorzaakverklaring wordt de naam van de overledene niet vermeld, enkel diens geslacht en leeftijd ten tijde van overlijden. Sinds 1996 wordt de Doodsoorzakenstatistiek aangevuld met gegevens uit de statistiek Niet-natuurlijke Dood (NND).

De doodsoorzaken worden aangegeven volgens coderingen van de International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems (ICD) van de World Health Organization. Hiermee kan slechts één ziekte of gebeurtenis als primaire doodsoorzaak worden aangemerkt, namelijk de ziekte of de gebeurtenis waarmee de aaneenschakeling van gebeurtenissen die tot de dood leidde, startte. Bij een uitwendige doodsoorzaak (niet-natuurlijke dood) wordt vrijwel altijd de gebeurtenis als primaire doodsoorzaak aangemerkt en het ontstane letsel als secundaire doodsoorzaak. Wanneer een persoon overlijdt aan een infectie die het gevolg is van een hondenbeet kan het onderscheid tussen primaire en secundaire doodsoorzaken moeilijk zijn en is het niet zeker dat hondenbeet als primaire doodsoorzaak wordt aangemerkt. Het CBS publiceert uitsluitend over primaire doodsoorzaken.

Er zijn met ingang van 1996 twee zaken veranderd in deze wijze van gegevensverzameling. Ten eerste is er een nieuwe versie van de Classificatie van Ziekten ingevoerd. ICD-10 verving het oudere ICD-9, waardoor de codes veranderd zijn. Voor de doodsoorzaken die in deze rapportage worden geïnventariseerd heeft dit geen veranderingen met zich meegebracht, de inhoud van de codes is hetzelfde gebleven. Ten tweede is er in 1996 een nieuwe statistiek gestart, die van de niet-natuurlijke dood. Deze statistiek is nauw verwant aan de Doodsoorzakenstatistiek, maar wijkt in een aantal opzichten af. De Statistiek NND bevat gegevens van alle overledenen door een niet-natuurlijke dood die in Nederland woonachtig waren, inclusief ingezetenen van Nederland die in het buitenland door een niet-natuurlijke dood overlijden. Door verschillende methoden van registratie en verschillen in de definities zitten er kleine verschillen tussen de aantallen geregistreerde overledenen in de Statistiek NND en de Doodsoorzakenstatistiek. De statistiek NND is te zien als een aanvulling. Indien de extra bronnen betere gegevens bevatten dan de doodsoorzakenopgave, dan worden de gegevens van de doodsoorzakenopgave stilzwijgend verbeterd. Het is niet uit te sluiten dat daardoor een enkel geval van hondenbeten na 1996 wel is geregistreerd, dat alleen op grond van de doodsoorzaken-opgaven gemist zou zijn. Het is echter niet na te gaan of dit feitelijk het geval is.

Definities van de ICD-codes: [code ICD9 / code ICD10]

E906.0/ W54: Aangevallen of gebeten door een hond. Hier kunnen ook gevallen voorkomen waarbij geen sprake is van een beet, maar bijvoorbeeld een ongelukkige val na een bestorming van een hond.

E907/ X33: Slachtoffer van bliksem. dit zijn personen die zelf getroffen zijn door een bliksem. Personen die overleden zijn ten gevolge van door bliksem veroorzaakte brand, of getroffen zijn door een door bliksem omvallende boom, worden ingedeeld bij slachtoffers van brand, respectievelijk vallende objecten. Daar is niet meer te zien dat er een bliksem een rol heeft gespeeld.

Tabel I: Aantal sterfgevallen als gevolg van verschillende oorzaken of onder verschillende omstandigheden. (CBS, doodsoorzakenstatistiek en statistiek niet-natuurlijke dood)

Jaar	Primaire doodsoorzaak niet-natuurlijke dood				Niet-natuurlijke dood, activiteit ⁵			
	Totaal ¹	Totaal ongevallen	Hond ²	Bliksem ³	Vuurwerk ⁴	Spelen	Doe-het-zelven	Sporten
1982	5936	4146	1	1	1	..	..	..
1983	6072	4044	0	1	0	..	..	..
1984	6021	3959	0	3	0	..	..	..
1985	5567	3670	0	1	0	..	..	..
1986	5597	3720	2	0	0	..	..	..
1987	5454	3586	1	0	0	..	..	..
1988	5217	3455	1	1	0	..	..	..
1989	5628	3835	2	1	0	..	..	..
1990	5305	3615	2	1	0	..	..	..
1991	5445	3573	2	1	2	..	..	..
1992	5424	3572	1	0	1	..	..	..
1993	5220	3375	0	1	0	..	..	..
1994	5277	3430	0	3	2	..	..	..
1995	5173	3385	2	0	0	..	..	..
1996	5309	3372	1	0	6	34	22	16
1997	5148	3237	2	2	3	46	19	13
1998	4914	3059	2	0	0	33	22	10
1999	5189	3336	2	1	0	37	17	13
2000	5169	3345	0	0	23	36	16	5
2001	5444	3630	1	2	1	35	20	8
2002	5318	3364	1	1	0	38	20	21
2003	5404	3496	1	0	3	27	19	11
2004	5226	3228	2	1	0	33	24	10
2005	5343	3280	1	2	1	31	34	8
2006	5354	3289	2	2	1	23	45	6

¹: Totaal niet-natuurlijk; ²: totaal gebeten of aangevallen door hond; ³: Slachtoffer van bliksem; ⁴: Slachtoffer van het afgaan van vuurwerk; ⁵: Niet-natuurlijk dood op basis van de activiteit ten tijde van overlijden (voor de jaren 1982 t/m 1995 is dit onbekend)

Bijlage 5. Gegevens registratie door huisartsen

Tabel I: Het aantal patiënten (met 95% betrouwbaarheidsinterval) dat zich jaarlijks bij de huisarts laat behandelen voor een hondenbeet (NIVEL, LINH (2001-2006) en CMR (1998-1999); CBS, bevolkingscijfers)

Aantal patiënten	
Jaar	
1998	15195 ± 2621
1999	19421 ± 2998
2001	29435 ± 2057
2002	33316 ± 2620
2003	33137 ± 2708
2004	43125 ± 3927
2005	33007 ± 3484
2006	53011 ± 4852

Tabel II: De verdeling tussen de mannelijke en vrouwelijke patiënten bij de huisarts naar aanleiding van een hondenbeet op basis van absolute incidentie (NIVEL, LINH (2001-2006))

Jaar	%	
	Man	Vrouw
2001	42	58
2002	43	57
2003	40	60
2004	46	54
2005	48	52
2006	44	56

Tabel III: Incidentie per 10.000 ingeschreven patiënten van behandelingen bij de huisarts voor een hondenbeet (NIVEL, LINH)

Finc [/10.000 patiënten]	Leeftijd								
	0	1-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39
2001	3.1	22.2	18.0	17.6	17.7	17.4	19.5	17.1	17.9
2002	3.9	18.5	22.5	18.0	22.7	20.8	21.5	21.0	19.6
2003	0.0	32.2	13.9	14.9	18.5	20.0	23.1	19.2	24.2
2004	16.4	38.1	31.1	31.4	25.7	31.6	26.5	25.1	24.4
2005	7.5	28.8	15.5	20.8	14.2	23.1	22.8	18.9	23.4
2006	14.2	47.9	21.2	40.4	31.7	37.1	34.2	28.1	26.2

Finc [/10.000 patiënten]	Leeftijd									
	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80-84	85+
2001	22.3	22.0	15.7	22.0	16.7	24.3	20.0	13.5	9.5	5.2
2002	23.7	29.3	24.3	22.6	16.1	15.9	25.2	9.8	9.2	9.7
2003	29.1	25.6	21.1	21.8	19.5	14.2	21.3	8.2	11.7	7.9
2004	30.7	39.6	27.2	16.9	20.9	17.1	12.6	27.4	9.7	0.0
2005	24.8	25.2	26.6	21.4	17.7	9.4	18.4	9.0	9.4	0.0
2006	36.4	31.2	26.8	29.4	38.1	38.9	47.3	35.0	19.2	9.9

Bijlage 6. Gegevens registratie door Spoedeisende Hulpafdelingen

Tabel I: Jaarlijks aantal en percentage SEH-behandelingen vanwege een hondenbeet naar leeftijd en geslacht: periode 1987-1991 (PORS 1987-1991, Consument en Veiligheid)

	Man		Vrouw		Totaal	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
0-4 jaar	580	6	530	8	1.100	7
5-9 jaar	660	7	410	7	1.100	7
10-14 jaar	710	7	520	8	1.200	8
15-19 jaar	970	10	690	11	1.700	10
20-24 jaar	1.100	11	750	12	1.900	12
25-29 jaar	1.300	13	570	9	1.800	11
30-34 jaar	900	9	400	6	1.300	8
35-39 jaar	680	7	340	5	1.000	6
40-44 jaar	710	7	500	8	1.200	8
45-49 jaar	570	6	400	6	970	6
50-54 jaar	480	5	380	6	860	5
55-59 jaar	360	4	240	4	600	4
60-64 jaar	290	3	150	2	440	3
65-69 jaar	220	2	120	2	340	2
70-74 jaar	130	1	110	2	240	1
75-79 jaar	80	<1	90	1	170	1
80 jaar en ouder	40	<1	70	1	110	<1
Totaal	9.800	100	6.300	100	16.000	100
%		61		39		100

Tabel II: Jaarlijks aantal en percentage SEH-behandelingen vanwege een hondenbeet naar leeftijd en geslacht: periode 1992-1996 (PORS 1992-1996, Consument en Veiligheid)

	Man		Vrouw		Totaal	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
0-4 jaar	460	6	360	7	820	7
5-9 jaar	460	6	380	8	840	7
10-14 jaar	510	7	320	6	830	7
15-19 jaar	610	8	450	9	1.100	8
20-24 jaar	750	10	510	10	1.300	10
25-29 jaar	1.000	13	480	10	1.500	12
30-34 jaar	750	10	360	7	1.100	9
35-39 jaar	630	8	350	7	980	8
40-44 jaar	600	8	310	6	920	7
45-49 jaar	440	6	360	7	800	6
50-54 jaar	390	5	390	8	780	6
55-59 jaar	270	4	210	4	480	4
60-64 jaar	260	3	150	3	410	3
65-69 jaar	180	2	150	3	330	3
70-74 jaar	100	1	110	2	210	2
75-79 jaar	70	<1	80	2	150	1
80 jaar en ouder	30	<1	50	1	80	<1
Totaal	7.500	100	5.000	100	13.000	100
%		60		40		100

Tabel III: Jaarlijks aantal en percentage SEH-behandelingen vanwege een hondenbeet naar leeftijd en geslacht: periode 1997-2001 (LIS 1997-2001, Consument en Veiligheid)

	Man		Vrouw		Totaal	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
0-4 jaar	370	6	290	7	660	7
5-9 jaar	360	6	290	7	660	7
10-14 jaar	360	6	290	7	650	6
15-19 jaar	390	7	260	6	650	6
20-24 jaar	530	9	340	8	860	9
25-29 jaar	620	11	420	10	1.000	10
30-34 jaar	580	10	390	9	970	10
35-39 jaar	480	8	350	8	820	8
40-44 jaar	410	7	320	7	740	7
45-49 jaar	390	7	290	7	680	7
50-54 jaar	390	7	340	8	740	7
55-59 jaar	280	5	220	5	500	5
60-64 jaar	190	3	160	4	350	3
65-69 jaar	160	3	120	3	290	3
70-74 jaar	110	2	90	2	200	2
75-79 jaar	70	1	60	1	130	1
80 jaar en ouder	60	1	60	1	130	1
Totaal	5.800	100	4.300	100	10.000	100
%		57		43		100

Tabel IV: Jaarlijks aantal en percentage SEH-behandelingen vanwege een hondenbeet naar leeftijd en geslacht: periode 2002-2006 (LIS 2002-2006, Consument en Veiligheid)

	Man		Vrouw		Totaal	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
0-4 jaar	240	6	180	6	420	6
5-9 jaar	200	5	200	7	400	6
10-14 jaar	220	5	180	6	400	6
15-19 jaar	290	7	200	7	490	7
20-24 jaar	360	9	200	7	560	8
25-29 jaar	450	11	190	7	650	9
30-34 jaar	370	9	180	6	550	8
35-39 jaar	390	10	230	8	610	9
40-44 jaar	300	7	240	8	540	8
45-49 jaar	310	8	250	9	550	8
50-54 jaar	260	6	200	7	460	7
55-59 jaar	200	5	210	7	410	6
60-64 jaar	160	4	120	4	290	4
65-69 jaar	140	3	70	2	210	3
70-74 jaar	100	2	70	2	170	2
75-79 jaar	60	2	50	2	120	2
80 jaar en ouder	30	<1	50	2	80	1
Totaal	4.100	100	2.800	100	6.900	100
%		59		41		100

Bijlage 7. Gegevens registratie door ziekenhuizen

Tabel I: Jaarlijks aantal en percentage ziekenhuisopnamen vanwege een hondenbeet naar leeftijd en geslacht: periode 1987-1991 (LMR 1987-1991, Prismant)

	Man		Vrouw		Totaal	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
0-4 jaar	37	25	37	31	74	28
5-9 jaar	19	13	18	16	38	14
10-24 jaar	23	16	12	11	35	13
25-39 jaar	24	17	15	13	39	15
40-54 jaar	26	18	16	14	42	16
55 jaar en ouder	16	11	19	16	35	13
Totaal	150	100	120	100	260	100
%		55		45		100

Tabel II: Jaarlijks aantal en percentage ziekenhuisopnamen vanwege een hondenbeet naar leeftijd en geslacht: periode 1992-1996 (LMR 1992-1996, Prismant)

	Man		Vrouw		Totaal	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
0-4 jaar	33	26	29	31	63	28
5-9 jaar	14	11	14	15	29	13
10-24 jaar	16	13	9	10	25	11
25-39 jaar	25	19	11	12	36	16
40-54 jaar	20	16	13	14	33	15
55 jaar en ouder	19	15	17	18	36	16
Totaal	130	100	94	100	220	100
%		58		42		100

Tabel III: Jaarlijks aantal en percentage ziekenhuisopnamen vanwege een hondenbeet naar leeftijd en geslacht: periode 1997-2001 (LMR 1997-2001, Prismant)

	Man		Vrouw		Totaal	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
0-4 jaar	28	23	31	28	59	25
5-9 jaar	18	14	12	11	29	13
10-24 jaar	15	12	9	9	24	10
25-39 jaar	18	15	9	9	28	12
40-54 jaar	26	21	24	22	50	22
55 jaar en ouder	19	15	24	22	43	18
Totaal	120	100	110	100	230	100
%		53		47		100

Tabel IV: Jaarlijks aantal en percentage ziekenhuisopnamen vanwege een hondenbeet naar leeftijd en geslacht: periode 2002-2006 (LMR 2002-2006, Prismant)

	Man		Vrouw		Totaal	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
0-4 jaar	24	18	26	23	50	21
5-9 jaar	12	10	11	9	23	9
10-24 jaar	14	11	12	11	26	11
25-39 jaar	21	16	15	13	36	15
40-54 jaar	28	22	22	19	51	21
55 jaar en ouder	30	24	29	25	59	24
Totaal	130	100	120	100	240	100
%		53		47		100

Bijlage 8. Methode Onderzoek Hondenbeten en Hondenbezit TNS NIPO

CASI-methode van TNS NIPO²⁰

Bij CASI (Computer Assisted Self Interviewing) werken respondenten via hun eigen (multimedia) pc mee aan allerlei soorten onderzoek. Vragenlijsten over uiteenlopende onderwerpen worden via modem, internet, op diskette of cd-rom naar de respondent of een geselecteerde groep respondenten verstuurd. Groot voordeel van CASI is dat de respondent de vragenlijsten kan invullen op een moment dat het hem uitkomt, zonder tussenkomst van een enquêteur of interviewer. CASI is daarom ideaal als het gaat om complexe vragenlijsten of om gevoelige onderwerpen.

CASI biedt als onderzoeksinstrument alle voordelen van computergestuurd ondervragen, zoals optimale steekproeftrekking, foutloze routing in de vragenlijsten en directe data output. Daarnaast heeft onderzoek waarbij de respondenten de vragen zelf invullen nog een aantal aanvullende voordelen als een hoge respons, gebruiksgemak, de mogelijkheid om dieper op details in te gaan en het kunnen garanderen van een optimale objectiviteit en privacy.

---

²⁰ <http://www.tnsnipo.nl/bedrijf/diensten/pdf/casi.pdf>

Bijlage 9. Vragenlijst Onderzoek Hondenbezit

1. Hoeveel honden heeft uw huishouden?
  - 1.1. .... honden < open vraag >
2. Behoort hond N tot een bepaald ras of betreft het een kruising of bastaardhond? < deze vraag voor alle honden in het huishouden doorlopen >
  - 2.1. Ras
  - 2.2. Kruising of bastaard
3. [Indien 2.1] Tot welk ras behoort hond N? < deze vraag voor alle honden in het huishouden doorlopen >
  - 3.1. Airedale terriër
  - 3.2. American Staffordshire terriër
  - 3.3. Beagle
  - 3.4. Bearded Collie
  - 3.5. Belgische herder
  - 3.6. Berner sennenhond
  - 3.7. Bordeauxdog
  - 3.8. Border Collie
  - 3.9. Border terriër
  - 3.10. Bouvier des Flandres
  - 3.11. Boxer
  - 3.12. Bull terriër
  - 3.13. Bullmastiff
  - 3.14. Cairn terriër
  - 3.15. Cane Corso
  - 3.16. Cavalier king Charles spaniel
  - 3.17. Chihuahua
  - 3.18. Dashond
  - 3.19. Dogo Argentino
  - 3.20. Dobermann
  - 3.21. Drentsche patrijshond
  - 3.22. Duitse dog
  - 3.23. Duitse herdershond
  - 3.24. Duitse staande Hond
  - 3.25. Dwergschnauzer
  - 3.26. Engelse bulldog
  - 3.27. Engelse Cocker Spaniel
  - 3.28. Fila Brasileiro
  - 3.29. Flatcoated retriever
  - 3.30. Franse bulldog
  - 3.31. Golden retriever
  - 3.32. Heidewachtel
  - 3.33. Jack Russell terriër
  - 3.34. Kooikerhondje
  - 3.35. Labrador retriever
  - 3.36. Leonbergse hond
  - 3.37. Maltezer
  - 3.38. Mastiff
  - 3.39. Mastin Espagnol
  - 3.40. Mastino Napoletano
  - 3.41. Mopshond
  - 3.42. Newfoundland
  - 3.43. Nova Scotia duck tolling retriever
  - 3.44. Rhodesian ridgeback
  - 3.45. Rottweiler
  - 3.46. Schapendoes
  - 3.47. Schotse herder
  - 3.48. Sharpei
  - 3.49. Shetland sheepdog
  - 3.50. Shih Tzu
  - 3.51. Sint-bernard
  - 3.52. Stabyhoun
  - 3.53. Staffordshire bull terriër
  - 3.54. Weimarse staande hond
  - 3.55. West highland white terriër
  - 3.56. White Swiss shepherd dog
  - 3.57. Yorkshire terriër
  - 3.58. Tibetaanse terriër
  - 3.59. Chow Chow
  - 3.60. Dalmatier
  - 3.61. Poedel
  - 3.62. Keeshond
  - 3.63. Een ander ras, namelijk... <open vraag>
  - 3.64. Weet ik niet
4. [Indien 2.1] Heeft hond N een stamboom van de Raad van Beheer op Kynologisch Gebied in Nederland? (*De Raad van Beheer is het overkoepelende orgaan op dit gebied in Nederland. In andere landen wordt de overkoepelende organisatie meestal aangeduid met de term Kennel Club. Op internationaal niveau is de Fédération Cynologique Internationale (FCI) het overkoepelende orgaan*) < deze vraag voor alle honden in het huishouden doorlopen >
  - 4.1. Ja
  - 4.2. Nee
  - 4.3. Weet ik niet

5. [Indien 2.2] Kunt u aangeven tussen welke rassen hond N een kruising is? < deze vraag voor alle honden in het huishouden doorlopen >
- 5.1. De hond is een bastaard (een kruising tussen meer dan 2 rassen of het is onbekend tussen welke rassen gekruist is)
  - 5.2. De hond is een kruising tussen ras ...<open vraag > en ras ..... < open vraag >

De volgende vragen gaan over eventuele bijtincidenten met uw hond in de periode tussen november 2005 en oktober 2007 (twee jaar). Wanneer we vragen of de hond een mens of een hond gebeten heeft, dan bedoelen we die gevallen waarbij het een **niet-speelse** en/of **opzettelijke** beet was.

6. Heeft hond N in die periode wel eens een andere hond gebeten?
- 6.1. Nee
  - 6.2. Ja, eenmaal
  - 6.3. Ja, meerdere malen
  - 6.4. Weet ik niet
  - 6.5. Wil ik niet zeggen
7. Kunt u voor het **meest recente** voorval aangeven wat volgens u de reden was dat de hond beet? < open vraag >
8. Heeft hond N in die periode wel eens een mens (volwassene of kind gebeten)?
- 8.1. Nee
  - 8.2. Ja, eenmaal
  - 8.3. Ja, meerdere malen
  - 8.4. Weet ik niet
  - 8.5. Wil ik niet zeggen
9. Kunt u voor het **meest recente** voorval aangeven wat volgens u de reden was dat de hond beet? < open vraag >

Bijlage 10. Hondenrassen genoemd in Onderzoek Hondenbezit

De volgende hondenrassen zijn genoemd in het Onderzoek Hondenbezit. De rassen zijn geordend van meest naar minst genoemd.

1	Jack Russell terriër	53	Chow Chow
2	Labrador retriever	54	Vizla
3	Golden retriever	55	Welsh springer spaniel
4	Maltezer	56	Engelse springer spaniel
5	Dashond	57	Appenzeller sennenhond
6	Belgische herdershond	58	American Staffordshire terriër
7	Duitse herdershond	59	Bull terriër
8	West highland white terriër	60	Lhasa Apso
9	Yorkshire terriër	61	Pekingees
10	Cavalier king Charles spaniel	62	Rhodesian rigeback
11	Engelse Cocker spaniel	63	Airedale terriër
12	Border Collie	64	Mopshond
13	Shih Tzu	65	Epagneul Nain Continental
14	Beagle	66	Bordeauxdog
15	Schotse herdershond	67	Leonbergse hnd
16	Cairn terriër	68	Bassethound
17	Berner sennenhond	69	Amerikaanse Cocker spaniel
18	Poedel	70	Parson Russell terriër
19	Bouvier des Flandres	71	Ierse wolfshond
20	Rottweiler	72	Amerikaanse bulldog
21	Boxer	73	Duitse dog
22	Stabyhoun	74	Bichon Frise
23	Franse bulldog	75	Markiesje (VR)
24	Dwergschnauzer	76	Briard
25	Engelse bulldog	77	Ierse terriër
26	Kooikerhondje	78	Schipperke
27	Flatcoated retriever	79	Samojeed
28	Chihuahua	80	Akita
29	Duitse staande hond	81	Old English sheepdog
30	Shetland sheepdog	82	Greyhound
31	Siberische husky	83	Entlebucher sennenhund
32	Newfoundlander	84	Weimarse staande hond
33	Drentsche patrijshond	85	Basset Fauve de Bretagne
34	White Swiss shepherd dog	86	Welsh terriër
35	Heidewachtel	87	Wetterhoun
36	Tibetaanse terriër	88	Gordon setter
37	Hollandse herdershond	89	Basset Artesien Normand
38	Dalmatische hond	90	Norfolk terriër
39	Dobermann	91	Tatrahond
40	Staffordshire bull terriër	92	Sint-bernard
41	Border terriër	93	Bullmastiff
42	Schnauzer	94	Alaskan Malamute
43	Dwergpinscher	95	Cane Corso
44	Whippet	96	Pyrenese berghond
45	Ierse setter	97	Hovawart
46	Keeshond	98	Landseer ECT
47	Sharpei	99	Grand Basset Griffon Vendeen
48	Foxterriër	100	Hollandse smoushond
49	Schapendoes (Nederlandse)	101	Coton de Tulear
50	Bearded Collie	102	Riesenschnauzer
51	Nova Scotia duck tolling retriever	103	Welsh Corgi Cardigan
52	Irish softcoated wheaten terriër	104	Epagneul Breton

105	Mastino Napoletano	145	Welsh Corgi Pembroke
106	Pointer	146	Saluki
107	Shiba	147	Podengo Portugues
108	Grote Munsterlander	148	Irish Glen of Imaal terriër
109	IJslandse hond	149	Bloedhond
110	Mudi	150	Italiaans windhondje
111	Tosa	151	Griffon Belge
112	Australian shepherd	152	Tsjechoslowaakse wolfhond
113	Schotse terriër	153	Australische terriër
114	Polski Owczarek Nizinny	154	Noorse Lundehund
115	Petit Basset Griffon Vendeen	155	Braque Francais
116	Norwich terriër	156	Anatolische herdershond
117	Beauceron	157	Dogo Canario
118	Engelse setter	158	Saarloos wolfhond
119	Kuvasz	159	Kerry blue terriër
120	Cesky Fousek	160	Chinese naakhond
121	Manchester terriër	161	Miniatuur bull terriër
122	Duitse pinscher	162	Japane spaniel
123	Havanezer	163	Duitse brak
124	Perro de agua Espanol	164	Bracco Italiano
125	Spinone Italiano	165	Bolognezer
126	Australian kelpie	166	Eurasier
127	Gos D'Atura Catala	167	Chesapeake bay retriever
128	Australian cattle dog	168	Mastin Espanol
129	Dogo Argentino	169	Elandhond
130	Fila Brasileiro	170	Duitse jacht terriër
131	Griffon korthals	171	Field spaniel
132	Grote Zwitserse sennenhond	172	Cao da Serra da Estrela
133	Boston terriër	173	Leeuwondje
134	Tibetaanse mastiff	174	Finse spits
135	Lakeland terriër	175	Great Japanese dog
136	Afghaanse windhond	176	Mexicaanse naakhond
137	Tibetaanse spaniel	177	Mastin de los Pireneos
138	Lagotto Romagnolo	178	Skye terriër
139	Clumber spaniel	179	Oostenrijkse kortharige pinscher
140	Puli	180	Pharaohond
141	Galgo Espanol	181	Sabueso Espanol
142	Herdershond van de Maremmen	182	Zweedse lappenhond
143	Pumi	183	Noorse elandhond
144	Mastiff	184	Podenco Ibicenco

Bijlage 11 Vragenlijst Onderzoek Hondenbeten, screening

VRAAG 5

Bent u in de afgelopen 24 maanden door een hond gebeten? Is er in de afgelopen 24 maanden iemand in uw huishouden door een hond gebeten?

- 5.1 Ja
- 5.2 Nee > *EXIT*
- 5.9 Wil niet zeggen > *EXIT*

VRAAG 10 (MEERVOUDIGE VRAAG)

INDIEN [Q5 , 1]

Wie in uw huishouden is er in de afgelopen 24 maanden door een hond gebeten?

- 10.1 SCREENLID[1]
- 10.2 SCREENLID[2]
- 10.3 SCREENLID[3]
- 10.4 SCREENLID[4]
- 10.5 SCREENLID[5]
- 10.6 SCREENLID[6]
- 10.7 SCREENLID[7]
- 10.8 SCREENLID[8]
- 10.9 Geen van deze\wil niet zeggen > *EXIT*

VRAAG 21

Kunt u aangeven wanneer SCREENLID2 door een hond SCREENLID3 gebeten? (Als het meerdere keren is gebeurd, kunt u uitgaan van de laatste keer. Mocht u zich niet meer kunnen herinneren wanneer dit precies geweest is, graag een schatting geven.)

21.1	Jan	21.7	Jul
21.2	Feb	21.8	Aug
21.3	Mrt	21.9	Sep
21.4	Apr	21.10	Okt
21.5	Mei	21.11	Nov
21.6	Jun	21.12	Dec

VRAAG 22

Kunt u aangeven wanneer SCREENLID2 door een hond SCREENLID3 gebeten? (Als het meerdere keren is gebeurd, kunt u uitgaan van de laatste keer. Mocht u zich niet meer kunnen herinneren wanneer dit precies geweest is, graag een schatting geven.)

- 22.1 2005
- 22.2 2006
- 22.3 2007

Bijlage 12. Vragenlijst Onderzoek Hondenbeten, vervolg

VRAAG 1

Welkom bij dit onderzoek over hondenbeten.

1.9 Doorgaan > *INDIEN [Lft < 14] GA VERDER NAAR VRAAG 1010*

VRAAG 10

Uzelf of iemand in uw huishouden heeft aangegeven dat u/uw kind in de afgelopen 24 maanden door een hond bent/is gebeten. Klopt dit?

10.1 Ja

10.2 Nee > *EXIT*

VRAAG 20

Hoe vaak bent u/is uw kind in de afgelopen 24 maanden door een hond gebeten? (Hiermee bedoelen we het aantal bijtincidenten, wanneer u/uw kind in een aanval meerdere keren achter elkaar gebeten bent, telt dit als één beet) < open antwoord >

VRAAG 30

Is uw huishouden in het bezit van een hond?

30.1 Ja

30.2 Nee, maar wij hebben wel ooit een hond gehad

30.3 Nee, wij hebben nog nooit een hond gehad

30.9 Weet ik niet

VRAAG 40

Van wie was de hond die u/uw kind beet?

40.1 Van mijzelf of van een van de andere leden van mijn huishouden

40.2 Van de buren/iemand in mijn naaste woonomgeving

40.3 Van familie, vrienden of kennissen

40.4 Van een onbekende

40.7 Van iemand anders, namelijk: < open antwoord >

40.9 Weet ik niet

VRAAG 50

Hoe groot was de hond die u/uw kind beet?

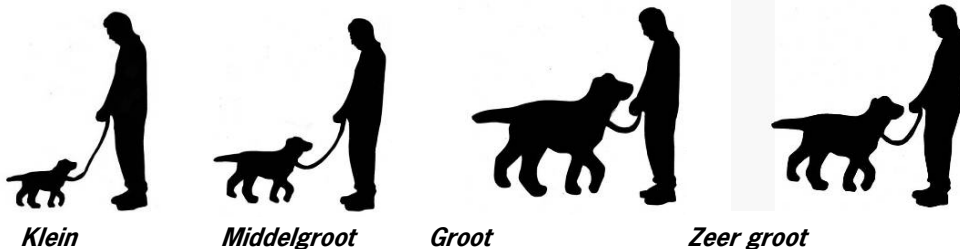
50.1 Klein

50.2 Middelgroot

50.3 Groot

50.4 Zeer groot

50.9 Weet ik niet

VRAAG 60

Hoe zeker bent u van uw antwoord op de vorige vraag?

60.1 Heel zeker

60.2 Vrij zeker

60.3 Vrij onzeker

60.4 Heel onzeker

INDIEN [vraag 50 , 1 - 4]

VRAAG 70

U heeft pas geleden een poster thuisgestuurd gekregen met daarop een aantal foto's van honden met hun rasnaam erbij. Voor het beantwoorden van de volgende vragen is het belangrijk dat u deze poster voor u heeft liggen. Mocht dit nog niet het geval zijn, dan willen wij u vragen de poster even op te zoeken en hierna verder te gaan met de volgende vragen.

- 70.1 Ik heb de poster voor me liggen
- 70.2 Ik kan de poster niet meer vinden

VRAAG 80

INDIEN [vraag 70 , 1]

De honden die op de poster staan afgebeeld hebben allemaal een nummer gekregen. We willen u vragen om op de poster het ras op te zoeken van de hond die u/uw kind beet. Zou u in de vragenlijst het nummer willen aangeven van het ras hond dat u/uw kind gebeten heeft? (Het nummer van het ras van de hond staat onder de afbeelding van de hond.)

Als het een kruising betreft, geeft dan bij de optie 'Een kruising die lijkt op' het nummer van het ras aan waar de hond het meest op lijkt of de twee nummers van de rassen waar u denkt dat de hond een kruising van is.

Indien de hond wel tot een zuiver ras behoort, maar het ras niet op de poster te vinden is, klik dan op de knop 'Een ander ras'. Ook als u het ras niet precies weet, maar wel de rasgroep, bijvoorbeeld 'herdershonden', klik dan op 'Een ander ras'.

VRAAG 82

INDIEN [vraag 80, anders]

U heeft aangegeven dat de hond tot een ander ras of rasgroep behoort. Welk ras of welke rasgroep is dit? < open antwoord >

VRAAG 90

INDIEN [vraag 70 , 2]

Van welk ras was de hond die u/uw kind heeft gebeten? (Wanneer u het ras niet precies weet, maar wel de rasgroep, bijvoorbeeld 'herdershonden', vul dit dan in bij de optie 'De hond die mij/mijn kind gebeten heeft behoort tot het ras'.

Als het een kruising betreft, geeft dan bij de optie 'Een kruising die lijkt op' het ras aan waar de hond het meest op lijkt of de twee rassen waar u denkt dat de hond een kruising van is.)

- 90.1 De hond die mij/mijn kind gebeten heeft behoort tot ras: < open antwoord >
- 90.2 Een kruising die lijkt op: < open antwoord >
- 90.9 Weet ik niet

VRAAG 100

Hoe zeker bent u van uw antwoord op de vorige vraag?

- 100.1 Heel zeker
- 100.2 Vrij zeker
- 100.3 Vrij onzeker
- 100.4 Heel onzeker

VRAAG 110

Heeft de hond die u/uw kind heeft gebeten een stamboom van de Raad van Beheer op Kynologisch Gebied in Nederland?

- 110.1 Ja
- 110.2 Nee
- 110.9 Weet ik niet

VRAAG 120

Waar werd u/uw kind gebeten?

- 120.1 Op het privé-terrein\territorium van de hond (bij de hond thuis of in de tuin)
- 120.2 Op het privé-terrein van iemand anders dan die van de hond (niet op het territorium van de hond, niet bij de hond thuis of in de tuin en niet in de openbare ruimte)
- 120.3 In de openbare ruimte (bijvoorbeeld in het park of op straat)
- 120.7 Ergens anders, namelijk: < open antwoord >
- 120.9 Weet ik niet

VRAAG 130

In welk lichaamsdeel heeft de hond u/uw kind gebeten? (Meer antwoorden mogelijk)

- 130.2 Gezicht
- 130.3 Hoofd overig
- 130.4 Bovenarm
- 130.5 Onderarm
- 130.6 Hand\vingers
- 130.7 Buik
- 130.8 Rug
- 130.9 Billen
- 130.10 Bovenbeen
- 130.11 Onderbeen
- 130.12 Voet\tenen
- 130.13 Schouders
- 130.14 Borst
- 130.17 Ergens anders, namelijk: < open antwoord >
- 130.19 Weet ik niet

VRAAG 140

Wat is volgens u de aanleiding geweest voor het ongeval? (Meer antwoorden mogelijk)

- 140.2 Ik/mijn kind ging op de hond af en wilde hem aaien, aanhalen of met hem spelen
- 140.3 Ik/mijn kind bemoeide me/zich met de hond terwijl die aan het eten was of op een bot kauwde
- 140.4 Ik/mijn kind bemoeide me/zich met de hond terwijl die sliep of in de mand lag
- 140.5 Ik/mijn kind stoeide met anderen, sprong wild rond of zwaaide met mijn/zijn armen
- 140.6 Ik/mijn kind gilde of rende weg
- 140.7 Ik/mijn kind sloeg de hond, of trok deze aan zijn oren, haar of staart
- 140.8 Ik/mijn kind wilde vechtende honden scheiden
- 140.9 Ik/mijn kind wilde een zieke hond aanhalen\verzorgen
- 140.10 Ik/mijn kind wilde de pups van de hond oppakken of aanhalen
- 140.11 Ik/mijn kind wilde de hond straffen
- 140.12 Ik/mijn kind daagde de hond op een andere wijze uit
- 140.13 Ik/mijn kind kwam de hond met zijn baas tegen
- 140.14 Ik/mijn kind kwam de hond in zijn eentje tegen
- 140.15 Ik/mijn kind keek de hond aan
- 140.16 Ik/mijn kind bemoeide me/zich totaal niet met de hond en ik/wij heb/hebben geen idee waarom het dier beet
- 140.17 Anders, namelijk: < open antwoord >
- 140.19 Weet ik niet

VRAAG 150

Hoe zou u het gedrag van de hond omschrijven?

- 150.1 De hond viel gericht aan zonder waarschuwing (zonder blaffen, grommen en/of tanden ontbloten)
- 150.2 De hond viel gericht aan na waarschuwen (blaffen, grommen en/of tanden ontbloten)
- 150.3 De hond beet spelenderwijs per ongeluk
- 150.7 Anders, namelijk: < open antwoord >
- 150.9 Weet ik niet

VRAAG 160

Hoe ernstig was de beet? (De antwoorden staan in volgorde van de ernst van de beet. Het is de bedoeling dat u één antwoord kiest, namelijk de meest ernstige situatie die van toepassing was.)

- 160.1 Kleding beschadigd
- 160.2 Blauwe plek
- 160.3 Tandafdruk, maar geen beschadiging van de huid
- 160.4 Door de huid heen gebeten, oppervlakkige wond
- 160.5 Door de huid heen gebeten, diepe wond
- 160.6 Door de huid heen gebeten, weefselverlies
- 160.7 Anders, namelijk: < open antwoord >
- 160.9 Weet ik niet

VRAAG 170

Heeft u/uw kind zich na de beet laten behandelen?

- 170.1 Ja, ik ben (met mijn kind) naar de huisarts of een Centrale Huisartsenpost geweest
- 170.2 Ja, ik ben (met mijn kind) naar de Spoedeisende Hulp van het ziekenhuis geweest
- 170.3 Ja, ik ben (met mijn kind) naar de Polikliniek van het ziekenhuis geweest
- 170.4 Ja, ik ben (met mijn kind) in het ziekenhuis opgenomen
- 170.5 Nee, ik heb de wond (van mijn kind) zelf behandeld
- 170.6 Nee, er was geen behandeling nodig
- 170.7 Anders, namelijk: < open antwoord >
- 170.9 Weet ik niet

EXIT

Toelichting vragenlijsten Onderzoek Hondenbeten

Bij vraag 50 in de vragenlijst voor het vervolgonderzoek zijn vier afbeeldingen gevoegd. Op deze afbeeldingen zijn honden van vier formaten te zien, waarbij ook een persoon is afgebeeld. De afbeelding is afkomstig van een foto van een man met een Golden Retriever. De verhoudingen tussen de hond en de man zijn zodanig aangepast dat de vier formaten zijn verkregen. We zijn er van uitgegaan dat de man 1.80 meter lang is. De Raad van Beheer¹ heeft op haar website voor drie formaten de schofthoogtes aangegeven, wij hebben daar nog een vierde groep, zeer groot, aan toegevoegd op basis van een verkenning van de in Nederland voorkomende hondenrassen.

De schofthoogtes die we hier hebben aangehouden zijn:

- Klein = 20 tot 30 cm.
- Middelgroot = 30 tot 50 cm.
- Groot = 50 tot 80 cm.
- Zeer groot = vanaf 80 cm.

Als we dan het gemiddelde van de schofthoogtes nemen, hebben we de verhouding hond/man:

- Klein = 25/180 =
- Middelgroot = 40/180
- Groot = 65/180
- Zeer groot = 80/180

De originele foto is in een grafisch programma gemanipuleerd om bovenstaande verhoudingen te krijgen.

---

¹ <http://www.kennelclub.nl>

Bijgevoegde poster bij Onderzoek Hondenbeten

Voor de beantwoording van de vragen 80, 82, 90 en 100 is een poster samengesteld met daarop foto's van een aantal hondenrassen. De foto's zijn genomen door een professionele fotografe gespecialiseerd in honden. De rassen zijn gerangschikt op alfabet en van links naar rechts. Omdat de foto's geen indicatie geven van het formaat van de hond is dit middels een kleurcodering aangegeven.

Niet alle in Nederland voorkomende hondenrassen konden op de poster worden afgebeeld, daarom is een selectie gemaakt. Die hondenrassen waarvoor er 250 dieren of meer zijn ingeschreven in het jaar 2005 bij de Raad van Beheer, zijn op de poster afgebeeld. Daarnaast is er voor gekozen om een aantal weinig voorkomende, maar in het kader van de RAD relevante hondenrassen ook af te beelden. Dit resulteerde in de volgende lijst met hondenrassen:

- Airedale terriër
- American Staffordshire terriër
- Beagle
- Bearded Collie
- Belgische herdershond
- Berner sennenhond
- Bordeauxdog
- Border Collie
- Border terriër
- Bouvier des Flandres
- Boxer
- Bull terriër
- Bullmastiff
- Cairn terriër
- Cane Corso
- Cavalier king Charles spaniël
- Chihuahua
- Dashond
- Dobermann
- Dogo Argentino
- Drentsche patrijshond
- Duitse dog
- Duitse herdershond
- Duitse staande hond
- Dwergschnauzer
- Engelse bulldog
- Engelse cocker spaniël
- Fila Brasileiro
- Flatcoated retriever
- Franse bulldog
- Golden retriever
- Heidewachtel
- Jack Russel terriër
- Kooikerhondje
- Labrador retriever
- Leonbergse hond
- Maltezer
- Mastiff
- Mastin Espagnol
- Mastino Napoletano
- Mopshond
- Newfoundlander
- Nova Scotia duck tolling retriever
- Rhodesian ridgeback
- Rottweiler
- Schapendoes
- Schotse herdershond
- Sharpei
- Shetland sheepdog
- Shih Tzu
- Sint-bernard
- Stabyhoun
- Staffordshire bull terriër
- Weimarse staande hond
- West Highland white terriër
- White Swiss shepherd dog
- Yorkshire terriër

Bijlage 13. Resultaten inbeslagnames Dienst Regelingen

Inbeslagnames gemeld bij Dienst Regelingen

Tabel I: Aantal door Dienst Regelingen in beslag genomen honden onder de RAD van 1993 t/m juni 2007 met de eindbestemming. (DR)

In beslag genomen 'pit' of 'pitbull'	Teruggegeven	Vernietigd	Anders ¹	Onbekend	Totaal
1993	49	69	9	11	138
1994	25	50	8	6	89
1995	7	12	2	1	22
1996	6	11	0	0	17
1997	2	6	1	1	10
1998	11	23	3	1	38
1999	14	27	0	1	42
2000	10	32	8	1	51
2001	12	72	3	0	87
2002	15	94	5	0	114
2003	26	128	7	0	161
2004	25	304	3	0	332
2005	60	351	30	4	445
2006	59	334	33	56	482
2007	17	82	9	157	265
Totaal (1993-2007)	338	1595	121	239	2293
Totaal (2000-2006)	207	1315	89	61	1672
	(12%)	(79%)	(5%)	(4%)	

¹: Restgroep 'schenken', 'verkopen', 'overig', 'geen gegevens' en 'in behandeling'

Tabel II: Doorlooptijd in dagen (gemiddeld, standaardafwijking, mediaan, maximaal en minimaal) van in beslag genomen honden (op basis van het aantal zaken) onder de RAD (DR)

Jaar	Doorlooptijd ¹					
	N	Gemiddeld	Standaardafwijking	Mediaan	Maximaal	Minimaal
2000	46	132	172	67	664	1
2001	65	151	159	77	777	0
2002	85	118	118	78	488	0
2003	121	70	85	39	400	0
2004	205	113	132	51	591	0
2005	313	106	107	69	515	0
2006	336	82	89	47	486	0
2000-2006	1171	101	114	56	777	0

¹: Wanneer er meer dan één hond per zaak is ingenomen betreft de doorlooptijd enkel die van het laatste dier waarvoor een eindbestemming is geweest, van de andere dieren is geen doorlooptijd bekend

Bijlage 14. Statistische verantwoording toetsing bijindex

Data

We beschikken in feite over twee data sets:

Set I

Data van een aantal gevallen (N) van hondenbeten. Deze data zijn onderverdeeld in aantallen $x_1 \dots x_k, x_{k+1}$ en betreffen rassen $1 \dots k$ en overigen. Dus:

$$x_1 + \dots x_k + x_{k+1} = N.$$

De percentages

$$\frac{x_i}{N} * 100, \quad i = 1 \dots k$$

zijn weergegeven in de vierde kolom van Tabel 6 in het rapport (% Hondenbeten).

Set II

Data betreffende hondenbezit.

Laten we zeggen data van M honden.

Deze data zijn onderverdeeld in aantallen $y_1 \dots y_k, y_{k+1}$ en betreffen dezelfde k rassen als in set I en de rubriek overigen. Dus:

$$y_1 + \dots y_k + y_{k+1} = M.$$

De percentages

$$\frac{y_i}{M} * 100, \quad i = 1 \dots k$$

zijn weergegeven in de derde kolom van Tabel 6 in het rapport (% Hondenbezit).

Notatie en kansverdelingen

We nemen aan dat de data zogenaamde Multinomiale verdelingen volgen:

- $x_1 \dots x_{k+1} \sim \text{Multinomial}(N, q_1 \dots q_{k+1}),$
- $y_1 \dots y_{k+1} \sim \text{Multinomial}(M, \pi_1 \dots \pi_{k+1}).$

Stel

π_i = proportie honden van ras i in de hondenpopulatie (inclusief rubriek overigen),
 p_i = kans dat een willekeurige hond van ras i zal bijten (inclusief rubriek overigen).

Dit is losjes geformuleerd. Immers, de omstandigheden, de periode etc. waaronder de mogelijkheid van bijten wordt beschouwd, zal moeten worden gedefinieerd. Ik ga er vanuit dat dit is in te vullen aan de hand van de aard van de verzamelde data.

Nu kan worden afgeleid dat:

$$q_i = \frac{\pi_i p_i}{\pi_1 p_1 + \dots \pi_{k+1} p_{k+1}}, \quad i = 1 \dots k+1.$$

De bijindex

De Bijindex (tweede kolom Tabel 6) is in feite een schatter voor:

$$I_i = \frac{q_i}{\pi_i} = \frac{p_i}{\pi_1 p_1 + \dots + \pi_{k+1} p_{k+1}}.$$

In de noemer staat de kans dat een willekeurige hond zal bijten. In de teller staat de kans dat een hond van ras i zal bijten. De index geeft dus aan of een hond van ras i onder- ($I_i < 1$) of bovengemiddeld ($I_i > 1$) bijt.

Een extra veronderstelling

- We gaan er nu van uit dat de data sets I en II onafhankelijk zijn.

Toetsen per ras

We toetsen nu per ras of de index significant van 1 afwijkt. We doen dat éézijdig met een onbetrouwbaarheid van 0,05 per ras.

Voor ras i geldt nu:

- $x_i \sim \text{Binomiaal}(N, q_i)$,
- $y_i \sim \text{Binomiaal}(M, \pi_i)$,
- x_i en y_i onderling onafhankelijk.

De nulhypothese $I_i = 1$ is equivalent met $q_i = \pi_i$. Dit kunnen we toetsen m.b.v. Fisher's exacte toets voor de 2×2 tabel:

x_i	$N - x_i$	N
y_i	$M - y_i$	M
$x_i + y_i$	$N + M - x_i - y_i$	$N + M$

Wat hebben we nodig om de toetsen uit te voeren:

- de aantallen $x_1 \dots x_k$ en N_i ,
- de aantallen $y_1 \dots y_k$ en M_i ,

behorende bij de percentages in de derde en vierde kolom van Tabel 6.

Standaardfout

De standaardfout in de bijindex I van een ras laat zich als volgt benaderen:

We schatten I als een quotiënt van twee fracties:

$$(x / N) / (y / M)$$

in de notatie van de notitie.

De benaderende variantie is:

$$\left(\frac{M}{y}\right)^2 \left\{ \left(\frac{M}{y}\right)^2 \left(\frac{x}{N}\right)^2 \frac{1}{M} \frac{y}{M} \left(1 - \frac{y}{M}\right) + \frac{1}{N} \frac{x}{N} \left(1 - \frac{x}{N}\right) \right\}$$

De standaardfout is de wortel hieruit.

Animal Sciences Group van Wageningen UR

Edelhertweg 15, 8219PH Lelystad

T 0320 238238 F 0320 238050 | www.asg.wur.nl